

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Oskari Hakanen & Jiri Malmberg

Kun koulunkäynti ei kiinnosta

Koulupudokkaiden motivointi ja aktivoiminen lastensuojelulaitoksessa

Opinnäytetyö
Kevät 2024
Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Oskari Hakanen, Jiri Malmberg

Työn nimi: Kun koulunkäynti ei kiinnosta: Koulupudokkaiden motivointi ja aktivoiminen lastensuojelulaitoksessa

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2024

Sivumäärä: 76

Liitteiden lukumäärä: 4

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda ymmärrystä nuorista koulupudokkaista ja koulupudokkuuden ilmiöstä, eritoten lastensuojelun asiakkaista jatko-opinnoissa. Tekemämme tutkimuksen tavoitteena oli kehittää koulupudokkuusuhan alla olevien nuorten syrjäytymisen ehkäisyn keinoja. Selvitimme millä eri tavoin lastensuojelunlaitoksessa asuvaa peruskoulun päättänyttä voidaan aktivoida lastensuojelulaitoksen arjessa sekä motivoida ja tukea tätä siirtymässä jatko-opintoihin. Päädyimme tutkimusaiheeseen havaittuamme ennen tutkimuksen aloittamista, että lastensuojelulaitoksessa elävillä nuorilla oli haasteita motivoitua koulunkäyntiin ja suunnitella tulevaisuutta. Lisäksi koulunkäynnin haasteet näyttivät vaikuttavan negatiivisesti nuorten mielialaan ja aktiivisuuteen.

Tähän laadulliseen tutkimukseen haastattelimme kahdeksaa lastensuojelun ammattilaista kolmessa yksityisessä lastensuojelulaitoksessa Etelä-Pohjanmaalla. Haastateltavat työskentelivät tai olivat työskennelleet viimeisen viiden vuoden aikana 16–17-vuotiaiden koulupudokkaiden parissa. Tutkimukseen osallistuneita laitoksia yhdisti asiakkaiden koulunkäynnin haasteet ja mahdollisuus käydä laitoksen sisäistä peruskoulua. Aineiston analysointiin käytimme aineistolähtöistä analyysiä ja sisällön teemoittelua.

Koulupudokkuus on prosessi ja usein monen asian summa. Mielenterveyden haasteet, kuten koulu-uupumus ja masennus haastavat nuoren jaksamista ja jatko-opinnot epämieluisassa paikassa jätetään helposti kesken. Tutkimuksen tuloksista nousi esille useita nuoren jatko-opintoihin siirtymistä tukevia ohjeistuksia. Nuorille tulee tarjota riittävää tukea opintojen nivelvaiheeseen heidän siirtyessään peruskoulusta jatko-opintoihin. Nuoren kanssa on tärkeää keskustella tämän voimavaroista ja resursseista ja mukauttaa opiskeluormaa nuorelle sopivaksi. Myös opiskelun ympärillä olevan elämän tulee olla tasapainossa, jossa rutiinit auttavat tasapainoisen elämän rytmin ylläpitämisessä. Nuoren kanssa on juteltava jatko-opinnoista jo hyvissä ajoin, jotta nuori ymmärtää jatko-opintojen merkityksen, osaa varautua muutoksiin hyvissä ajoin ja voi valita alan, jolle on soveltuva ja josta tykkää.

¹ Asiasanat: koulupudokkuus, toisen asteen koulutus, sijaishuolto, lastensuojelulaitos, syrjäytyminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of Social Services

Authors: Oskari Hakanen and Jiri Malmberg

Title of thesis: Not interested in going to school: Motivating and activating school dropouts in child protection services

Supervisor: Mirva Siltakorpi

Year: 2024

Number of pages: 76

Number of appendices: 4

The purpose of our thesis was to create an understanding about young school dropouts and the phenomenon of dropping out of school especially in child welfare clients in secondary education. The aim of the research was to develop ways of preventing social exclusion of young people at risk of dropping out of school. That was done by finding out ways to active primary school graduates in everyday life in child welfare institutions and finding out ways to motivate and provide support for the transition to secondary education. We chose the topic of our research after realizing that many young people in child protection institutions were facing challenges with school motivation and planning their future. School problems also seemed to have a negative impact on the mood and activity levels of these young clients.

For this study, we interviewed total of eight child welfare professionals in three different child welfare institutions in South Ostrobothnia. The interviewees worked or have worked in the last five years with school drop-outs age 16-17. A common factor for all three institutions were the challenges their clients faced with school. We used data-driven analysis and thematic content analysis to analyze the data we collected.

Dropping out of school is a process that is often influenced by many factors. Mental health issues like school burnout and depression challenge a young person's resilience, and continuing secondary education studies in an unpleasant environment is easily abandoned. The results of the research highlighted several guidelines to support the young people going to secondary education. It is crucial to provide enough support to students moving from basic education to higher studies. It is important to discuss with the young person about their strengths and resources and to adjust the study accordingly. Furthermore, it is good for their daily life to have a balance, with routines helping them maintain a healthy lifestyle. It is important to discuss about future studies with the young person at an early stage, so that they understand the importance of secondary education and can prepare for changes in time and choose a field that suits them best.

¹ Keywords: School drop-out, secondary education, foster care, child welfare institutions, social exclusion

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
1 JOHDANTO	7
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Tutkimuksen tarve ja ajankohtaisuus	8
2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	10
2.3 Kohderyhmän rajaus	10
2.4 Keskeiset käsitteet	11
2.5 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta	11
3 NUORET LASTENSUOJELUSSA	15
3.1 Nuoruuden ikävaihe	15
3.2 Lastensuojelulaitoksen sijaishuolto	16
4 KOULUTUS JA SYRJÄYTYMINEN	18
4.1 Syrjäytyminen	18
4.1.1 Syrjäytyneiden määrä ja hoito	19
4.1.2 Nuoren syrjäytymisen ennaltaehkäisy	20
4.2 Koulupudokkuus	21
4.2.1 Koulupudokkuus syrjäytymisen tekijänä	22
4.2.2 Koulupudokkuuden syyt	24
4.3 Tukea opintojen nivelvaiheeseen	26
4.4 Oppivelvollisuus ja tutkintoon valmistava koulutus	28
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
5.1 Tutkimusprosessi	30
5.2 Laadullinen tutkimus koulupudokkuudesta lastensuojelussa	33
5.3 Teemahaastattelu laadullisen aineiston keruumenetelmänä	33
5.4 Haastatteluiden toteutus	35

5.5	Aineiston analysointi.....	36
5.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	38
6	TULOKSET	41
6.1	Nuorten aktivointi ja rutiinit	41
6.2	Asiakaslähtöisyys	45
6.3	Omaohjaajuuden merkitys.....	47
6.4	Intoa ja tukea koulunkäyntiin	52
6.5	Nuoren motivointi	57
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	62
8	POHDINTA.....	66
	LÄHTEET	71
	LIITTEET.....	76

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Keskeiset käsitteet.....	11
Kuvio 2. Syrjäytymisen syyt.....	19
Kuvio 3. Jatko-opintojen koulupudokkaat prosentteina.....	23
Kuvio 4. Opiskeluhuollon kokonaisuus.....	27
Kuvio 5. Opinnäytetyön tutkimusprosessi.....	32
Kuvio 6. Aineiston analysointi vaiheittain.....	38
Kuvio 7. Rutiinien merkitys arjen toimintakyvylle.....	45
Kuvio 8. Omaohjaajan rooli.....	51
Kuvio 9. Intoa ja tukea koulunkäyntiin.....	57

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tuomme yhteen lastensuojelulaitosten asiakastyötä tekevien ohjaajien näkemyksiä ja ajatuksia siitä, millä tavoin jatko-opintojen ulkopuolelle jääneitä nuoria voidaan aktivoida lastensuojelun arjessa ja motivoida ja tukea jatko-opinnoissa ja niihin siirtymisessä. Nuorten syrjäytyminen on ollut viime vuosina yksi Suomen tutkituimmista yhteiskunnallisista teemoista ja jatko-opintojen ulkopuolelle jääminen on suuri, valtiontaloudellisesti kallis syrjäytymisen tekijä (Hiilamo ym., 2022, s. 440). Koulupudokkuuden ilmiö on ollut havaittavissa myös uutisoinnissa (Koivisto, 2020; Kantola, 2023; Holappa, 2023). Voidaan varmaan olla yhtä mieltä siitä, että koulupudokkuuden kitkeminen minimiin on tärkeää niin yksilöllisestä kuin yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Nuoret ovat tulevaisuutemme, mutta mitä ovat nuoret ilman tulevaisuutta?

Opinnäytetyön alkupuoli käsittelee aiheemme teoreettista näkökulmaa, jonka jälkeen esittelemme tuloksia haastattelujen pohjalta. Alun teoriaosuudessa tutustutaan koulupudokkuuden ja syrjäytymisen teemaan ja käydään lyhyesti läpi mistä lastensuojelussa oikein on kyse. Tässä tutustutaan myös jatko-opintojen nivelvaiheeseen, jossa nuori on siirtymässä peruskoulusta uuteen ja jännittävään elämänvaiheeseen, jossa nuorelta vaaditaan omatoimisuutta ja kykyä itsensä johtamiseen.

Toteutimme tutkimuksemme teemahaastatteluna, jossa annoimme ammattilaisille mahdollisuuden pohtia ja kertoa omin sanoin millä tavoin erityisesti lastensuojelulaitoksissa olevia nuoria voidaan aktivoida arjessa sekä motivoida koulunkäyntiin ja tällä tavoin ennaltaehkäistä yhteiskunnasta syrjäytymistä, pitämällä yllä opiskelumotivaatiota ja aktiivista otetta arkeen. Lopullista aineistoa haastatteluista kertyi 103 sivua, josta saimme analyysin varsin kattavasti sisältöä sinulle pohdittavaksi ja sisäistettäväksi. Tulososuudessa tutustutaan haastatteluista saatuihin suuntaviivoihin lastensuojelulaitoksen nuorten kanssa työskenteleeseen, joita voi hyödyntää niin koulunkäynnin haasteista kärsivien, koulupudokkaiden kuin muidenkin nuorten kanssa työskentelyssä.

Toivomme tämän tutkimuksen lukemisen myötä alan ammattilaisten ja ammatillisten sidosryhmien saavan lisää tietoa ja ymmärrystä koulupudokkaiden kanssa työskentelystä ja löytävän keinoja, joilla antaa nuorille mahdollisuus tulevaisuuteen.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyön aihe pyöri alusta lähtien koulupudokkuuden ja lastensuojelun ympärillä. Ensisijatus opinnäytetyön tutkimusaiheesta nousi nuorisokodin esihenkilöltä, joka ehdotti Malmbergille opinnäytetutkimusta, jossa selvitettäisiin millä tavoin lastensuojelulaitoksen jatko-opintojen ulkopuolelle jääneitä nuoria voisi aktivoida yhteistyötahojen kanssa. Opinnäytetyöparista Malmberg on työskennellyt sosiaalialan korkeakouluopintojensa ajan nuorisotyössä ja lastensuojelulaitoksissa ja Hakanen ennen näitä opintoja koulunkäynninohjaajana yläasteella monenlaisten nuorten parissa. Lastensuojelun sijaishuollossa ja koulunkäynnin ohjauksessa esille on noussut lastensuojeluasiakkaiden koulunkäynnin haasteet. Nuorten ajatukset jatko-opinnoista keskustellessa ovat olleet negatiivisia, eikä ajatuksissa ole ollut mitään, mitä voisi isona tehdä työkseen. Myös jatko-opintoihin hakeminen peruskoulun lopussa on ollut epämielikästä. Hakanen teki työssään koulunkäynninohjaajana työtä paikoin lastensuojelun sijaishuollon asiakkaiden kanssa ja sai siellä ymmärrystä asiakasryhmän koulunkäynnin vaikeuksista.

2.1 Tutkimuksen tarve ja ajankohtaisuus

Malmberg oli työssään nuorisokodissa pannut merkille, että peruskoulun päätöstä lähestyvien nuorten kohdalla tulevaisuuden suunnittelu on ollut hankalaa ja myös motivaatio suhteessa koulunkäyntiin on ollut hyvin vähäistä, joka näyttäytyi nuorilla puheina peruskoulun keskeyttämisenä, sekä päämäärätiedottomuutena tulevaisuuden suhteen. Lastensuojelutyötä tekevät opiskelutoverit ja työkaveri olivat törmänneet samaan ilmiöön. Ilmiöön tutustuessa törmäsimme aiempiin tutkimuksiin koulunkäynnin haasteista ja koulupudokkuudesta, joista kerrotaan lisää luvussa 2.5.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lastensuojelun asiakkaat ovat tällä hetkellä merkittävä ryhmä koulukäyvistä, kun vuonna 2022 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna jopa 17 885 alle 18-vuotiasta, joiden joukossa 16-vuotta täyttäneiden koko ikäryhmästä jopa 2,2 prosenttia oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinninlaitos, 2023, s. 1). Yle (Koivisto, 2020) uutisoi syyskuussa 2020 opetushallituksen tekemästä selvityksestä, jonka mukaan Suomen yläkouluissa on yli 4000 oppilasta, joiden koulupoissaolot haastavat heidän koulunkäyntiään. Koulua käymättömiä oppilaita on jopa noin 2–3 prosenttia Manner-Suomen yläkoulun

oppilaista. Poissaolot aiheuttavat oppimistuloksien heikentymistä ja pitkällä aikavälillä jopa koulupudokkuutta. Poissaolojen lisääntymisen nähdään liittyvän psyykkisiin ongelmiin ja sosiaalisten tilanteiden ahdistavuuteen. Lisäksi tyttöjen kohtaama koulu-uupumus ja masennus ovat lisääntyneet, mikä näyttäytynyt katukuvassa väkivaltaana (Jämsen, 2022).

Tarkastellessa koulupudokkuuden ja syrjäytymisen yhteyttä tarkemmin selvisi, että jatko-opintojen ulkopuolelle jäämistä pidetään isona ja valtionaloudellisesti kalliina syrjäytymisen tekijänä (Hiilamo ym. 2022, s.440). Nuorten syrjäytyminen onkin ollut viime vuosina yksi Suomen tutkituimmista yhteiskunnallisista teemoista. Syrjäytymiseen liittyvän inhimillisen kärsimyksen vähentämisen lisäksi yhteiskuntatieteilijät Hiilamo ja kumppanit (2022, s.440) esittävät syrjäytymisen ehkäisemisen motiiviksi syrjäytymisestä aiheutuvien yhteiskunnallisten kustannusten keventämisen. Hillin ym. (2017, s. 673) arvion mukaan pelkän peruskoulun varaan jääneestä nuoresta koituu yhteiskunnalle menetyksiä keskimäärin 230 000–370 000 euroa verrattuna jatkokoulutuksen saaneisiin. He huomauttavat, että tämäkin summa on minimiarvo, sillä näistä kustannuksista jää uupumaan olennainen osa syrjäytymisen kuluista, esimerkkinä työttömien aktivointitoimenpiteiden kustannukset ja rikollisuuden kulut. Hiilamo ym. (2022, s. 440) pitää syrjäytymisen ehkäisyn ja syrjäytymisen hoidon käsittelyä yhdessä mahdollisesti ristiriitaisena, sillä syrjäytymisen ehkäisyn tavoitteena on vähentää yhteiskunnallisia kuluja, ja syrjäytymisen hoito taas edellyttää kalliita palveluita. Keskitymme tässä opinnäytetyössä koulupudokkuuteen ja syrjäytymiseen niiden ennaltaehkäisyn näkökulmasta, syrjäytymisen korjaamisen sijaan.

Koulunkäynnin haasteet ovat lastensuojelussa edelleen keväällä 2024 ajankohtaisia vielä opinnäytetyön valmistuessa. Yle (Paavola, 2024) uutisoi vastikään Keski-Pohjanmaalla kaksi ja puoli vuotta sitten avatusta kiireellisen sijoituksen lastensuojeluyksiköstä, jossa työskennellään koulunkäynnin haasteiden kanssa painivien nuorten kanssa. Yksikön palvelusmiehen mukaan lasta auttaa tietoa päivän kulusta ja siitä mitä häneltä odotetaan. Lisäksi tilanteen muutoksen ja ympäristön vaihdoksen on nähty auttavan lapsen koulunkäynnin haasteissa. Yksikön palvelulle on ollut kovasti kysyntää, jopa enemmän kuin on kyetty tarjoamaan.

2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyötä tehdessämme tarkoituksemme on ymmärtää paremmin koulupudokkuuden vaikutuksia lastensuojelulaitoksessa elävään nuoreen ja koulupudokkuuden ja syrjäytymisen yhteyttä toisiinsa. Tutkimuksemme tavoitteena on kehittää koulupudokkuus uhan alla olevien nuorten syrjäytymisen ehkäisyn keinoja selvittämällä, millä eri tavoin lastensuojelun asiakkaana olevaa peruskoulun päättänyttä voidaan aktivoida lastensuojelulaitoksen arjessa sekä motivoida tätä kiinnostumaan opiskelusta ja näin tukea tätä siirtymässä jatko-opintoihin.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

- Millä tavoin koulupudokasta voidaan aktivoida lastensuojelulaitoksessa?
- Millä tavoin koulupudokasta voidaan motivoida jatko-opintojen pariin lastensuojelulaitoksessa?

2.3 Kohderyhmän rajaus

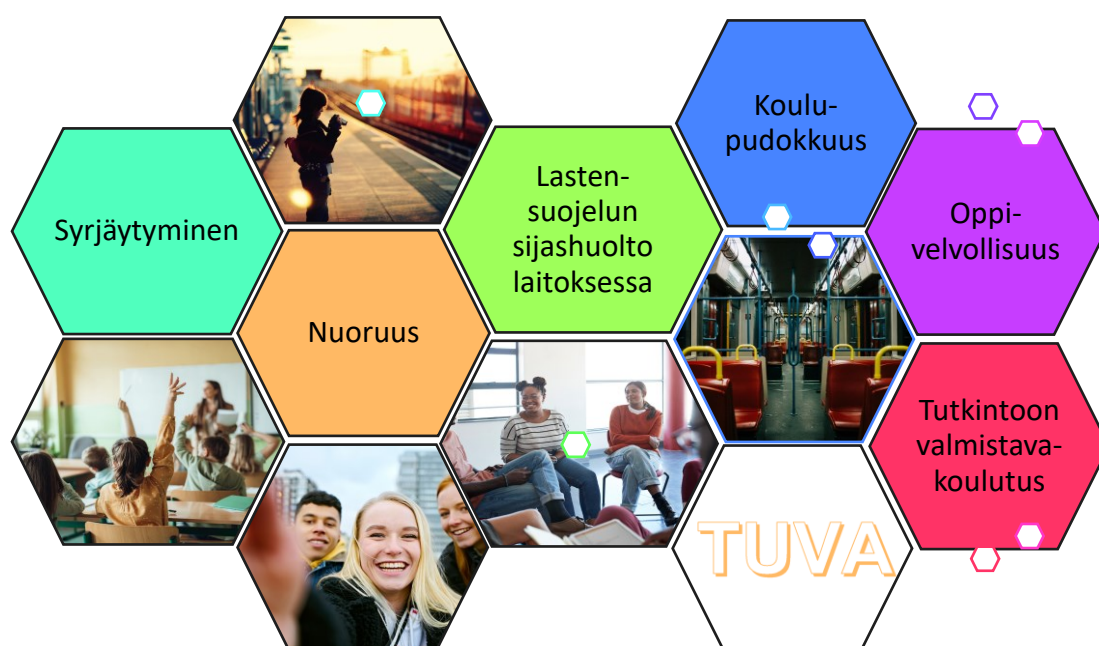
Idea opinnäytetyöhön tuli alun perin toisen tutkijan esihenkilöiltä, jotka toimivat yksikönjohtajina lastensuojelun erityisyksikössä. Heidän ehdottamansa aihe käsitteli lastensuojelun sijaishuollon koulupudokkaiden aktivoimista yhteistyötahojen kanssa. Aihe rajautui pohtimisen seurauksena jatko-opintoihin liittyvään koulupudokkuuteen, tarkemmin jatko-opintojen keskeyttämiseen sekä kokonaisuudessaan jatko-opintoihin hakematta jättämiseen.

Tukea tarkasteltavaksi kohderyhmäksi rajasimme 16–17-vuotiaat peruskoulunsa päättävät/päättäneet lastensuojelun laitoshuollon asiakkaat, jotka ovat jatko-opintojen kynnyksellä tai juuri jatko-opinnot aloittaneet nuoret, jotka tarvitsevat tukea koulunkäyntiin tai opintopaikan hakemiseen.

Rajasimme kohderyhmän edellä mainituksi, sillä kyseinen ikäluokka vastaa suurinta osaa peruskoulunsa suorittaneista laitoshuollon asiakkaista ja joilla esiintyy haasteita jatko-opinnoissaan. Lisäksi Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL, 2023a, s. 3–4) lastensuojelututkimusten mukaan 16 vuotta täyttäneiden lasten ikäryhmässä huostaanotettujen määrä oli jopa 2,2 prosenttia, joka oli huomattavasti nuorempia ikäryhmiä suurempi, jopa kaksinkertainen, suhteessa koko 0–17-vuotiaiden keskiarvoon 1,1 prosenttia.

2.4 Keskeiset käsitteet

Rakensimme opinnäytetyön teoreettista viitekehystä siltä pohjalta, että meidän tulee ymmärtää asiakaskuntaa, syrjäytymistä ja koulupudokkuutta, jotta voimme tehdä laadukasta tutkimusta aiheesta. Meillä on myös oltava käsitys tämänhetkisistä tuen keinoista ja lainsäädännöstä aiheeseen liittyen, jotta osaamme johtaa tutkimuksellista teemahaastattelua oikeaan suuntaan. Kuviossa 1 on esitettyä opinnäytetyömme keskeiset käsitteet: syrjäytyminen, nuoruus, lastensuojelun sijaishuolto laitoksessa, koulupudokkuus, oppivelvollisuus ja tutkintoon valmistava koulutus.

Kuvio 1. Keskeiset käsitteet (Microsoft Office, i.a.).

2.5 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Aloittaessamme tutkimuksemme tekemistä selvitimme, millaisia tutkimuksia lastensuojelun koulupudokkaiden tukemisesta on jo tehty. Löysimme kaksi laadullista tutkimusta, joista toinen oli hiukan vanhempi toiminnallinen tutkimus vuodelta 2012 ja toinen tuoreempi asiantuntija haastatteluihin perustuva tutkimus vuodelta 2021. Tutkimukset antoivat pintapuolista käsitystä siitä, millaisesta ilmiöstä on koulupudokkuudessa kyse ja konkretiaa siitä, millaisia tukitoimia koulupudokkaille voidaan tarjota.

Tutkiessamme millä tavoin opinnäytetyömme aihetta on ennalta tarkasteltu, tutustuimme melko tuoreeseen pro gradu -tutkielmaan, joka käsittelee koulupudokkaiden tukemista

kohderyhmänään lastensuojelun avohuollon asiakkaat. Tutkielman on kirjoittanut Johanna Lento Itä-Suomen Yliopistosta. Lento (2021, s. 9) etsii pro gradussaan jatko-opintojen ulkopuolelle jääneiden tai ne kesken jättäneiden nuorten tavoittamisen keinoja ja yhteistyötapoja lastensuojelun avopalvelun ja etsivän nuorisotyön välillä, mikä tulee ilmi tutkimuskysymyksessä ”Millaista yhteistyötä etsivä nuorisotyö ja lastensuojelu tekevät koulunsa keskeyttäneiden tai kouluun pääsemättömien nuorten parissa?” Lento tulee lopputulemaan, että moniammatillisesta yhteistyöstä on silloin hyötyä, kun siinä on riittävän vähän toimijoita ja se on suunniteltu hyvin (mts. 64). Lisäksi nuorelle tarjottu tuki on parempaa, kun yhteistyötä tehdään samalla kentällä toimivan ammattilaistahon kanssa. Lento (2021, s. 67) tuo pohdinnoissaan esille, että syrjäytymisvaarassa olevan nuoren kuulemisella ja luottamuksellisen suhteen rakentamisella on erityinen merkitys. Tästä syystä nuoren kohtaamiseen ja omien asiakasnuorien kanssa työskentelyyn tulisi panostaa ajallisesti ja nuorten oma ääni tulisi saada kuuluviin. Johtopäätöksissä hän tuo esille, että etsivän nuorisotyön ja avohuollon yhteistyön suuri hyöty on siinä, että etsivältä nuoristyöltä löytyy aikaa tutustua nuoren tilanteeseen, kun sosiaalityöntekijöillä ei aikaa samalla tavalla ole.

Tutustuimme myös Kärppän (2012, s. 20) toiminnalliseen opinnäytetyöhön, jonka tavoitteena on auttaa ehkäisemään koulupudokkaiden ja koulupudokkuuden uhan alla olevien nuorten syrjäytymistä ja kehittää jälkihuollon asiakastyötä. Toiminnallista työtä tehdessään Kärppä (2012, s. 21–25) kävi useita keskusteluita jälkihuollon työntekijöiden ja asiakkaiden kanssa selvittääkseen millaisiin tarpeisiin hänen tulisi vastata, ja kehitti työkalupakin sisältöä tekemiensä havaintojen ja keskusteluissa nousseiden asioiden perusteella. Kärppä (2012, s. 31–32) koostaa havainnoistaan työkalupakin, jonka tarkoitus on olla työntekijän apuväline koulupudokkaan kanssa työskentelevälle. Lopulliseen työkalupakkiin muodostuu kolme osiota: 1. Infoa koulupudokkaiden kanssa työskentelyyn, 2. Voimavaroja etsiessä ja tulevaisuutta suunniteltaessa, 3. Kohti koulutusta ja työelämää, pois koulupudokkuudesta.

Työkalupakin ensimmäisessä osiossa tarjotaan tietoa erilaisista jatko-opinto mahdollisuuksista Turun seudulla eri jatko-opintopaikoissa sekä eri opintomuodoista, kuten oppisopimuskoulutuksesta sekä työharjoittelu ja työelämänvalmennuksesta (Kärppä, 2012, s. 32–34). Toisesta osiosta löytyy voimavarakeskeisiä harjoituksia ja tehtäviä, joita tehdessä nuori pääsee miettimään omia unelmiaan ja suunnittelemaan tulevaisuuttaan omista lähtökohdistaan: omista vahvuuksista ja resursseista käsin (mts. 35–36). Harjoituksista ”Aarrekartta” ja ”Mitä

tulevaisuus tuo tullessaan?” -harjoitukset voivat toimia ajatusten alkuun panijana suunnatessaan nuoren ajatuksia tulevaisuuden toiveisiin ja haaveisiin. Omia voimavarojaan: vahvuuksia ja heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia taas voi pohtia SWOT-analyysin tai vahvuus- ja voimavarakorttien avulla. Työkalupakin viimeisestä osiosta löytyy materiaalia, joka tukee työelämään siirtymisessä alkaen ammatinvalinnasta, työhakemusten tekemiseen ja ansioluettelon malliin ja aina työhyvinvointiin ja työpaikan pelisääntöihin asti (mts. 36–37). Ammatinvalinta tehtävä auttaa nuorta miettimään mitä tämä haluaa tehdä tulevaisuudessaan, mutta sen lisäksi nuoren on Kärpän (2012, s. 36–37) mielestä tärkeä tiedostaa omat valmiutensa suhteessa hakemiinsa koulutuksiin. Mikäli nuoren omat toiveet ovat koulumenestykseen nähden epärealistia, eikä hän pääse ensisijaisena olleeseen opiskelupaikkaan, voi hän päätyä alalle, jolle ei ole tahtonut ja näin ollen keskeyttää opintonsa suuremmalla todennäköisyydellä. Kärppä (2012, s.36–38) ottaa työkalupakkiin ansioluettelon ja työhakemuksen ohjeiden lisäksi työhaastatteluihin valmentavia materiaaleja työ- ja elinkeinotoimiston sivuilta ja työelämään liittyviä infoja Friskie kansioista, helpottaakseen nuorten tulevaisuuden työhön siirtymistä.

Kärpän (2012) opinnäytetyöstä tärkeä nosto opinnäytetyötämme ajatellen on voimavarakeskeinen työskentely ja siihen liittyvät harjoitukset. Kärppä (2012, s. 34–35) mainitsee, että lähtökohtana voimavarakeskeiselle lähestymistavalle on asiakkaan oma kokemus, ja asiakkaan kyvykkyyteen ja voimavaroihin uskomisen tasapainottaa asiakkaan ja työntekijän välistä työskentelyä. Lastensuojelulaitoksen ohjaajan ja lastensuojelulaitoksen nuoren välillä olevaa epätasapainoa voitaisiin olla tasapainottamassa voimavarakeskeisellä työskentelyllä ja Kärpän (2012, s. 34–36) nostamat voimavaraharjoitukset voivat olla tällaisessa työskentelyssä ensiarvoisessa asemassa. Kärpän (2012, s. 35) mukaan Aarrekartta harjoituksen tavoitteena on asennoitua myönteisesti käynnistyvään elämänvaiheeseen ja tiedostaa, että oman unelman toteutuminen riippuu ihmisestä itsestään. Tätä me juuri opinnäytetyösämme haemme: myönteistä asennoitumista uuteen jatko-opintojen elämänvaiheeseen. Uskomme, että kun nuori ymmärtää omat kykynsä ja uskaltaa uskoa tulevaisuuteensa, hänen mahdollisuutensa pärjätä opinnoissa moninkertaistuvat.

Koulupudokkuutta käsittelevässä kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa Torro (2022, s. 8–9) selvittää koulupudokkuuden riskitekijöitä, koulupudokkuuden ennaltaehkäisyn menetelmiä ja tuloksien hyödyntämistä kuntoutuksen ohjaajan työtehtävissä. Torron (2022, s. 10–

13) kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineisto koostuu yhdeksästä koulupudokkuutta käsittelevästä julkaisusta, joista neljä on tieteellisiä artikkeleita sekä seuraavista yksittäisistä julkaisuista: meta-analyysistä, systemaattisesta katsauksesta, väitöskirjasta, Nuorisotutkimusseura ry:n julkaisusta ja Nuorisotutkimusseura ry:n ja Terveysten ja hyvinvoinninlaitoksen yhteisjulkaisusta. Julkaisuista neljä on englanninkielisiä.

Torro (2022, s. 16–18) esittää koulupudokkuuden riskitekijöitä ennustaviksi teemoiksi kielteiset kokemukset koulumaailmassa, kielteiset kokemukset kotona, henkiset ja fyysiset haasteet, sosiaaliset tekijät ja koetut traumat. Riskitekijöitä nuoren koulupudokkuuteen on esimerkiksi leimautuminen, epäonnistumiset koulussa, negatiivinen ilmapiiri, kiusatuksi tuleminen, huonot opettajaoppilassuhteet, vähäinen varhainen puuttuminen, perheen sisäiset konfliktit sekä kasvatukselliset haasteet ja ongelmat, kuten vanhempien heikko tuki lapsen koulunkäyntiin ja liian heikko tai liian kova kuri ja kontrolli. Henkiset ja fyysiset haasteet pitävät sisällään muun muassa psykiatriset sairaudet ja häiriöt, päihteiden käyttö, terveysongelmat, masennuksen ja ahdistuksen aiheuttamat ongelmat. Sosiaalisia riskitekijöitä koulupudokkuudelle on esimerkiksi perheen sosioekonominen asema ja vanhempien alhainen koulutustaso sekä epäsosiaaliset käytösmallit, kuten epäsosiaalinen käytös, rikollinen toiminta, lintsaaminen ja riskikäyttäytyminen. Lapsuudessa koetut traumat ovat merkittävässä roolissa koulupudokkuuden riskeissä, traumojen vaikuttaessa lapsen kasvuun ja kehitykseen aiheuttaen mm. häiriöitä aivojen kehityksessä, elimistöissä ja johtaa stressinhallintajärjestelmien tavallista alhaisempiin kynnsarvoihin, jotka säilyvät koko elämän, ja näin ollen lisää stressiin liittyvien sairauksien ja kognitiivisten häiriöiden riskiä pitkälle aikuisikään. Koulupudokkuuden ennaltaehkäisyn keskeiset teemoja ovat Torron (2022, s. 19–23) esittämänä oppilaitosten viihtyvyys, yhteisöllisyys, oppilaitosten valmiudet, opiskelijoiden valmiudet ja yksilöllisyyden ymmärtäminen.

3 NUORET LASTENSUOJELUSSA

Tämän tutkimuksen kohderyhmänä ovat nuoruuden ikävaihetta läpikäyvät lapset. Avaamme tässä luvussa nuoruuden käsitettä ja lastensuojelun sijaishuollon asiakkuutta. Jotta voidaan ymmärtää millaiset asiat motivoivat ja vievät motivaatiota, niin tulee huomioida, että millaisia erityispiirteitä nuoruuteen ikävaiheena kuuluu. Saatuamme ymmärrystä kohderyhmästämmme nuorina, voimme paremmin ymmärtää millaisia asioita asiakkaat käyvät nuoruudessaan läpi ja millaiset asiat vaikuttavat opiskelu motivaatioon ja arjen aktiivisuuteen.

3.1 Nuoruuden ikävaihe

Nuoruuden ikäryhmyksestä on eri tilastoissa ja julkisessa keskustelussa suurta vaihtelua. Vaikka nuoruudella tarkoitetaan ikävaihetta lapsuuden ja aikuisuuden välissä, ei nuoruus ole käsitteenä yksiselitteinen ja nuoruus jää sen vaikean määrittelyn vuoksi politiikassa lapsuuden jalkoihin (Allianssi, 2022, s. 7).

Kuussaari ym. (2010, s.16–17) toteavat nuoruuden määritelmän olevan haastavaa. Useissa aineistoissa nuoruuden ikäryhmäksi ovat vakiintuneet 15–29-vuotiaat, mutta kouluterveyskyselyissä vastaajat ovat iältään 15–21-vuotiaita peruskoulun 8.–9.-luokkalaisia sekä toisen asteen opintojen ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoita. Lisäksi nuorten työttömien iäksi katsotaan 15–24 vuotta ja toimeentulotukea saavaksi nuoreksi katsotaan 18–24-vuotiaat. Jos taas katsotaan Suomen nuorisolakia (1285/2016) nuorella tarkoitetaan kaikkia alle 29-vuotiaita ja Yhdistyneiden kansakuntien (UN, i.a.) määritelmän mukaan nuoria ovat kaikki 15–24-vuotiaat. Kuussaari ym. (2010, s. 17) muistuttavat, että Suomessa täysi-ikäiseksi tullaan 18-vuotiaana, mutta he jättävät pohdittavaksi onko Suomessa 18-vuoden täysi-ikäisyyden rajan ylittäneet kuitenkaan aikuisia. Heidän käyttämässään aineistoissa aikuisuus on määritelty alkavaksi 25- tai 30-vuoden iässä.

Nuoruutta kuvataan monenlaisten fyysisten ja psyykkisten muutosten siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen (Erkko & Hannukkala, 2013, s. 47). Nuoruus on aikaa, johon kuuluu sisäisiä ristiriitoja, tarvetta itsenäistyä ja vastuun ottamista. Kehityspsykologisesta ja lääketieteellisestä näkökulmasta katsottuna nuoruudessa on selkeitä ominaispiirteitä (Kuussaari ym., 2010, s. 16). Lapsi kehittyy nuoreksi ja siitä nuoreksi aikuiseksi, jolloin kehossa

tapahtuu fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia. Keskushermostossa tapahtuu voimakkaita kehitystapahtumia, ruumiillista kasvua ja kehitystä sekä muutoksia hormonaalisesti. Samalla koetaan muutoksia tunne-elämässä, ajattelussa, käyttäytymisessä ja ihmissuhteissa. Nuoruudessa myös muodostuu niin terveyttä edistävät, kuin niitä haittaavat elämäntavat. Nuoruudessa myös masentuneisuus ja tapaturmakuolleisuus yleistyvät lapsuusikään nähden. Erkko ja Hannukkala (2013, s. 49) muistuttavat, että nuoruuden muutosten keskellä nuori tarvitsee erityisen paljon tukea vanhemmiltaan sekä muilta ympäröiviltä aikuisilta. Suomen nuorisolan kattojärjestön Allianssin (2022, s. 7) julkaisussa kuitenkin huomautetaan, että nuoret eivät ole yksi yhtenäinen joukko, vaan muiden ikäluokkien tapaan myös heidän elämäntilanteensa, tarpeensa ja intressinsä vaihtelevat.

3.2 Lastensuojelulaitoksen sijaishuolto

Alun alkujaan valtiollinen lastensuojelu on saanut alkunsa 1800-luvun ja 1900-luvun taitteessa, kun 1887 valtionpäivillä nousi moraalinen paniikki ”pahantapaisten ja siveellisesti harhaan joutuneiden lasten” kasvatuksesta ja hoidosta (Harrikari, 2019, s.166). Samoin 1800-luvun loppupuolella nousi työväenliike, joka näki lasten tekemän tehdastyön ongelmallisena lasten suojelun näkökulmasta (mts.159). Lopulta noin 40 vuotta edellä mainittujen huolien heräämisestä vuonna 1936 säädettiin ensimmäinen lastensuojelulaki, jossa määrättiin lapsenhuostaanotosta tilanteissa, jossa lapsen vanhemmat olivat kuolleet tai eivät olleet kyvykkäitä turvaamaan lapselle huoltoa tai kasvatusta (mts. 205–206) Laki on tästä hiljalleen kehittynyt yksityiskohtaisemmaksi, ja vuodesta 2007 alkaen voimassa olevan lastensuojelulain keskiössä on ollut lapsen subjektiivisten oikeuksien turvaaminen (mts. 343).

Tutkimuksen kohderyhmänä on lastensuojelun sijaishuollon, tarkemmin laitossijoituksessa olevat 16–17-vuotiaat nuoret, jotka ovat ikänsä puolesta siinä iässä, että heidän peruskoulunsa on päättynyt tai päättymässä ja he ovat siirtymässä jatko-opintoihin. Lapsena sijoitetuilla on rekisteritilastojen perusteella muita yleisemmin mielenterveys häiriöitä, muita alhaisempi koulutustaso, suurempi riski jäädä työttömäksi ja korkeampi riski kuolla nuorena (Ristikari ym., 2016, s. 56–65). Lastensuojelun sijaishuollon järjestämisestä säädetään Lastensuojelulaissa (417/2007). Lastensuojelun sijaishuollossa lapsen arjen huolenpidosta huolehtivat sijaishuollon työntekijät, kun taas lapsen hyvinvoinnin ja edun toteutumisesta vastaa julkisena huoltajana lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä (Laakso, 2019, s. 16).

Yksityiset palveluntuottajat tuottavat pääosan sijaishuoltopaikoista. Näistä suuri osa on terveysalalla toimivia suuryrityksiä.

Hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää lapselle sijaishuoltopaikka, mikäli avohuollon tukitoimet eivät riitä turvaamaan lapsen kasvuolosuhteita ja huolenpitoa ja lapsen kasvuolosuhteet tai huolenpidon puutteet vaarantavat vakavasti lapsen terveyden tai kehityksen tai lapsi vaarantaa vakavasti terveytensä tai kehityksensä päihteitä käyttäen tai toimii rikollisesti (417/2007). Lastensuojelun sijaishuolto on siis viimesijainen tukitoimi. Sijaishuoltopaikan toiminnan edellytykset, toimintakäytännöt ja eri toimijoiden vastuut suhteessa lapseen määrittelee lainsäädäntö (Laakso, 2019, s. 16). Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen (THL, 2023a, s. 3–4) Lastensuojelu 2022 -tilastoraportin mukaan vuonna 2022 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna kaikkiaan 17 885 lasta ja heistä huostaanotettuna oli 65 prosenttia eli 11 477 lasta. Näistä 16 vuotta täyttäneistä lapsista sijoitettuna on jopa 2,2 % ja huostaanotetuista yli puolet ovat sijoitettuna laitossijoitukseen (mts. 7) Lastensuojelun kuntakyselyn (Kuntaliitto, 2017) mukaan lapsien sijoitukseen on johtanut kasvavassa määrin mielenterveysongelmat. Jopa joka kolmannes järjestäjäorganisaatioista arvioi lastensuojelun ulkopuolisen sijoituksen johtuvat mielenterveyspalveluiden järjestäytymisen ongelmista. Noin 13 prosenttia vastaajista arvioivat, että lasten mielenterveyspalveluita on jäänyt kokonaan saamatta ja lähes puolet ovat pitäneet saatavilla olevaan palveluun johtavaa prosessia vaikeana ja aikaa vievänä. Laakso (2019, s.16) havaitsee, että lapsia on myös sijoitettu, kun lapsen vanhempi ei ole kyennyt psykiatrisen hoidon tarpeessa hoitamaan lastaan. Laakso (2019, s. 18–19) mainitsee huostassa olleiden nostaneen huostassa olon hyvinä puolina arjen rauhoittumisen, aikaista paremman huolenpidon, läheiset ihmissuhteet, kavereiden saamisen, parantuneet suhteet vanhempiin ja päihdeongelmien ratkeamisen pysähtymisen myötä. Negatiivisia kokemuksia ovat olleet yksin jääminen, säädely arki, sijaishuoltopaikan epäoikeidenmukaiseksi koetut toimintatavat, vaikeutuneet kaverisuhteet ja osattomuuden ja häpeän kokemus.

4 KOULUTUS JA SYRJÄYTYMINEN

Aholan ja Gallin (2010, s. 133) mukaan koulutus on monessa mielessä nuoren elämän tärkeimpiä vaiheita. He toteavat nuoren saavan koulutuksen kautta yhteiskuntaelämän edellyttämät kansalaistaidot, edellytykset työelämään ja kokee osallisuutta yhteiskunnassa, jonka vuoksi koulu aika on merkittävää. Osallisuuden aika Ry:n projektityöntekijä Taipalus toteaa koulun voivan myös olla lastensuojelulaitoksen asiakkaille ainoa turvallinen paikka, jossa lapsen tai nuoren potentiaaliin ja mahdollisuuksiin uskotaan (Opettaja, 2023, 18–19). Hän kertoo, että vaikeista ajoista selviämässä koulu voi olla suuri voimavara, kun nuori saa irtautua sijaishuolto paikan ongelmista ja olla muiden tavoin osa kouluyhteisöä.

4.1 Syrjäytyminen

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM, i.a.) määrittelee syrjäytymisen olevan yhteiskunnallista huono-osaisuutta, joka estää syrjäytyneen osallistumista yhteiskunnan normaaleihin toimintoihin täysipainoisesti. Syrjäytynyt ihminen jää ulkopuolelle tavanomaisesta elämästä, kuten koulutuksesta, työelämästä, sosiaalisista suhteista tai sosiaalisista tapahtumista (Mehiläinen, i.a.). STM:n (i.a.) mukaan syrjäytymisen riski on erityisen suuri lapsen joutuessa kasvamaan elämänpiirissä, jossa syrjäytymisen tunnusmerkkejä on monia. STM (i.a.) luettelee syrjäytymisten aiheutuvan mm: mielenterveysongelmista, työttömyydestä, köyhyydestä, alkoholisoitumisesta, sekä yleisesti siitä, että ihminen jää ulkopuolelle yhteiskunnallisista vaikutusmahdollisuuksista. Nuorten syrjäytymisen esimerkkitekijöitä ovat taas Mehiläisen (i.a.) mukaan: työttömyys, perheen esimerkin kautta opitut mallit, matala koulutustaso, nettipeelaaminen, koulukiusaaminen, päihdeongelmat, keskittymisvaikeudet ja oppimisvaikeudet tai muut kehitykselliset vaikeudet sekä terveysongelmat kuten sosiaaliset pelot ja arkuus. THL (2023b) nostaa sivuillaan esille nuorten syrjäytymisen riskitekijöiksi lisäksi toimeentulo-ongelmat, sekä mielenterveysongelmat. Myös STM (i.a.) rinnastaa syrjäytymisen ja köyhyyden toisiinsa toistuvasti syrjäytymistä käsittelevissä julkaisuissaan. Syrjäytymisen syyt havainnollistettuna kootusti kuvioon 2.

Kuvio 2. Syrjäytymisen syyt (Mukaiillen THL, 2023b, Mehiläinen, i.a.).

4.1.1 Syrjäytyneiden määrä ja hoito

Syrjäytyneiden nuorten määrää on vaikea arvioida tarkasti. THL:n (2023b) mukaan tilastoin ei voida selittää sitä kuka on syrjäytynyt, mutta niillä voidaan selittää keiden kohdalle syrjäytymisen riskit kasaantuvat. Syrjäytymisen riskitekijöitä selvitetään tilastoimalla osallistumattomuutta yhteiskunnan toimintaan, kuten koulutukseen sekä tilastoimalla ei-toivottuja elämäntapahtumia, kuten työkyvyttömyyttä. Työn, koulutuksen ja siviili-/varusmiespalveluksen ulkopuolella olevia 15–29-vuotiaita nuoria kutsutaan NEET-nuoriksi (Not in Education, Employment or Training). Tällaisen NEET-vaiheen pitkittyessä nuorella, voi se altistaa syrjäytymiselle vaikeuttaen pääsemistä yhteiskunnallisiin toimintoihin: opiskeluihin ja työhön. Vuonna 2022 15–29 vuotiaista nuorista 9,1 prosenttia lukeutui NEET-vaiheen nuoriin, mikä oli lähes saman verran verrattuna edelliseen vuoteen.

Näille yhteiskunnallisten toimintojen ulkopuolelle jääneille nuorille suunnatut sosiaali- ja terveydenhuollonpalvelut pyritään toteuttamaan heidän erityistarpeensa huomioiden helposti saavutettavina palveluina, osana hyvinvointialueiden palveluja (THL, 2023b). Tällöin nuorella on mahdollisuus päästä palveluihin matalalla kynnyksellä, joko kasvokkain kohdaten tai etänä sekä mahdollisuus ottaa yhteyttä anonyymisti ja saada palvelua jopa kotiin. NEET-nuorten palveluja kuitenkin haastaa mm. joukon heterogeenisyydestä johtuva avuntarpeen erilaisuus, päihde- ja mielenterveysongelmat, palveluiden toimimattomuus ja byrokrania sekä monenlaiset kielteiset kokemukset kuten tyytymättömyys, arvottomuus, huono minäkuva, kiusaamisen kokemukset, perhesuhteiden rikkonaisuus ja ulkopuolisuuden tunne.

4.1.2 Nuoren syrjäytymisen ennaltaehkäisy

Elämönhallinnan ongelmia ja syrjäytymistä ei aiheuta yksittäiset vaikeudet, vaan elämän vaikeuksien ketjuuntuminen ja huono-osaisuuden kasaantuminen (THL, 2023b). Nuoren syrjäytyminen on yhteydessä tämän perhetaustaan, kehitysympäristöihin, osallisuuteen sekä toimintamahdollisuuksiin. Nuoren syrjäytymistä voidaan ennaltaehkäistä tukemalla nuoren koulunkäyntiä, työelämään osallistumista ja kehitysympäristöjä sekä edistämällä erinäisillä toimilla nuoren omaa ja tämän perheen terveyttä ja hyvinvointia. Hiilamo ym. (2022, s. 440) toteavat tilastoista löytyvän vahvan yhteyden nuoren syrjäytymisen ja lapsuuden perheen tulotason välillä, syrjäytyneiden tullessa usein köyhistä perheistä. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen (2023b) mukaan perheen ja lapsen hyvinvointia voidaan tukea varmistamalla vanhemmille aika ja mahdollisuus viettää aikaa lastensa kanssa, lapsen laadukas varhaiskasvatus ja perusopetus sekä perheen riittävä toimeentulo. Nuorelle ja perheelle ennaltaehkäisevää tukea voidaan tarjota monissa vaiheissa ja monien eri palveluiden kautta: perhekeskukset, oppimisen ja koulunkäynnin tuki, koulu- ja opiskeluterveys, koulukuraattori ja -psykologipalvelut, etsivä nuorisotyö, Ohjaamo- ja työpajatoiminta sekä TE-palvelut. Yksityinen sosiaali- ja terveysten palveluiden tuottaja Mehiläinen (i.a.) esittää, että yksilötasolla syrjäytymistä voidaan ehkäistä mahdollisimman varhaisella puuttumisella yksilöllisiin syihin eli tunnistamalla henkilön kohdalla ne asiat, jotka ovat uhkana tämän syrjäytymiselle.

4.2 Koulupudokkuus

Ahola ym. (2009, s. 8) määrittelevät koulupudokkaaksi nuoren, joka on jäänyt opintojen ulkopuolelle, joko keskeyttäen peruskoulun tai toisen asteen koulutuksensa tai jättänyt kokonaan aloittamatta toisen asteen koulutuksen. Filosofian emeritusprofessori Rumbergerin (2011, s. 47–48) mukaan koulupudokkuus voi tarkoittaa tilaa, tapahtumaa tai prosessia. Hänen mukaansa koulupudokkuuden tilassa yksilö ei ole valmistunut mistään koulutuksesta, eikä ilmoittautunut koulutukseen, mutta kyseinen tilanne voi ajansaatossa muuttua. Koulupudokkuuden tapahtumassa opiskelija taas päättää lopettaa opintonsa ennen valmistumistaan, jolloin hän pudottautuu. Pudottautuminen voi tapahtua virallisesti jättämällä erohakemuksen koulutuspaikkaan tai epävirallisesti vain jättämällä osallistumatta opintoihinsa. Rumbergerin (2011, s. 48) mukaan suurin osa koulupudokkaista ei kuitenkaan jätä opintojaan yhtäkkiä kesken, vaan koulupudokkuus tapahtuu prosessinomaisesti. Monilla heikko osallistuminen opintoihin ja epäonnistumiset koulunkäynnissä ilmenevät jo kauan ennen opinnoista vetäytymistä. Rumberger (2011, s. 48) esittää, että ymmärtääkseen koulupudokkuuden kriisin luonnetta, on tarkkailtava koulupudokkuutta kaikkien edellisten käsitteiden kautta. Tarkastelemalla koulupudokkuutta tilana rakentuu ymmärrys siitä millaisten ryhmien edustaja ovat pudokkuuden riskissä esimerkiksi miehet vai naiset, kaupungeissa vai maaseudulla asuvat, etelässä vai lännessä asuvat. Koulupudokkuutta tapahtumana tarkastellessa rakentuu käsitys missä vaiheessa opintoja, millaisissa kouluissa ja sijainneissa, koulupudokkuus on yleisimmillään. Tarkastellessa koulupudokkuutta prosessina selviää millaiset asenteet, käyttäytymismallit ja koulumenestyksen indikaattorit edeltävät koulukäynnin lopettamisen päätöstä, tarjoten mahdollisuuksia kehittää strategioita puuttua ilmiöön oikea-aikaisesti, jotta enemmän oppilaita saataisiin pidettyä koulussa.

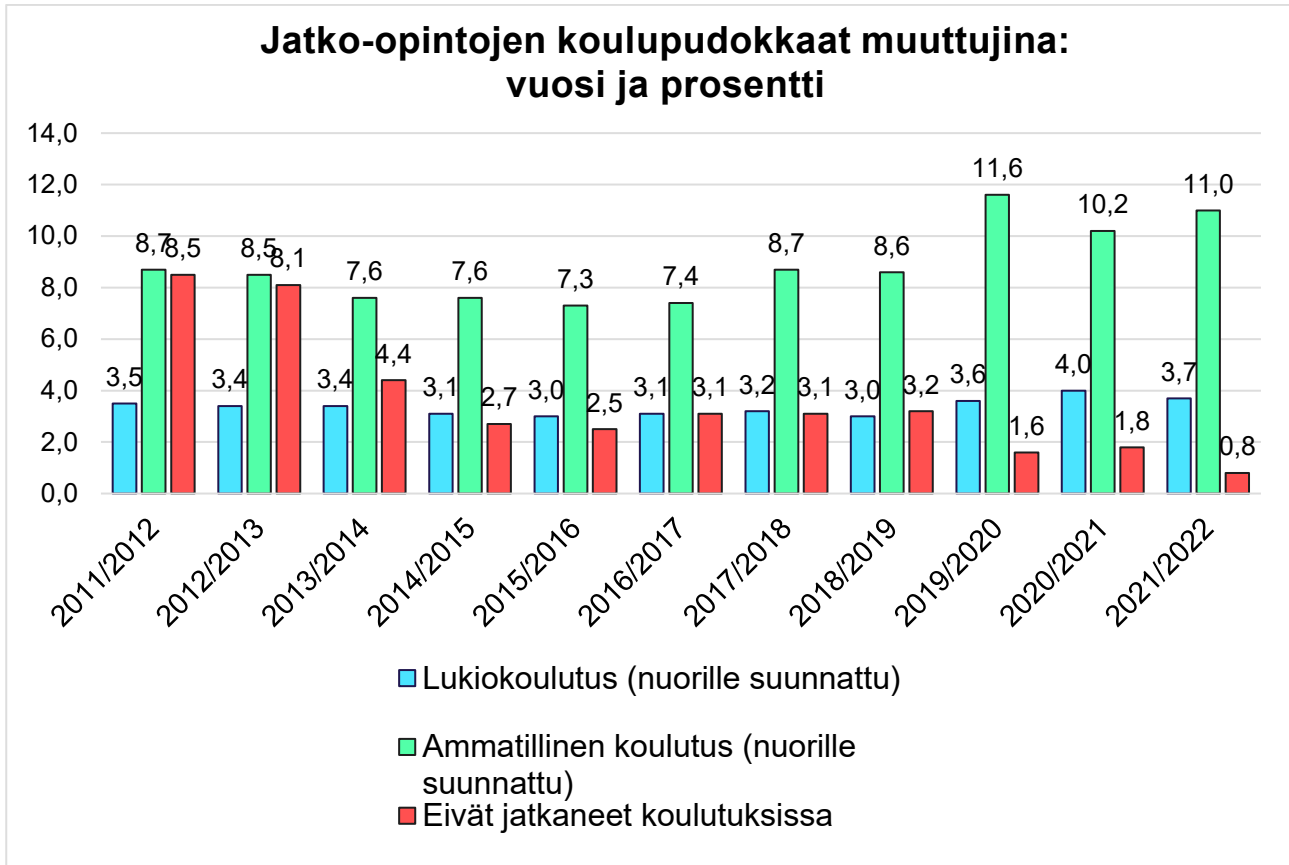
Koulupudokkuus voi olla seurausta haasteista, jotka ovat saaneet alkunsa jo alakoulussa (Rumberger, 2011, s. 48). Osa koulupudokkaista voi kokea akateemisia ja sosiaalisia haasteita jo alakoulussa, jotka voivat johtaa uusiin vaikeuksiin yläkoulussa (engl. middle school) ja lukiossa (engl. high school). Vaikeuksina voi olla opintoihin osallistumisen haasteet, vaikeus tulla toimeen toisten opiskelijoiden ja koulun aikuisten kanssa, turhautuminen ja motivaation puute, menetetty mielenkiinto koulua ja oppimista kohtaan, sekä huonon minäkuvan muodostuminen ja omien kykyjen aliarviointi.

4.2.1 Koulupudokkuus syrjäytymisen tekijänä

Tarkastelimme koulupudokkuutta kahden tilastokeskuksen tuottamien tilastojen valossa: koulutuksen keskeyttäminen ja koulutukseen hakeutuminen. Jatko-opintojen koulupudokkuutta ja koulupudokkaita käsitellessämme viittaamme tähän koko koulupudokkaiden ryhmään jatko-opinnot keskeyttäneisiin ja niiden ulkopuolelle jääneisiin.

Viime vuosina koulupudokkaiden määrä on ollut selvässä kasvussa (kuvio 3). Vaikka opiskelijoista vain 0,8 prosentin suuruinen osa jää peruskoulun jälkeen kokonaan jatko-opintojen ulkopuolelle, muodostuu jatko-opintonsa keskeyttäneistä koulupudokkaista jo huomattavasti suurempi koulupudokkaiden ryhmä. Tarkasteltaessa vuosien 2011–2022 ajalta jatko-opintojen keskeyttämisen tilastoja käy ilmi, että jatko-opintojen ulkopuolelle jäävien opiskelijoiden määrä on vähentynyt huomattavasti vuoden 2011 8,7 prosentista. Tämä selittyy todennäköisesti 2020 tapahtuneella oppivelvollisuusiän nostolla 18-ikävuoteen (OKM, i.a.-a). Lukiokoulutuksen keskeyttäneiden määrä on pysynyt pitkään 3 ja 4 prosentin välillä, mutta ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden määrä on ollut tasaisessa kasvussa. Lukuvuoden 2019–2020 keskeytyksissä näkyvä piikki selittyy Tilastokeskuksen (2022) mukaan koronapandemiolla.

Tilastoista on huomioitava, että tarkasteltava perusjoukko muuttui lukuvuoden 2018–2019 kohdalla nuorille suunnatusta ammatillisen koulutuksen opiskelijoista ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijoihin, jonka vuoksi lukuvuoden 2018–2019 jälkeen tehdyt tilastot eivät ole täysin verrannollisia aiempiin vuosiin. Joka tapauksessa jatko-opintojen koulupudokkaiden määrä on suuri.

Kuvio 3. Jatko-opintojen koulupudokkaat prosentteina (Soveltaen Tilastokeskus 2024a & 2024b).

Suomessa pelkän perusopetuksen varaan jääneiden riski jäädä työttömäksi on noin kaksinkertainen suhteessa niihin, jotka ovat suorittaneet toisen asteen tutkinnon (Myrskylä, 2011, s.33). Lapsena ulkopuolisuuden riski on pienimmillään, mutta täysi-ikäistyessä työttömyyden ja ulkopuolisuuden lähtee rajuun nousuun 20. ikävuoteen saakka. Kouluttamattomilla ja matalasti koulutetuilla on selvästi muita suurempi riski jäädä työttömäksi ja ulkopuoliseksi. (2011, s. 32–33) Tästä syystä jatko-opintojen koulupudokkuus tulisi nähdä vakavasti otettava syrjäytymisen tekijänä.

Koulupudokkuutta pidetään Aholan ja Gallin (2010, s. 132) mukaan alkuna nuoren syrjäytymiseen, mikä taas voi kärjistyä laitostumiseen tai eristäytymiseen. Tässä työssä emme kuitenkaan pureudu sen tarkemmin laitostumisen tai eristäytymisen tematiikkaan, vaan koitamme pitää tutkimuksen keskitettynä koulupudokkuuteen ja siitä aiheutuvan syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn.

4.2.2 Koulupudokkuuden syyt

Helsingin sanomat uutisoivat jatko-opintojen koulupudokkuuden olevan tilastojen mukaan kasvussa koko Suomessa, ja Helsingissä myös peruskoulun keskenjääminen on kasvussa (Kantola, 2023). Suurin syy peruskoulun kesken jäämiselle on poissaolot. Syksyllä 2020 Yle (Koivisto, 2020) uutisoi koulupoissaolojen lisääntymisestä, jolloin paljon koulupoissaoloja oli vähintään 4000 yläkoulun oppilaalla. Tällöin poissaolojen syiksi liitettiin oppilaiden psyykkiset ongelmat, huonot vuorokausirytmit ja sosiaalisten tilanteiden ahdistavuus. Huolena oli tällöin, että lisääntyvät koulupoissaolot tulevat näkymään koulupudokkuutena. Tätä kirjoittaessamme vaikuttaisi, että huoli on käynyt toteen. Helsingin sanomien lehtiartikkelissa 30 vuotta erityisopettajana toiminut Vilppola toteaa, että tänä päivänä peruskoulun opiskelijoiden keskeytysten taustalla olevan useimmiten psyykkiset syyt ja uupumus (Holappa, 2023). Vilppolan mukaan nuoret viestivät paljon pahaa oloaan ja oppilaat ilmaisevat enemmän ahdistuneisuutta, masennusta ja sosiaalisten tilanteiden pelkoa. Hän mainitsee toistuvien poissaolojen aiheuttavan tehtävien kasaantumista ja sitä myötä toivottomuuden tunnetta. Vilppolan mukaan toivottomuus aiheuttaa pahaa oloa ja hän näkeekin yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväkseen toiveikkuuden lisäämisen.

Koulupoissaolojen taustalla voi olla ulkopuolisuuden kokemus, kiusatuksi tuleminen, nuorena aloitettu päihteiden käyttö, haastavat kotiolot, huonot koulukokemukset tai oppimisvaikeudet (Holappa, 2023). Peruskoulun koulupudokkuuden merkittävimpiin syihin kuuluu usein motivaation puute, mikä juontaa juurensa mielenterveysongelmista, kuten ahdistuksesta, masennuksesta ja sosiaalisten tilanteiden pelosta. Lisäksi univaikeudet voivat olla yleisiä, eikä nuorella aina ole riittävästi resursseja koulunkäyntiin. Vilppolan mukaan olisi tärkeää tunnistaa ja tunnustaa ongelmat sekä puuttua niihin varhain, vaikka resurssit ovatkin vähäiset. Opettajien työnkuva tarvitsee tarkastelua, sillä opettajien läsnäolo mahdollistaisi nuorten kohtaamisen ja paremman puuttumisen haasteisiin, mutta kiire, suuret ryhmäkoot ja resurssien puute, eivät jätä sille riittävästi tilaa. Nuoret itse ovat nostaneet esille, että koulusta pois jäämisen ehkäisemiseksi heitä pitäisi kuulla enemmän ja heidän olisi pitänyt saada apua aiemmin. Arnkil ym. (2021, s. 40–42) opinnäytetyössään 18–29-vuotiaat peruskoulun koulupudokkaat kertovat, koulupudokkuuden syiksi, että heidän peruskoulussaan saamat tukipalvelut eivät olleet riittäviä tai heidän tarpeitaan vastaavia. He nostivat esiin luottamuspulan, häpeän ja pelon esteiksi tuen hakemiselle ja vastaanottamiselle.

Haastateltavat toivoivat saaneensa peruskoulussaan elämäänsä aikuisen tukea ja yhteistä tekemistä arkeen sekä tukipalveluita, jotka ovat helpommin saatavilla ja löydettävissä.

Kun taas tarkastellaan peruskoulun sijaan jatko-opintoja, on Haapakorvan ym. (2017, s. 45–46) mukaan suurin jatko-opintojen keskeyttämisen syy väärä alavalinta. Tämä voi johtua siitä, että opiskelu ei välttämättä vastaa nuorella olleita ennakkokäsityksiä, mikä voi johtua puutteellisesta tiedosta ja liian vähäisestä opinto-ohjauksesta. Lisäksi opiskelu itsessään ja opiskelupaikan viihtyvyys eivät ole vastanneet nuorten odotuksia. Nuorten oikea-aikaisen huomioimisen tarve ja mielenterveyden haasteet nousevat esille myös Tahkolan (2018, s.19–20, 24) kvantitatiivisessa Pro Gradu tutkielmassa. Tahkolan koulu-uupumusta, masennusoireilua ja ongelmakäyttäytymisen yhteyttä koulupudokkuuteen käsittelevässä tutkimuksessa käy ilmi, että lukion ja ammattikoulun opiskelijoiden koulunkeskeyttämisajatuksissa merkittävimmissä asemassa on kyynisyys opintoja kohtaan. Myös masennusoireilu ja ongelmakäyttäytyminen vaikuttavat merkittävästi koulun keskeyttämiseen liittyviin ajatuksiin. Tahkolan mukaan enemmän masennusoireita kokevat opiskelijat käyvät läpi enemmän koulun keskeyttämisen ajatuksia. Murrosiässä koetun masennusoireilun on todettu ennustavan koulu-uupumusta myöhemmin nuoren elämässä ja pitkittyneen koulu-uupumuksen ja stressin taas aiheuttavan vastavuoroisesti masennusta (Moksnes ym., 2016; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro, Savolainen ym., 2009 Tahkolan 2018, s. 7 mukaan).

Koulupudokkuutta tutkiva kroatialaisen Zagrebin yliopiston sosiaalityön laitoksen tutkimusryhmä (Orgresta ym., 2021) puolestaan selvittää artikkelissaan koulupudokkuuden syitä kroatialaisissa lukioissa (high school). Tutkimusryhmä jakoi näkemyksen siitä, että Lukion koulupudokkuutta ei pidetä tapahtumana, vaan sen sijaan pitkäaikaisena prosessina, mikä alkaa heti koulujärjestelmän piiriin tultaessa ja pitää sisällään niin yksilölliset, kuin perheeseen, kouluun ja yhteisöön liittyvät tekijät. Myös jo aiemmin mainittu Rumberger (2011, s. 48) puolsi näkemystä, että suurin osa koulupudokkaista ei jätä opintojaan kesken yhtäkkiä. Orgresta ym. (2021) tunnistivat neljä lukion keskeyttämiseen johtavaa keskeyttämistyyppiä: heikot akateemiset suoriutujat, hiljaiset pudokkaat, sopeutumattomat pudokkaat ja stressaantuneet pudokkaat. Tutkimuksen löydökset tukevat näkemystä siitä, että nuoret koulupudokkaat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, joiden koulun keskeyttämisen syyt ovat hyvin moninaisia ja yksilöllisiä. Orgresta ym. tekivät seuraavia havaintoja koulupudokkuuden syistä. Heikoilla akateemisilla suoriutujilla on vaikeutta hallita opetussuunnitelmaa ja saada

kotitehtävät tehdyksi. Heiltä puuttuu motivaatiota osallistua opetukseen, mikä näyttäytyy suurina poissaoloprosentteina, huonoina arvosanoina ja aiheuttavat tarvetta käydä lukuvuosi uudelleen. Heikkojen akateemisten suoriutujien vanhemmat eivät ole kiinnostuneita, miten näillä menee koulussa ja nuoren koulupudokkuus selittyy sisäisillä syillä. Hiljaisilla pudokkailla on vaikeutta sisäistää opetettuja asioita, joka vaikeuttaa opinnoista suoriutumisista. Heillä on usein myös muita vaikeuksia, kuten koulukiusaamista ja terveysongelmia. He menestyvät pääasiallisesti koulussa ja heidän vanhempansa ovat kiinnostuneita nuoren koulunkäynnistä. Sopeutumattomat pudokkaat ulkoistavat ongelmansa muille, eivätkä he noudata koulun sääntöjä, opiskele tai tee kotitehtäviä. Heidän vanhempansa eivät osoita juurikaan kiinnostusta nuoren koulunkäyntiä kohtaan. Stressaantuneet pudokkaat ovat kokeneet elämässään jonkin mullistavan tapahtuman, mikä aiheuttaa heissä voimakasta stressiä, ja saa aikaiseksi negatiivisen muutoksen heidän käytöksessään, motivaatiossa ja tunne-elämässä. Stressaantuneiden pudokkaiden koulusuoriutuminen on yleensä keskinertaisesti ennen tapahtumaa ja heidän vanhempansa osoittavat kiinnostusta nuoren koulunkäyntiä kohtaan. Tutkimus alleviivaa nuorille tarjottavan tuen merkitystä kriittisissä elämänvaiheissa ja stressaavissa elämäntilanteissa. Tutkimusryhmä tuo esille, että hiljaisten pudokkaiden ryhmään olennaisesti liittyy masennus ja näkevät tarpeelliseksi lisätutkimuksen masennuksen yhteydestä koulun keskeyttämiseen.

Luvussa on käynyt ilmi, että koulupudokkuuden syyt ovat moninaisia, mutta yhdistävä tekijä kaikissa on nuoren opinnoissaan kohtaamat suoriutumisen paineet ja haasteet selviytyä niistä yksin.

4.3 Tukea opintojen nivelvaiheeseen

Peruskoulun opiskeluhuollossa sekä oppilaanohjauksella on merkittävä rooli nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä (THL, 2023b). Peruskoulun oppilaanohjaus auttaa sopivan koulutuspolun valinnassa ja näin vähentää nuoren opintojen keskeytyksiä toisen asteen opinnoissa. Oppilaanohjauksesta hyötyvät eritoten opiskelijat, jotka tarvitsevat opinnoissaan erityistä tukea, sillä näillä on muita korkeampi riski jäädä peruskoulun ja jatko-opintojen nivelvaiheessa opintojen ulkopuolelle tai keskeyttää opinnot. Syrjäytymisen ennaltaehkäisyn toimia voidaan terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL, 2023b) mukaan tarjota perusopetuksessa oppilaanohjauksen, ammatinvalinnan ohjauksen, lisä- ja valmentavien opintojen sekä

erilaisten kuntoutusmallien ja työpajojen muodoissa. THL listaa tällaisten toimien tavoitteiksi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten sisäisen motivaation vahvistamisen, myönteisen minäkäsityksen luomisen, ydintaitojen oppimisen, yhteenkuuluvuuden tuntemisen, sosiaalisten taitojen vahvistumisen, sosiaalisen pääoman kerryttämisen, tulevaisuuteen uskomisen ja vaihtoehtojen ennakoimisen.

Kouluissa ja oppilaitosyhteisöissä järjestetään opiskeluhoitoa (kuvio 4) ylläpitämään ja edistämään oppilaiden hyvää oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia (Opetushallitus, i.a.-a). Ensisijaisesti opiskeluhoito on yhteisöllistä toimintakulttuuria, joka edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, vuorovaikutusta ja osallisuutta, sosiaalista vastuullisuutta sekä ympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Jokaisella on myös oikeus ehkäisevään ja tukea antavaan yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon, joka edellyttää oppilaan vapaaehtoisuutta ja suostumusta. Opetushallituksen (OPH, i.a.-b) mukaan ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla on oikeus saada opintoihinsa ohjausta ja tukea, joka voi olla opinto-ohjauksellista, opiskeluvalmiuksia tukevaa tai erityistä tukea esimerkiksi oppimisvaikeuksissa. Tukea voidaan tarjota esimerkiksi mukauttamalla opintoja, opiskelutapaa, opiskelumateriaaleja, opiskeluvälineitä tai opiskeluympäristöä. Päätöksen erityisestä tuesta tekee koulutuksen järjestäjä kuultuaan opiskelija ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Opiskelijalla on lukiossa oikeus saada oppimiseensa tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaan (OPH, i.a.-c). Tällöin tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti opintojen edetessä opintojen alusta lähtien opetushenkilöstön toimesta.

Kuvio 4. Opiskeluhoiton kokonaisuus (OPH, i.a.-a).

Opetushallituksen opiskeluhuollosta huolimatta Aaltosen ym. (2019) mukaan nuorten perusopetuksen joustava tuki tuntuu lakkaavan ammatillisiin opintoihin siirtyessä. Aaltonen ym. (2019) kyseenalaistaakin miten ammatillisella puolella opiskelevien voidaan olettaa pärjäävän opinnoissaan pienellä tai lähes olemattomalla tuella.

4.4 Oppivelvollisuus ja tutkintoon valmistava koulutus

Oppivelvollisuuden tavoitteena on oppivelvollisuuslain (1214/2020) ensimmäisen pykälän mukaan turvata kaikille perusosaaminen ja sivistys, jota elämässä ja yhteiskunnassa elämiinseen tarvitaan, sekä yhdenvertainen mahdollisuus kehittää itseään tarpeidensa ja kykyjensä mukaisesti. Oppivelvollisuuden tavoite on myös nostaa osaamis- ja koulutustasoa, kaventaa oppimiseroja sekä lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja nuorten hyvinvointia.

Oppivelvollisuuslakia uudistettiin viimeksi vuonna 2020, jolloin oppivelvollisuusikä laajennettiin 17 ikävuodesta 18 ikävuoteen (OKM, i.a.-a). Uudistuksen tavoitteena oli, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon ja näin ollen kasvattaa työllistymisen mahdollisuutta nykyisten osaamisvaatimusten edellyttäessä toisen asteen tutkintoa

Oppivelvollisuus katsotaan päättyneeksi myös siinä tapauksessa, että lapsi on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnon tai ammattitutkinnon, tai näitä vastaavan tutkinnon (1214/2020 2 §). Entinen 17 vuoden oppivelvollisuusikä mahdollisti sen, että peruskoulunsa jo suorittanut laitoshuollossa asuva nuori saattoi viettää päiviä huoneessaan tekemättä mitään ilman, että häntä voitiin velvoittaa tekemään mitään. Uusi oppivelvollisuuslaki, kuitenkin supisti tämän mahdollisuutta, sillä laki edellyttää kaikkia alaikäisiä osallistumaan johonkin koulutukseen, mikäli toisen asteen tutkintoa ei vielä taskussa ole. Ainakin Helsingin kaupungin kokemus lakiuudistuksen tavoitteesta ehkäistä syrjäytymistä oppivelvollisuusikää nostamalla on onnistunut, kun oppivelvollisuusiän nosto on edistänyt 16–18-vuotiaiden koulunsa keskeyttäneiden mahdollisuuksia palata peruskoulutukseen (Kantola, 2023).

Ensimmäisenä pidennettyä oppivelvollisuutta sovellettiin keväällä 2021 9.-luokalla olleisiin, pääosin 2005 syntyneisiin nuoriin (OKM, i.a.-b) Näin ollen tällä hetkellä kaikki lastensuojelulaitoksissa asuvat nuoret kuuluvat laajennetun oppivelvollisuuden alle. Hallituksen esityksessä (Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 173/2020) ehdotettiin kehitettäväksi perusopetuksen ja jatko-opintojen nivelvaihetta niin, että perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus yhdistetään. Tästä seurauksena oli tutkintokoulutukseen valmentava koulutus eli TUVA. TUVA-koulutuksessa yhdistyvät edellä mainitut koulutukset ja se on tarkoitettu oppijoille, joilla ei ole toisen asteen tutkintoa ja jotka tarvitsevat valmentavaa koulutusta toisen asteen opintoihin(OPH, i.a.-d). TUVA-koulutuksen tavoitteena on tarjota nuorille valmiudet hakeutua ammatilliseen- tai lukiokoulutukseen ja myös selvittää näistä opinnoista. TUVA:ssa voidaan korottaa perusopetuksen arvosanoja ja harjoitella tarpeen mukaan erilaisia opiskeluun liittyviä taitoja ja jopa elämännhallintataitoja. TUVA:ssa opiskelija voi myös suorittaa ammatillisen- ja lukiokoulutuksen opintoja.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa avaamme opinnäytetyömme tutkimusprosessia. Käymme aluksi läpi tutkimuksen aikataulua ja opinnäytetyöprosessia, jonka jälkeen käymme läpi tutkimuksen eettisyyttä sekä aineiston keruu ja analysointi menetelmiä. Helpottaaksemme prosessin ymmärtämistä, teimme opinnäytetyöprosessista havainnointia helpottavan kuvion (kuvio 5).

5.1 Tutkimusprosessi

Opinnäytetyön suunnittelu alkoi 2021 syksyllä, jolloin työparista Malmberg sai lastensuojelulaitoksessa työnantaja taholta opinnäytetyön aihe-ehdotukseksi lastensuojelun asiakkaana olevien koulupudokkaiden aktivoiminen eri yhteistyötahojen kanssa. Tutkimuksen päätarkoitus oli tällöin huostaanotettujen lasten syrjäytymisen ehkäisy. Malmberg antoi aiheen tekeytyä syksyyn 2022, jolloin Malmberg sai työparikseen koulusosiaalityöstä kiinnostuneen Hakasen.

Aloitimme opinnäytetyön tekemisen yhdessä pohtimalla opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä, jolloin päätimme kysymyksiksi seuraavat 1. Miksi jatko-opinnot jätetään kesken, tai niihin ei edes haluta hakeutua? 2. Millä tavoin eri toimijat voivat tukea koulupudokasta moniammatillisesti? Tämän jälkeen tutustuimme yhdessä tarkemmin koulupudokkuuden ilmiöön Suomessa tilastoiden ja kirjoitettujen kokemusten valossa ja aloimme pohtimaan tutkimusmenetelmiä. Tutkimuskysymysten kannalta näimme tarpeelliseksi tehdä monenlaisia haastatteluja niin lastensuojelun työntekijöiden kuin myös jatko-opintopaikkojen ja sosiaalitoimen kanssa.

Vuoden 2022–2023 vaihteeseen mennessä olimme keskittyneet lähinnä tutkimussuunnitelman tekemiseen ja perehtyneet tutkimusmenetelmiin ja kevätkaudella 2023 aloitimme määrätietoisemmin opinnäytetyön tekemisen. Aloitimme kirjoittamalla teoriapohjaa keväällä 2023 ja nähtyämme teoriapohjan olevan riittävää tutkimuslupahakemuksen tekemiselle teimme toukokuussa tutkimuslupahakemukset Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle, sekä kahdelle paikalliselle opetusorganisaatiolle. Saimme teorian pääpiirteittäin valmiiksi saman vuoden syksyllä, ja teoriaan tuli viimeisiä täydennyksiä vielä alkuvuodesta 2024. Syksyyn 2023 mennessä emme olleet saaneet keväällä tekemiimme

tutkimuslupahakemuksiimme vastauksia, joten päätimme muuttaa tutkimuksemme painotusta, sillä halusimme saada tutkimuksen etenemään mahdollisimman pian. Tällöin teimme päätöksen keskittyä lastensuojelulaitoksen ammattilaisten näkemyksiin koulupedagogien tukemisesta ja jätimme pois moniammatillisen yhteistyön näkökulman. Päätimme hakea haastateltavia useista eri lastensuojelulaitoksista, jotta otanta olisi kattavampi ja saisimme useampia näkökulmia tutkimukselle. Syyskuussa 2023 soitimme useisiin Etelä-Pohjanmaalla toimiviin lastensuojelulaitoksiin ja lähetimme opinnäytetyön aiheesta kiinnostuneille yksikönjohtajille tutkimuslupahakemukset liitteineen (kts. 5.4 Haastatteluiden toteutus). Käytimme teoriapohjaa apuna teemahaastattelurungon luomisessa. Jatkoimme yhteydenpitoa sähköpostilla ja puhelimitse, kunnes olimme saaneet sovittua haastatteluajat kahdeksan vapaaehtoisen haastateltavan kanssa. Haastattelut pidimme lokamarraskuussa 2023. Aineistoa litteroimme haastattelujen valmistuttua loka-marraskuussa 2023, jonka ansiosta pääsimme käsittelemään valmista aineistoa jo marras-joulukuussa 2023. Tammi-helmikuussa 2023 kirjoitimme valmiiksi tutkimuksen tulososuuden, minkä jälkeen siirryimme 2023 helmi-maaliskuussa teorian viimeistelyyn ja johtopäätösten kirjoittamiseen. Huhtikuussa saimme johtopäätökset valmiiksi ja kirjoitimme pohdinnan, jonka jälkeen kirjoitimme johdannon sekä suomen- ja englanninkielisen tiivistelmän.

Kuvio 5. Opinnäytetyön tutkimusprosessi. (Hakanen & Malmberg)

5.2 Laadullinen tutkimus koulupudokkuudesta lastensuojelussa

Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää keinoja lastensuojelun koulupudokkuuden ilmiön ennaltaehkäisyyn ja sen mukanaan tuomiin ongelmiin. Opinnäytetyömme on tuotettu laadullisena tutkimuksena, jossa tutkittavaa kohdetta tarkastellaan kokonaisuutena (Alasuutari, 2011, s. 30–33) Sen etuna on, että se voi piirtää kuvan ilmiöstä, mikä voi määrälliseltä tutkimukselta jäädä piiloon. Laadullinen tutkimus ei etsi yksilöiden välisiä eroja, vaan pyrkii ymmärtämään tutkimuskohdetta laadullisen analyysin kautta. Juhila (2021) esittää, että empiiristä tutkimusta ei ole mahdollista tehdä ilman teoreettisia kiintopisteitä, jonka vuoksi perehdyimme ennen aineiston keruuta koulupudokkuuden syihin, syrjäytymiseen ja opintoihin annettavaa tukeen koulupudokkuuden ennaltaehkäisyn keinona. Hyödynsimme teoriassa valmiita tutkimuksia ja kirjallisuutta, jota hyödynsimme teemahaastattelurunkoa (liite 1) valmistaessa. Teemahaastattelun avulla keräsimme tietoa tutkimuskysymyksiimme: Millä tavoin koulupudokasta voidaan aktivoida lastensuojelulaitoksessa? ja Millä tavoin koulupudokasta voidaan motivoida jatko-opintojen pariin lastensuojelulaitoksessa?

Laadullinen analyysi muodostuu havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta (Alasuutari, 2011, s. 30–31). Käytämme empiirisessä tutkimuksessaamme tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua, havaintojen pelkistämiseksi käytämme aineiston teemoittelua ja arvoitusta ratkaisemme tulososuudessamme. Vilkka (2021, s. 96) kuvailee laadullisen tutkimuksen erityispiirteeksi sen tavoitteen näyttää tulkintojen avulla jotakin mikä ei ole suurin havainnoin tavoitettavissa, sen sijaan, että laadullinen tutkimus pyrkisi löytämään totuuden tutkittavasta asiasta. Laadullisen tutkimuksen tavoite on näiden ikään kuin arvoituksellisten havaintojen ratkaiseminen ihmisten kuvaamien kokemusten ja käsitysten avulla. Vilkan kuvailemia mukaisesti luomme opinnäytetyössämme aineistoa tulkitsemalla ja arvoitusta ratkaisemalla ohjeistuksia, toimintaperiaatteita, tietoa ja kuvauksia tutkimuksen kohteestamme.

5.3 Teemahaastattelu laadullisen aineiston keruumenetelmänä

Opinnäytetyössämme käytimme aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Eskola ja Vastamäki (2010, s.26) kirjoittavat, että teemahaastattelu on ennalta suunniteltuihin teemoihin pohjautuva keskustelu, jossa tutkija pyrkii keskustelun keinoin selvittämään häntä

kiinnostavia ja tutkimuksen aihepiiriin liittyviä asioita haastateltavalta. Teemahaastattelua varten tutkijoiden on mietittävä etukäteen teemat, jotka ohjaavat keskustelullista haastatteluilannetta. Haastattelijoiden tulee varata haastatteluille riittävästi aikaa, jotta haastateltava saa riittävästi tilaa vastata ja aikaa jää myös syventäville kysymyksille. Keskustelulle asetetut teemat myös rajaavat keskustelua, jotta se ei pääse ajautumaan sivuraiteille. He ehdottavat, että teemahaastatteluun valmistautuessa on hyvä pohtia, omia rajojaan, sitä paljonko haastattelijana on valmis jakamaan itsestään ja yksityisestä elämästään, ja kuinka paljon voi odottaa haastateltavan kertovan itsestään. Vilkka (s.94) huomauttaa, että laadullista tutkimusta tehdessä tutkijan on tärkeää olla tietoinen käsitysten ja kokemusten eroista, kokemusten ollessa omakohtaisia ja käsitysten yhteisön tapoja ajatella. Tutkimusta tehdessämme olemmekin pyrkineet haastattelemaan useita yksilöitä ja kysymyksiä rakentaessa kysyimme haastateltavien omakohtaisia kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä ja rakentaneet näistä käsityksistä kokonaisuuksia.

Haastatteluun valmistauduimme tekemällä teemahaastattelurungon (liite 1), jossa oli valmiita kysymyksiä kolmesta teemasta: syrjäytyminen, miten nuoria aktivoidaan lastensuojelulaitoksessa ja millä tavoin koulupudokasta motivoidaan opiskelemaan? Näiden teemojen alla oli lukuisia kysymyksiä, joiden avulla paneuduttiin syvällisemmin haastateltavien näemyksiin ja kokemuksiin tutkimuksen kohderyhmän nykyisistä tukemisen keinoista, haasteista ja kehityskohdista. Ensimmäiset kysymykset saattoivat haastateltavan aiheen pariin pohtimalla aihetta yleisluontoisesti esim. ”Mikä motivoi lapsia ja nuoria?”, ”Mikä mielestäsi tukahduttaa motivaation” ja aiheeseen pureuduttiin hiljalleen syvemmälle ”Kuinka näitä voisi mielestäsi hyödyntää koulunkäyntiin?”, ”Mitkä tekijät mielestäsi vaikuttavat nuorten opiskelumotivaatioon?”.

Eskolan ja Vastamäen (2010, s. 29–30) mukaan haastatteluun valmistautuessa on hyvä miettiä, missä haastattelu olisi hyvä toteuttaa huomioiden haastateltavan toiveet ja omat sekä haastateltavan liikkumisen mahdollisuudet. Haastattelupaikan olisi hyvä olla rauhallinen ja molemmille/kaikille haastattelun osapuolille mahdollisimman neutraali paikka, jossa on mahdollisuus käydä dialogista keskustelua ja jakaa ajatuksia ilman huolta keskeytyksistä. Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi pidimme tärkeänä, että haastattelupaikkaa ja -tapaa pohtiessa huomioimme maailmantilanteen ja tarttuvat taudit, jotka voivat rajoittaa tapaamisen mahdollisuuksia.

5.4 Haastatteluiden toteutus

Haastattelimme tutkimuksessa kahdeksaa Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla lastensuojeluyksikössä työskentelevää työntekijää, joiden asiakkaina on koulunkäynnin haasteista kärsiviä lapsia/nuoria. Työkokemus lastensuojelualalta vaihteli haastateltavilla vuodesta – 17 vuoteen, ja keskimääräinen työkokemus oli kuusi vuotta. Kaikkien haastateltavien työnimikkeenä oli ohjaaja, pois lukien toimitusjohtaja ja yksikönjohtaja. Haastateltavien sosiaali- ja terveysalan tutkintonimikkeinä oli lähihoitaja (3 kpl), sosionomi (AMK 3 kpl) ja yhteisöpedagogi. Yhdellä haastateltavista tutkinnon suorittaminen oli vielä kesken ja hän työskenteli lastensuojelussa sivutoimisesti sosiaalialan korkeakouluopintojen ohella. Lisäksi edellä mainituista kolme opiskelivat työnsä ohella sosionomiksi. Haastatteluihin osallistuneita lastensuojelulaitoksia yhdisti se, että heillä oli asiakkaina nuoria, joilla on neuropsykiatrisia (nepsy) häiriöitä, kuten oppimisvaikeuksia, ADHD:tä ja autismitirjoa. Haastateltavista kuusi olivat asiakastyötä tekeviä lastensuojelulaitoksen ohjaajia, joiden asiakkaisiin kuului 16–17-vuotiaita koulunkäynnin haasteista kärsiviä nuoria.

Tahdoimme selvittää onko työntekijöiden ja yksikönjohtajien välillä selkeitä näkemuseroja käytettävien toimintatapojen toimivuudessa, joten lopuksi haastattelimme kahta lastensuojelulaitoksessa asiakastyötä tekevää johtajaa, jotka olivat valmiita jakamaan omia ajatuksiinsa lastensuojelulaitoksessaan tekemästään koulupudokkuutta ennaltaehkäisevästä työstä. Heidän asiakkainansa olivat hiukan kohderyhmää nuoremmat 11–15-vuotiaat lapset, joista useammilla oli koulunkäynnin haasteita. Johtajat ovat työskennelleet aiemmissa työpaikoissa tutkimuksemme kohderyhmään kuuluvien kanssa. Kaikista haastatteluun osallistuneista lastensuojelulaitoksista löytyi yksiköiden yhteydessä olevat kotikoulut ja kussakin yksikössä oli neuropsykiatrista osaamista. Lastensuojelulaitoksen työntekijöitä haastateltaessa saimme näkemystä siitä millä tavoin lastensuojeluyksikkö voi mukautua koulupudokkaan tarpeisiin ja toiveisiin, ja toimia näin asiakaslähtöisen yksilöllisesti.

Lähestyimme syksyllä 2023 haastattelua varten useaa Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan alueella toimivaa lastensuojeluyksikköä, joiden asiakkailla on koulunkäynnin haasteita. Otimme yhteyttä suoraan yksikönjohtajiin puhelimitse ja kerroimme tutkimuksemme tavoitteista ja toiveistamme tehdä tutkimusta yksiköissä haastatteluiden muodossa. Selvitimme samalla, millaisesta asiakaskunnasta yksikkö koostuu varmistaaksemme, että saamme haastateltavilta ajankohtaista näkemystä jatko-opintojen koulupudokkuuteen liittyvistä

haasteista ja käytänteistä. Lähetimme ensiyhteydenoton jälkeen tutkimuksesta kiinnostuneille yksikönjohtajille sähköpostin liitteenä opinnäytetyösuunnitelman, opinnäytetyön tutkimuslupalomakkeen (liite 2), tutkimustiedotteen ja haastateltavan suostumuslomakkeen (liite 3) sekä tutkimuksen tietosuojaselosteen (liite 4). Yksikönjohtajat tiedottivat yksikön työntekijöitä palaverieissaan käsillä olevasta tutkimuksesta ja mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Vapaaehtoiset haastateltavat ilmoittivat halukkuudestaan osallistua haastatteluihin yksikönjohtajilleen, jotka vuorostaan ottivat yhteyttä meihin. Sovimme haastatteluajat pääasiallisesti yksikönjohtajan kanssa, mutta kahdessa tapauksessa sovimme haastatteluajat heidän toivomuksestaan suoraan haastateltavien kanssa.

Sovimme haastateltavien organisaatioiden kanssa etukäteen, että emme kerää organisaatioiden ja haastateltavien työntekijöiden tietoja, eikä näitä julkaista opinnäytetyössä työntekijöiden ja organisaation yksityisyyden ja maineen turvaamiseksi. Haastatteluajojen sopimista varten saamiimme puhelinnumeroita emme tallentaneet tietokoneille tai kirjoittaneet niitä papereihin, vaan hävitimme ne puhelimen viestihistoriasta heti haastatteluajojen sopimisen jälkeen, noin viikon sisällä yhteystietojen saamisesta. Henkilötietoja emme haastatteluissakaan keränneet, pois lukien seuraavat epäsuoriksi luokiteltavat tunnistetiedot: työkokemus alalta vuosina, tehtävänimike ja asiakaskunta. Tietosuojaseloste oli haastateltaville saatavilla ja tutkimuksen vapaaehtoisuudesta oli mainittu niin tiedotteessa kuin tutkimuslupalomakkeessa. Haastateltavat allekirjoittivat haastatteluiden aluksi haastateltavan suostumuslomakkeen, jossa kävi ilmi tutkimuksen vapaaehtoisuus, tutkimustapa, aineiston säilytys ja käsittely, sekä henkilötietojen käsittely, mahdollisuus tutustua tietosuojaselosteseen sekä tieto siitä, että valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus -tietokannassa.

Lähdimme haastatteluihin selvittämään koulupudokkaiden tukemista siitä näkökulmasta, että oletusarvoisesti lastensuojelulaitoksissa ohjaajilla olisi aikaan lapsen yksilöllisen tilanteen tuntemiseen, yksilölliseen kohtaamiseen ja sitä myötä luottamuksen rakentamiseen.

5.5 Aineiston analysointi

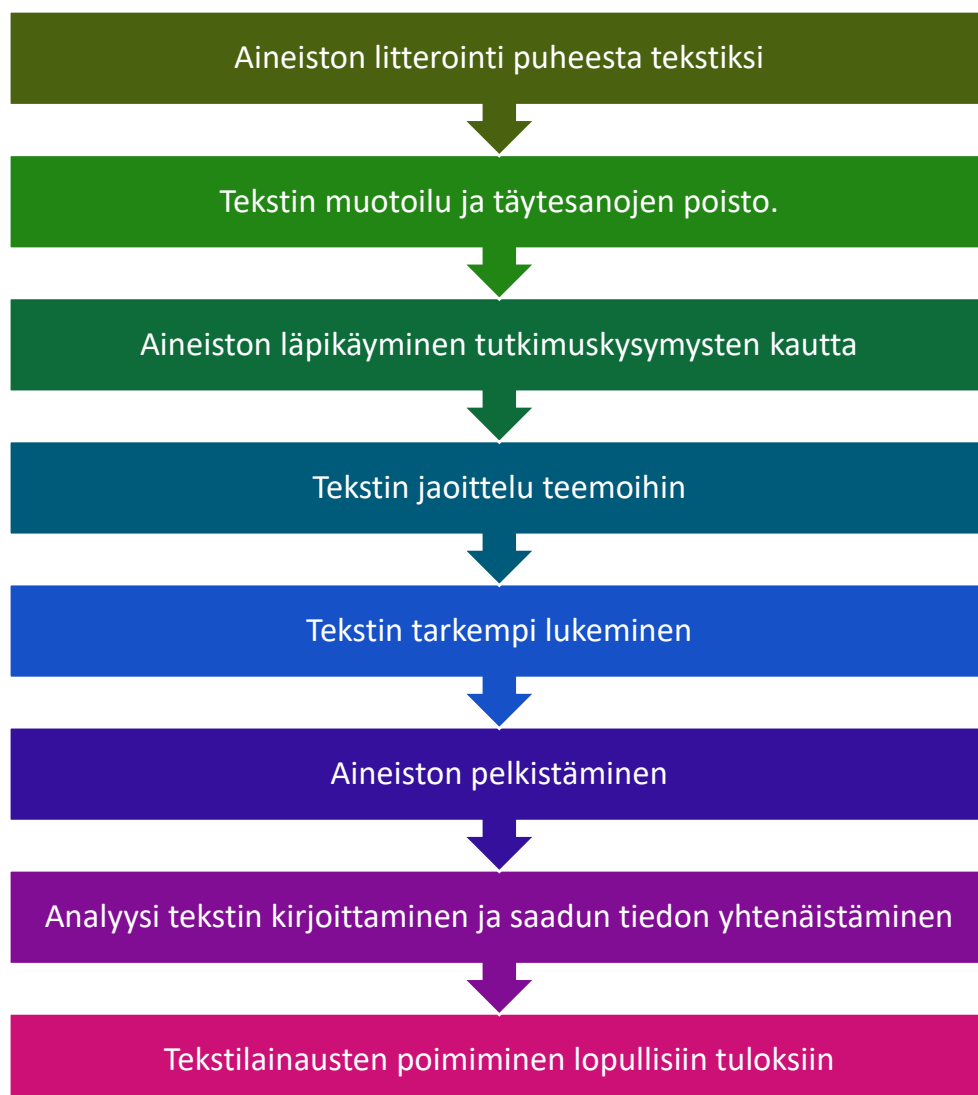
Haastattelujen jälkeen litteroimme tekstin. Tässä vaiheessa poistimme tekstistä turhat täytesanat ja jätimme aineistosta ulkopuolelle small talkin haastattelijoiden ja haastateltavien välillä sekä sellaiset tekstipätkät, joissa puhuttiin aiheen ohitse. Tällaista aineistoa oli

kuitenkin määrällisesti vähän suhteessa hyödynnettyyn aineistoon. Litteroitua aineistoa oli lopulta 103 sivua fonttina Arial 12 ja riviväli 1,08.

Ennen aineiston analysointia puntaroimme eri analysointi vaihtoehtoja ja päädyimme valitsemaan aineiston analysointimenetelmäksi aineistolähtöisen analyysin. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 98–99) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysointimenetelmät ovat joko teorialähtöisiä, aineistolähtöisiä tai teoriasidonnaisia. Teorialähtöisessä analyysissä analyysiä ohjaa valmiiseen tietoon perustuva kehys, jota voidaan hyödyntää tutkimuksissa, joissa aikaisemmissa tutkimuksissa saatua tietoa uudessa asiayhteydessä. Teoriasidonnaisessa analyysissä teoria toimii analyysin etenemisen apuna ja tutkijan ajatteluprosesseissa valmiit mallit ja aineistolähtöisyys vuorottelevat. Emme kuitenkaan nähneet kummankaan näistä metodeista soveltuvan tutkimukseemme, sillä tutkimuksemme keskiössä oli uuden tiedon haaliminen ammattilaisten kokemusten ja näkemysten kautta. Päädyimme aineistolähtöiseen analyysiin, jossa tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, jossa analyysiyksiköt ei ole edeltä harkittuja tai sovittuja, eikä aikaisempia havaintoja, tietoja tai teorioita ei oteta huomioon analyysin toteuttamisessa tai lopputuloksessa. Tavoitteemme tutkimuksessa on kartuttaa uutta tietoa koulupudokkuuden ennaltaehkäisystä, jonka vuoksi koemme uutta tietoa kerätessä aineistolähtöisen analyysin parhaaksi aineiston analysoinnin menetelmäksi. Aineistolähtöisen tutkimuksen varjopuoli toki oli, että sitä on erittäin vaikeaa toteuttaa objektiivisesti ilman ennakkokäsityksiä (mts. 99).

Aineistoa tarkastellessa keskityimme tarkastelemaan sitä, mikä on tutkimuskysymyksiemme kannalta olennaista (Alasuutari, 2011, s. 31–32). Analyysin ensimmäisessä vaiheessa tarkastelimme, miten aineistossa vastataan kysymykseen koulunkäynnin motivoinnista ja mikä aineistossa vastaa kysymykseen nuorten arjen aktivoinnista (kuviokuva 6). Tämän jälkeen käyimme aineiston sisältöä koodaavaa jäsentämistä, jossa jaottelimme aineiston pienempiin osiin sen tarkastelua varten ja tämän jälkeen jäsensimme aineistoa uudelleen teemoittain (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka, 2006). Kun aineisto oli saatu teemoitettua, kävimme aineiston uudelleen läpi pelkistäen havainnot yhdistämällä teemoissa olleita havaintoja (Alasuutari, 2011, s.31–32). Lopulta aloimme ratkaista arvoitusta eli tekemään tulososuutta, jossa tulkitsimme esille nousseita teemoja kokonaisuutena. Kirjoitimme olennaisimmista sisällöistä analyysitekstin ja valikoimme tekstin väleihin sopivat aineistolainaukset. Analysoitavaa aineistoa oli paljon, jonka vuoksi aineistosta nousi esille hyvin monenlaisia teemoja.

Alasuutari (2011, s. 35) kuvaa näitä arvoituksen ratkaisemisessa pelkistettyjä havaintoja johtolangoiksi, joiden pohjalta tehdään tutkittavasta ilmiöstä merkitystulkintoja.

Kuvio 6. Aineiston analysointi vaiheittain.

5.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Vilkan (2021, s. 155) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on itse tutkija ja tämän rehellisyys. Näin ollen tutkijan tulee arvioida jokaisen valintansa vaikuttavuutta tutkimuksen luotettavuudelle. Arvioitaessa tutkimuksen luotettavuutta tulee pohtia ovatko tutkimukselle valitut työtavat eli metodit soveltuneet tutkimuksen tavoitteisiin, kuinka tutkimusaineisto on kerätty, ja miksi, kuinka monipuolista tutkimusaineisto on ollut ja kuinka sitä on käytetty (Puusa & Kuittinen, 2011, s. 171). Luotettavuutta arvioidessa on tarkasteltava, onko

tutkija tuntenut omaa tutkimusta ohjaavat säännöt ja kuinka hyvin hän on perustellut tekemänsä tulkinnat. Tutkijan on kyettävä perustelemaan tulkintojaan ja kyettävä kuvaamaan tutkimuksessa käyttämiään metodeja ja jäljitettävyyttä. Tutkijan perustellessa tekemiensä tulkintojen tärkeyttä ja oleellisuutta keskeisessä roolissa on teoria. Tutkijan tulee olla kriittinen käyttämiään menetelmiään ja kirjallisuutta sekä tutkimustuloksia kohtaan. Reflektiivisyys ja oman työn arviointi lisäävät tutkimuksen uskottavuutta (Aaltio & Puusa 2011. s. 157–158).

Opinnäytetyössämme avaamme tutkimusprosessia vaihe vaiheelta ja raportoimme tutkimuksen etenemistä. Olemme tutkijoina arvioineet koko tutkimuksen ajan tutkimuksemme luotettavuutta niin teoriaa ja analyysitapaa valitessa kuin aineistoa käsitellessäkin. Perustellemme opinnäytetyötutkimuksessa käyttämiämme tutkimusmenetelmiä teorian kautta. Teorialähteitä etsiessämme olemme kiinnittäneet huomiota aineiston luotettavuuteen varmistamalla aineiston olevan ajantasaista ja käyttämällä vertaisarvioituja teoksia tutkimuksen luotettavuuden vahvistamiseksi.

Hyvän tieteellisen käytännön (HTK) peruseriaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 11). Tutkimuksen tulee yleisten eettisten periaatteiden mukaan kunnioittaa tutkittavien ihmisarvoa, itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä ja muita oikeuksia, sekä välttää riskejä, vahinkoja ja haittoja tutkittaville henkilöille, yhteisöille ja tutkimuskohteille (Kallinen & Kinnunen i.a.). Tutkimusta ei voida pitää eettisesti hyväksyttävänä tai luotettavana, mikäli tutkija on ollut esteellinen tekemään tutkimusta eli hän ei ole ollut kykenevä tarkastelemaan aihetta objektiivisesti ja puolueettomasti (Arene, 2019, s. 16). Eettisyyttä arvioidessa on tarkasteltava, onko tutkimus tehty hyvän tieteellisen käytännön ja ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaisesti, onko henkilötietoja ja salassa pidettävää tietoa käsitelty vaaditulla huolellisuudella, eli onko tutkittavien oikeus pysyä anonyymeinä, tunnistamattomina henkilöinä säilynyt ja tutkimustieto pysynyt luottamuksellisena. On myös hyvä tarkastella, onko tutkimusta tehdessä hankittu riittävät tutkimusluvut, mikäli tutkimus on kohdistunut organisaatioon tai sen toimintaan tai edustajiin, ja onko tutkittavilta itseltä hankittu riittävät suostumukset tutkimukseen osallistumisesta (Arene, 2019 s. 17–23). Plagiointi eli toisen henkilön tuotannon luvaton lainaaminen on hyvän tieteellisen käytännön vastaista. Tekijänoikeuslaki ja hyvä

tieteellinen käytäntö edellyttää, että kaikki toisen henkilön tutkimustuloksen, -idean, -suunnitelman, -havaintojen tai -aineiston käyttäminen edellyttää lähteiden asianmukaista kertomista.

Ennen tutkimuksen aloittamista olemme tutustuneet ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiin suosituksiin ja hyvään tieteelliseen käytäntöön. Haastatteluissa olemme pitäneet huolen TENKin (2023, s. 11) ohjeistuksen mukaisesta eettisyydestä hankkimalla ennen tutkimusten toteuttamista tutkimusorganisaatioilta tutkimusluvut (liite 2) ja varmistaneet tutkittavilta heidän vapaaehtoisuutensa ja suostumuksensa haastatteluille. Lähetimme tutkimusorganisaatioille sähköpostilla opinnäytetyön tutkimussuunnitelman, tutkimuslupalomakkeen (liite 2), tutkimustiedote ja haastateltavan suostumus -lomakkeen (liite 3) sekä tutkimuksen tietosuojaselosteen (liite 4). Tutkimusorganisaatioissa yksikönjohtajat varmistivat, että kukin tutkimukseen osallistumisesta kiinnostunut saa mahdollisuuden tutustua tutkimuksen tiedotteeseen, jossa kerrottiin tutkimuksesta pääpiirteittäin ja henkilötietojen käsittelystä lyhyesti. Ennen haastatteluita annoimme tutkittaville kopiot tutkimustiedote ja haastateltavan suostumus -lomakkeesta ja mahdollisuuden tutustua myös kattavampaan tietosuojaselosteeseen. Tutkimustiedotteen yhteydessä oli suostumuslomake, jonka jokainen tutkittava allekirjoitti ennen haastattelua. Tutkittavilta ei ole kerätty henkilötietoja ja tutkimusaineistoa haastatteluiden äänitallenteita ja niiden litterointeja on säilytetty huolellisesti ja asianmukaisesti salanasuojatussa kansiossa, salanasuojatulla tietokoneella. Aineisto hävitetään asianmukaisesti, kun tutkimus on viety loppuun, eikä tutkimusaineistoa ole enää tarvetta säilyttää. Haastateltavien tiedot ovat pseudonymisoitu, jolloin tunnistettavien henkilötietojen sijaan haastateltaville on annettu aineistossa H-nimikkeet (H1-H8) Toimimme näin, jotta haastateltavat ja näiden organisaatiot eivät ole haastatteluista tunnistettavissa.

6 TULOKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millä tavoin nuoria voidaan aktivoida ja motivoida lastensuojelulaitoksissa. Tässä luvussa esitämme aineistosta kokoamamme tulokset. Käsittelemme luvussa seuraavia teemoja: nuorten aktivointi ja rutiinit, asiakaslähtöisyys, omaohjaajuuden merkitys, intoa ja tukea koulunkäyntiin ja nuoren aktivointi. Lukua lukiessaan on hyvä pitää mielessä, että haastateltavat työskentelevät lastensuojelulaitoksissa, joissa asiakasryhmä rakentuu pääsääntöisesti erityistä tukea tarvitsevistä nuorista, joilla ilmenee tai on ilmennyt arjessa koulunkäynnin haasteita. Luku pitää sisällään lastensuojelulaitoksessa työtä tehneiden ohjeita ja ajatuksia koulupudokkuuden haasteiden kanssa toimimisesta. Haastatteluissa nousi esille, että nuorten aktivointia haastaa ryhmässä toimimisen vaikeudet, neuropsykiatriset haasteet, passiivisuus ja mielenterveyshäiriöt.

Tuloksia esitellessä hyödynnämme aineistosta saamiamme lainauksia, joita olemme vuorotelleet analyysitekstin seassa, jotta sinä pääset lukijana lähemmäksi haastatteluista ja saat yksityiskohtaisempia esimerkkejä käsittelemistämme aiheista. Lainauksissa kuvaamme haastateltavia tunnisteilla H1–H8. Lainauksia tehdessä olemme pitäneet lainausten sisällöt alkuperäisinä ja muokanneet tekstiä vain sen verran, kun on ollut tarpeen asiasisällön ymmärtämiseksi. Lainauksista on poistettu täytesanoja ja niistä on muokattu pois sellaiset sisällöt, joista haastateltavat on mahdollista tunnistaa.

6.1 Nuorten aktivointi ja rutiinit

Nuorten aktivointi lähtee päivärutiinien rakentamisesta, mikä nähtiin edellytyksenä hyvälle elämänhallinnalle. Haastatteluissa korostettiin rutiinien merkitystä nuorten aktivoinnissa ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisyssä rutiinien pitäessä yllä arjen toimintakykyä. Rutiinien ylläpito koetaan tärkeänä, jotta nuorten yleinen jaksaminen ja tekeminen sekä asennoituminen opiskelua kohtaan on parempaa. Rutiinit myös auttavat varmistamaan, että nuorten tarpeet tulevat täytetyiksi. Käytännössä tämä tapahtuu niin, että nuorille opetetaan tavanomainen viikkorytmi, joilla turvataan riittävä uni ja ravinto ja pitämällä kiinni nukkumaanmeno ajoista ja ruoka-ajoista. Lisäksi siivotaan, pyykätään ja käydään koulussa.

Siinä vaiheessa sitten, kun ollaan koulussa mukana, niin sieltä tulee se päivärhythmi rakenne oikein näppärästi. (H5)

Turvallinen arki. Aikuislähtöistä joillakin, kun ei ole vielä niitä omia keinoja, kuinka nyt. Mitä se nyt on se turvallinen, mutta että rutineja. Sellaista hyvää oloa. Kaikkea tätä. Voimavaroja. Semmoista henkistä ja fyysistä turvallisuutta. (H4)

Mikä sä se Maslowin tarvehierarkia, että kun tulee kaikki nämä ravitsemus, ihmissuhteet, huomioiduksi. Myös silleen yksilöllisesti tarkastellaan, että jos nuorella ei oikein ole kaverisuhteita, niin yritetään vähän niitä ylläpitää ja harjoitella. (H3)

Haastatteluista kävi myös ilmi, että huonot rutiinit tai rutiinien puute haastavat kouluun lähtemistä ja aiheuttavat passiivisuutta, mikä taas haastaa nuorten aktivointia. Nuorilla erityisesti puhelimen käyttö yöaikaan haastaa unirytmien ylläpitoa ja valvominen heikentää vireystilaa, mikä näyttäytyy oppitunneilla opiskelumotivaation puutteena, passiivisuutena ja ärtymyksenä. Haastateltavien mukaan osaltaan nuorten aktiivisuutta haastaa se, että ohjaajat tekevät paljon arkisia asioita nuorten puolesta, jotka tavallisesti jäisivät nuoren itsensä hoidettavaksi.

Ja sitten, jos on sellaisia lapsia, että jos saattaa yhdellä viikolla jäädä siellä koulussa käymättä syystä x tai x niin helposti jää sellainen ajatus, että sinne ei olakaan menossa. Saa olla ohjaajana aika lailla tiukkana, että sinne mennään, että se arjen struktuuri pysyy koko ajan, että sinne oikeasti mennään, että siitä tulee sellainen tietynlainen itsestänselvyys, että sinne kouluun mennään, vaikka ei kiinnostaisikaan. Tosi helposti jää sillä lailla, että jos on 1–2 päivää, että sieltä tullaan kesken pois tai ei mennä aamulla, niin se jää tosi helposti päälle. (H8)

Onhan se nuorellekin meidän silmin tosi haastavaa, että jos, siellä päivässä ei ole mitään rakennetta eikä rytmitystä, niin aika moni jää helposti sänkyyn nukkumaan. Siellä ollaan koko päivä, sitten vasta, kun päivä on jo kirkkaimmillaan yhden – kahden aikaan, niin nouseaan ja ruvetaan tekemään ja sitten saatetaan mölytä yömyöhälle, niin eihän se tue sitä kasvamista ja kehittymistä. (H5)

No täällä lastensuojelussa jotenkin odotetaan, että kaikki hoidetaan ”mun” puolesta, että ”kun mä heitän nää pyykit tuohon lattialle, niin joku ne pesee ja viikaa ja kun mä oon aterian aikaan pöydässä niin siihen tulee ruoka melkein nenän eteen” (H3)

Haastateltavat kuvailevat, että nuorten aktivointia haastaa se, että nuoret pysyvät mielellään omissa oloissaan ja etenkin lastensuojelulaitoksen alueelta poistuminen harrastuksiin ja uusien ihmisten pariin lähteminen on monelle nuorelle iso kynnys. Joidenkin nuorten kohdalla

haasteita voi olla myös siinä, että tämä saadaan pois huoneesta olemaan muiden nuorten tai ohjaajien kanssa tekemisissä. Lastensuojelulaitoksissa nuoria kannustetaan säännölliseen harrastustoimintaan ja ihmissuhteiden ylläpitoon niin lastensuojelulaitoksessa kuin sen ulkopuolellakin, jolla pyritään ennaltaehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja laitostumista. Tarjolla olevia harrastustoiminta mahdollisuuksia on monenlaisia, joten näistä ei pitäisi nuoren aktiivisuuden jäädä kiinni.

Me esimiehinä kannustetaan aina henkilökuntaa, että menkää ja tehkää lasten kanssa, että mahdollisimman paljon lähdette täältä yksiköltä pois. Harrastus mahdollisuuksia tarjotaan kaikille. (H7)

Ja sitten yhden kanssa tehdään ihan sellaista perustaistelua, että "Tule pois huoneesta, älä vetäydy", että jos hän tulee vaikka yksi päivänä puoleksi tunniksi pelaamaan Fifaa pleikkarilla, se on voitto. (H1)

Ja mun mielestä aika herkällä korvalla omaohjaajat ja muutenkin saa kuunnella sitä lasta sillä tavalla, että mitä siellä olisi sellaista mistä voit ammentaa sen mielenkiinnon kohteista tai muusta, että se aktivoiminen tietenkin lähtee myös siitä, että mistä se lapsi on kiinnostunut. Annetaan mahdollisuudet siihen, että voi harrastaa mitä tahansa. (H8)

Nuoria haastetaan yhteiseen toimintaan, jonka suunnittelussa on huomioitu nuorten kiinnostuksen kohteet yksilöllisesti. Nuorten aktivoinnissa ja motivoinnissa ylipäättänsä tärkeänä nähdään asiakaslähtöisyys. Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että nuorille annetaan mahdollisuus kertoa omista toiveista ja tarpeista, joihin vastataan mahdollisuuksien mukaan. Yksilöiden aktivoinnin keinoina esille nousee harrastustoiminnan lisäksi, omaohjaaja reissu, erilaisten arkisten askareiden tekeminen, toiveruokapäivä, ohjattu leivonta, sekä itsenäistymistaitojen opettelu. Aktivoinnin lisäksi yhteiset aktiviteetit parantavat yhteishenkeä. Yhteisinä aktivoinnin keinoina lueteltiin erilaisia haasteita (liikuntahaasteet), tapahtumat (ilmaiskeikat) ja reissut (laskettelureissu koko yksikön väen kesken). Antamalla nuorille mahdollisuus vaikuttaa ja tehdä valintoja, nuorta kannustetaan itseohjautuvuuteen ja oma-aloitteisuuteen.

No juurikin sitä siivoamista, leipomista, jotain tämmöisiä itse pohdintatehtäviä, omaohjaaja työskentelyä. Aika usein just jonkun seitsemäntoistavuotiaan kanssa harjoitellaan esimerkiksi pankkiasiointia, ja kelaan palveluihin, työkkärin palveluihin asiointia. (H5)

Yritetään saada liikkumaan liikkeelle eri toimintojen kautta, harrastustoimintaa, että saadaan syrjäytymisen ehkäisyä ja semmoista motivaation lisäämistä liikkumiseen. Meidän puolella yksi harrastaa jalkapalloa, yksi harrastaa sählyä. Sitten yritetään ihan uintia. Osa on ollut käsityökerhoissa. Meillä on ollut täällä hyvän mielen ryhmiä ja kaikkennäköistä aktivointia ihan täällä. On järjestetty Amazing racea ja kaikkea muuta. (H2)

Aktivoinnissa hyödylliseksi keinoksi on huomattu erilaisten palkintojen käyttö. Palkitseminen voi innostaa nuoria osallistumaan toimintaan, joka ei näitä muutoin kiinnostaisi. Palkitseminen voi olla kertaluontoista tai käytössä voi olla palkitsemisjärjestelmä. Kertaluontoisena palkintoina voi olla esimerkiksi jäätelöllä käynti yhdessä ohjaajan kanssa ja palkitsemisjärjestelmänä voi olla esimerkiksi tarrojen kerääminen, jossa aktiviteettiin osallistuminen kerryttää tarran ja kymmenen tarraa oikeuttaa palkintoon, kuten lempiartistin bändipaitaan. Palkitseminen on yksilöllistä ja palkinnot kustakin toiminnosta mietitään nuoren kanssa yhdessä etukäteen. Arjen töihin osallistamisessa käytetään mm. ahkeruusrahaa, jolla vastineeksi ennalta sovitusta työpanoksesta nuori saa pienen rahallisen korvauksen.

Semmoinen, että joku, että meillä on joku haaste ja sitten siitä saa lahjakortin, niin se on yleensä aika semmoinen mihinkä melkein kaikki osallistuu sitten. (H3)

Ja sitten meillä on usein ollut myös näissä haasteissa palkintona, että mennään kaikki porukalla syömään. Että on oikeasti se yhdessä tekeminenkin ja se, että jos nyt on sitä yksilöllisyyttä paljon, niin on sitten välillä myös tätä yhteisöllisyyttä, että pyritään siihenkin. (H4)

Meillähän on käytössä tällainen ahkeruusraha, että siinä on semmoisia perusaskareita jo valmiina, mutta sitten justiin meillä oli yksi huonekin tuossa, joka piti maalata uudestaan ja piti poistaa ne vanhat maalit, niin siinähän me nähtiin työtoiminnan mahdollisuus, että saa sitten sitä maalia raapustella pois ja siitä sitten maksetaan. (H3)

Aktiivisuuden ytimessä on nuoren oma motivaatio. Aikuinen voi omalla toiminnallaan ja työskentelyllään olla herättämässä tätä motivaatiota ja parhaiten tässä apuna toimivat asiakaslähtöiset yksilölliset toimintatavat, jota puoltaa niin aineisto, kun lastensuojelulain itsemääräämisoikeus.

Mehän voidaan hommata tänne, vaikka sirkus tuonne takapihalle, mutta jos nuori ei halua itse sinne mennä, jos ei ole omaa motivaatiota, niin se on ihan sama, minkälaisia aktiviteetteja täällä on. Nytkin on koripallokenttä, on lentopallokenttä, on rantasauna, voi kalastaa, mutta jos et mitään näitä halua tehdä niin

sehän on ihan sama, että vaikka täällä olisi pomppulinna tai vesipuisto tuossa noin. Se lähtee siitä nuoren omasta motivaatiosta siitä, että aikuinen voi omalla toiminnallaan motivoida ja herättää sitä motivaatiota toimia. (H1)

Ehkä se ei ole konkretisoitunut, että me ei voida valitettavasti kaikkia lapsia pestä, vaikka me haluttaisi. Mutta se vaikuttaa paljon se nuoren oma motivaatio siinä. Ja ylipäätään tässä arjessa, että jos nuori on motivoitunut, niin me halutaan auttaa ja saadaankin autettua, mutta jos nuori ei ole itse motivoitunut millään niin se on todella haastavaa edes löytää se motivaatio. (H5)

Kuvio 7. Rutiinien merkitys arjen toimintakyvylle.

Arjen aktivointi rutiinien, viikkoaskareiden ja erilaisten harrastustoimintojen keinoin auttavat pitämään nuoren toimintakykyisenä (Kuvio 7). Nuoren motivaatio voi olla vaikea herättää, mutta siinä voi olla avuksi mm. palkitseminen tai aikuisen esimerkillinen käytös. Palkitsemisen varjopuoli on, että se tuo usein vain hetkellistä motivaatiota, kun taas aikuisen yksilöllinen ja rohkaiseva kohtaaminen jättävät nuoreen lähtemättömän vaikutuksen.

6.2 Asiakslähtöisyys

Nuorten ohjaamisessa asiakaslähtöinen yksilöllisyys nähdään tärkeänä. Nuoret ovat keskenään erilaisia persoonia, joilla on erilaisia mielenkiinnonkohteita, eivätkä he ole

homonyymi ryhmä. Lainsäädäntö edellyttää, että lapsen ikä ja kehitystaso huomioidaan lapsen kasvatuksen ja hoidon tarvetta arvioidessa. Laki myös edellyttää kiinnittämään erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin (Lastensuojelulaki 417/2007; Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Vaikka lastensuojelulaitoksessa on olemassa yhteiset toimintatavat ja käytännöt erilaisissa tilanteissa, on nuorten kanssa toimittava yksilöllisesti. Haastatteluissa mainittiin toistuvasti, että suurimmassa osassa tilanteista, joita nuorten kanssa kohdataan, ei ole olemassa vain yhtä tapaa toimia, vaan toimintatavat vaihtelevat tilanteissa yksilöllisesti.

Jotkut nuorista tarvitsevat lempeää työtettä ja toiset jäməkämpää. Yhtä lailla ohjaajien persoonat ovat yksilöllisiä ja heidän toimintatapansa ja mielenkiinnon kohteensa vaihtelevat yksilöllisesti. Yksilöllisyyttä tulisi käyttää voimavarana nuorten kanssa työskentelyssä. Esimerkiksi nuorelle omaohjaajaa valitessa olisi hyvä ottaa huomioon nuoren toiveet ja mielenkiinnon kohteet, jotta omaohjaaja vastaisi mahdollisimman hyvin nuoren tarpeita. Myöskään omaohjaajan vaihtoa ei tulisi pelätä, mikäli vaihdolle nähdään tarvetta. Omaohjaajuus ei palvele nuorta, mikäli nuori ei kykene toimimaan omaohjaajan kanssa yhteistyössä tai jakamaan tämän kanssa asioita.

Jokainenhan tekee ohjaustyötä myös omalla persoonalla. Ja se on mun mielestä hirveän tärkeätä, että on erilaisia persoonia, kun kaikki ei voi tulla kaikkien kanssa silleen, että synkkäisi, niin sitten on tosi tärkeätä, että on erilaisia persoonia, kun nuoretkin ovat jokainen erilaisia. (H6)

Lähtökohtana asiakaslähtöiseen toimintaan nähdään keskustelut nuoren ja ohjaajan välillä. Keskusteluissa pyritään selvittämään mitä nuori haluaa tehdä sekä mietitään yhdessä tulevat tavoitteet, joita kohti edetä. Aktivoinnin ja motivoinnin keinot ovat yhtä lailla yksilöllisiä, eikä kaikki keinot sovi kaikille. Nämä voivat vaihdella myös yksilöllä ajan saatossa. Haastateltavien mukaan nuoret myös vaativat usein perusteluita toiminnalleen. Nuoret haluavat siis tietää miksi pitää tehdä, mitä he hyötyvät siitä, perustelujen vaatiminen toki on haastateltavien mukaan yksilökohtaista vaikkakin hyvin yleistä.

Se, että keinoja vaihdellaan. Se mikä on toiminut 2 kuukautta niin se ei toimi enää välttämättä seuraavaa kahta kuukautta. (H2)

Kartoitetaan ensin sitä, että mikä on se nuoren oma motivaatio alun perinkin. Sen selvittäminen mitkä asiat motivoi, mikä on se kiinnostuksen kohde?

Siitähän se lähdetään rakentamaan sen nuoren ajatus edellä. Haaste on, että mitä jos ei ole mitään menetettävää? Mitä jos ei ole mitään, kun sä lähdet pois täältä? Mitä jos ei sulla ole mitään päämäärää? Miten me saadaan motivoitua näitä? Tämä on sitten se toinen puoli siinä, miten motivoidaan niitä? Ja se on haaste. (H2)

Löydetään näitä työkaluja. Ja nehan ei ole kaikille samat, että joutuu jokaisen nuoren kohdalla miettimään ne parhaat, elikkä kaikki ei käy kaikkeen. Ja epäonnistumisien kautta myöskin, mikä opettaa "tää ei toiminut". Kokeillaan tätä. (H1)

Vaikka lähtökohta nuorten kanssa toimimisessa onkin yksilöllisyydessä ja asiakaslähtöisyydessä, tulee nuoria altistaa myös sellaiselle toiminnalle ja tekemiselle, mikä ei aina ole niin mieluista. Joskus uuden lajin kokeilu voi tuntua turhauttavalta, kun nuori ei innostu lajista ja päinvastoin turhautuu, mutta kokeilun myötä nuori saa mahdollisuuden löytää itselleen uuden mieluisan harrastuksen tai ainakin oppii sietämään epämurkavuutta.

Välillä on tehty niin, että kaikki ei ole halunnut lähteä laavulle. Osa on lähtenyt laavulle, osa lähtenyt tunniksi ulkoilemaan sitten omalla porukalla. Ei sekään ole aina niin, että on pakko olla koko sakkii samassa klippissä, vaan sitten voidaan vähän jakaa kahteen pienempään porukkaan mielenkiinnon kohteen mukaan. Kun on ollut vapaaehtoiset laavulla, niin on sujunut oikeinkin mallikkaasti. Sitten taas on menty myös koko porukalla ja joudutaan myös altistaa itsensä sille toiselle, josta ei niin tykkää. Kun on kaikki laavulla, niin ei välttämättä olekaan sujunut ihan niin mallikkaasti. Ihan selkeästi sellaiset, jotka tykkää siitä viihtyy siellä ja niillä on kivaa. Sitten kun sinne laitetaan nekin, jotka ei sinne halua, niin sitten helposti siellä tulee konfliktia lasten kesken. (H7)

Nuoret ovat siis yksilöitä, joiden tarpeet ja toiveet vaihtelevat. Heidän kanssaan on toimittava asiakaslähtöisesti, mikä edellyttää vuorovaikutusta aikuisen ja nuoren välillä. Toimintatapoja on yhtä paljon kuin on yksilöitä, ja sen lisäksi toimintatavat vaihtelevat myös yksilöiden kohdalla tilanteitten mukaan.

6.3 Omaohjaajuuden merkitys

Haastatteluissa tärkeäksi teemaksi nousi nuoren tunteminen. Nuoren tunteminen on tärkeää, jotta tämän kanssa osataan toimia yhteisymmärryksessä. Useimmiten nuoren tuntee parhaiten tämän omaohjaaja, jolla on päävastuu nuoren asioista. Omaohjattavan ja omaohjaajan välillä olisi tärkeä olla luottamussuhde, jotta nuori pystyy puhumaan tälle asioistaan

avoimesti vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksessa nuori ja ohjaaja oppivat tuntemaan toisiaan, nuori voi jakaa mieltä painavista asioista ja vastavuoroisesti ohjaaja voi osoittaa tukeaan nuorta kohtaan. Omaohjaajan tulee tuntua luotettavalta aikuiselta, joka kestää seistä nuoren rinnalla vaikeidenkin asioiden keskellä. Omaohjaajan olisi hyvä olla välillä myös herkkä ja ymmärtäväinen kyetäkseen vastaamaan nuoren tarpeisiin paremmin.

Mun mielestä se on hyvin tiivistetty siihen, että sä tunnet sen oman ohjattavasi asiat kaikista parhaiten. Sä tiedät, että mikä sitä hiertää ja mikä on sen vahvuus ja että missä vaiheessa se nuori menee siinä omassa kasvussaan ja kehityksessään. Ehkei niin tiukasti tai tiiviisti, kun haluaisi, mutta se, että tiedät suurin piirtein, että minkämoinen vaihe, sillä nuorella on elämässä. Ja sitten sen nuoren perheenjäsenten tai lähiverkoston yhteydenpito. (H5)

Ajatellaan, että nuori on tullut meille, että ei ole vielä vuorovaikutusta syntynyt, niin onhan se kauhean inhottavaa ilmoittaa että "sä menet kouluun", koska et-hän sä voi rajata ilman, että sulla on jotakin suhdetta. Jos sulla ei ole suhdetta, niin kuinka sä viet kouluun, niin että siitä jää hyvä mieli... koska sä voit kummin-kin hyvin äkkiä pilatakin sen kokemuksen siitä, että se on kiva paikka, jonne on kiva mennä. (H1)

Kai se on se keskusteleminen, ymmärtäminen se, että ohjaajat näyttävät, että nuori on välitetty ja tärkeä osa tätä yhteisöä ja hänen panosta toivotaan. (H6)

Omaohjaajuuden olisi hyvä olla suunnitelmallista ja sille olisi tärkeä varata aikaa, sillä lastensuojelulaitoksen arki on usein kiireistä ja nuoret vaativat ohjaajilta paljon. Omaohjaajalla on tärkeä rooli nuoren tulevaisuuden pohdinnoissa ja hän voi olla tukemassa nuorta ottamaan uusia askeleita oikeaan suuntaan. Omaohjaajan onkin tärkeää pysähtyä miettimään oman ammatillisen työkalupakkinsa sisältöä ja pohtia millaista kohtaamista oma nuori kaipaa, miten tätä voisi rohkaista saavuttamaan unelmiaan, mitä nuori käytännössä tykkää tehdä ja millä tavoin voisi nuoren kanssa viettää laatuaikaa rakentaen luottamussuhdetta. Omaohjaajilla on käsillä runsaasti erilaisia menetelmiä, mutta niiden käyttö on kiinni ohjaajasta itsestään.

Tämähän on hektistä tämä lastensuojelu arki. Meillä on esimerkiksi tänäänkin ollut yhdessä vaiheessa tosi monta töissä, mutta kaikki oli aivan jossain muualla, että oli yksin yksikössä, sillä lailla, että siinä on muutama nuori kysymässä tai vaatimassa jotakin, ja sitten yrität kaikkien ähkyt täyttää tai osata vastata, että sitä aikaa siihen työskentelylle olisi hyvä saada enemmän. Myös niitä

ideoita esimerkiksi omaohjaaja hetkille, että lähdetään talon ulkopuolelle pois ja siinä samassa yhteydessä käydään näitä asioita läpi ja keskustellaan. (H5)

Työkaluja on pilvin pimein minkä kautta sinä pystyt lähestymään niitä asioita. Sehän on itsestään näistä kiinni kuinka niitä sovelletaan, kuinka me tehdään. Toki siinä täytyy tuntea nuori, että pystyt niitä hyödyntämään parhaalla mahdollisella tavalla. Ja siis sehän on ihan perusperiaate, tällainen unelma kartta. Mistä sä haaveilet mistä he unelmoivat? Katsotaan jo vähän eteenpäin, vaikka se ei olekaan suoraan se koulu heti siinä, mutta sitä kautta, että mistä lähdetään tavoittelemaan. (H2)

Omaohjaaja on omalla asenteellaan ja toiminnallaan esimerkkinä nuorelle. Omaohjaajan on osoitettava aitoa kiinnostusta nuoren asioita ja mielenkiinnon kohteita kohtaan. Yhdessä tekeminen nuoren kanssa ja keskustelu tätä kiinnostavista aiheista itsessään ovat nuorelle tärkeitä, mutta myös kannustavat nuorta aktiivisuuteen ja omatoimiseen harrastamiseen. Omaohjaajuus voi vaatia toisinaan kykyä heittäytyä ja tehdä itsensä naurunalaiseksi.

Mä sanoisin kyllä että sitä (nuoren aktivointia) voisi kehittää sillä tavalla, että ohjaajat ymmärtäisi juurikin sen esimerkin ja oman toiminnan tärkeyden. Se olisi mun mielestä ensimmäinen askel mistä olisi hyvä lähteä. (H6)

Joo ja usein kun yhdessä tehdään, niin se on se juttu, että kun itse siihen aikuisena heittäytyy mukaan, niin sitten ne lähtee kanssa tekemään. (H4)

Mä itse allekirjoitan sitä, että jos aikuinen tai opettaja kuka nuorta nyt ikinä siinä hetkessä ohjaa, niin olisi itse myös innostunut ja kiinnostunut. (H6)

Jos sitä koulussa olevaa opettajaa tai aikuista ei itseä kiinnosta ja hän on työstä väsynyt ja kyllästynyt, niin kyllä nuori sen huomaa, jonka jälkeen häntä ei varmaan itseäkään paljon kiinnosta. (H6)

Omaohjaaja on esimerkkinä myös epäonnistumisissa. Nuoren on tärkeää saada malli siitä, että kukaan ei ole täydellinen, eikä keneltäkään myöskään odoteta täydellisyyttä. Ohjaajan tehdessä virheitä hän voi pyytää anteeksi ja siirtää mallin epäonnistumisten sanoittamisesta ja anteeksipyyntöstä nuorelle. Näin nuori oppii, että epäonnistumiset kuuluvat elämään, eikä niitä tarvitse pelätä. Niin nuoren itsensä kuin jonkun toisen epäonnistuessa, nuori voi pettyä. Pettyneen nuoren tuntemuksia voi sanoittaa ääneen, jotta nuori oppii tunnistamaan tunteitaan, jotka pettymykseen liittyvät ja oppii käsittelemään niitä.

Ja sulla on aina mahdollisuus yrittää uudelleen. Se ei määrittele sua, eikä sulle tapahdu mitään siitä, että jos nyt ei aivan mene putkeen, se on tärkeätä. On tärkeätä myös sanoittaa se asia monelle lapselle, jolla on semmoista. On uusi päivä huomenna, jos illalla käy jotain, asia käydään läpi ”uusi päivä, huomenna yritetään, ei tässä ole mitään tapahtunut sellaista” (H8)

Kyllä näen aikuisen roolissa senkin, että aikuinen voi pyytää sieltä lapselta anteeksi. ”Anteeksi, että mä hermostuin” ja selittää vaikka sitä omaa tunnetilaa, jolloin se lapsi voi ottaa oppia siitä, että näin voi olla, että toi hermostui ja siihen oli tämä oli syynä ja siitä ei seurannut mitään katastrofia. Ei tullut selkään niin sanotusti. (H7)

Haastateltavat toivat esille nuorten tunnetaitojen ja itsensä tuntemisen merkityksen. Tunnetaidot nähdään tärkeiksi etenkin koulutaipaleella ja jatko-opintoihin siirtymisessä. Lapsi oppii tunnesäätelyä aikuisen kanssa vuorovaikutuksessa, minkä vuoksi ohjaajien on tärkeää sanoittaa nuorelle tunteitaan ääneen. Ohjaaja voi sanoittaa nuorelle, että myös hän kokee tunteita ja osoittaa näin, että tunteiden tunteminen on sallittua ja jopa suotavaa. Yhdessä haastattelussa nousi myös ajatus tunnetaitojen opettamisesta kouluissa, mikä auttaisi tunnistamaan omat vahvuudet ja loisi itsensä tuntemisen kautta selkeyttä koulutaipaleelle.

Voisin vielä nostaa tähän sen tunnetyö merkityksen, että paljon niistä puhutaan, niitä harjoitellaan, että se mun mielestä edesauttaa kanssa koulua ja muuta. Sitten kun aloittaa uuden koulun niin totta kai siinä on kauhea tunnemyrsky ja siinäkin korostuu se tunnetaito ja tunnesäätelytaitojen tärkeys. (H3)

Yleensäkin esimerkistä on paljon puhuttu lasten tunnesäätelyn kanssa, että keltä ne sitä oppii, jos ei me opeteta? Ja näytetään myös sitä, että ”mulla on nyt paha mieli jostakin asiasta ja mä itken” niin mäkin voin niin tehdä, koska mä en ole robotti, joka käy vaan töissä ja lähtee kotiin, vaan se, että ne tunteet näkyy meilläkin. Mä voin näyttää, että ”nyt sä löit, mun tuli oikeasti kipeätä” tai ”mua harmittaa” niin meiltä se lähtee se näyttäminen. Ja sitten jollakin lapsella voi olla kokemus, että kun aikuinen hermostuu niin siitä on tullut selkään. Niin myöskin se, että mä voin hermostua ja siitä ei seuraa mitään pahaa. (H7)

Haastateltavat huomauttivat, että omaohjaajien ei tarvitse tehdä työtään yksin, vaan lastensuojelutyö on tiimityötä. Myös yhteiset linjaukset ja suuremmat päätökset tehdään tiimissä. Haastateltavat näkivät myös tärkeäksi yksikön profiloinnin. Tällä he tarkoittivat sitä, että lastensuojeluyksikössä on tärkeää tunnistaa yksiköstä löytyvä osaaminen ja tietotaidot, jotta jokaiselle nuorelle saadaan taattua heidän tarpeitaan vastaava yksilöllinen ohjaus ja kasvatust. Haastateltavien mukaan on tärkeää, että yksikkö ja työyhteisö on mukautuva ja valmis

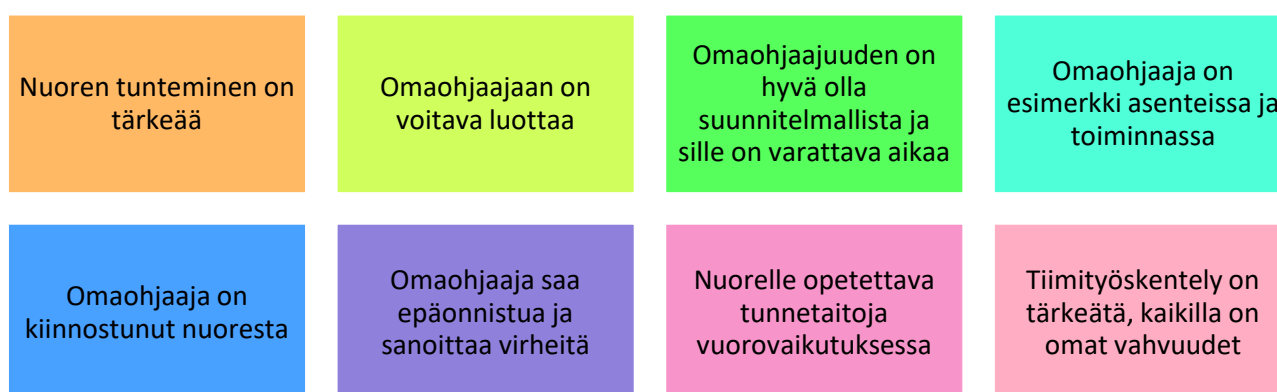
lisäkoulutuksiin vastatakseen paremmin lapsilla ja nuorilla ilmeneviin haasteisiin. Esimerkkeinä näistä oli työpaikan järjestämät tai kustantamat nepsy-koulutukset ja seksuaalineuvojan koulutukset. Omaohjaajien yksilötyöskentelyn rinnalla työryhmässä toimiminen nähdään tärkeänä, sillä suuri osa toiminnasta ja arjen pyöryksestä tehdään yhdessä tiiminä. Haastateltavat kokivat, että pääasiallisesti heidän lastensuojeluyksiköistensä löytyy riittävää osaamista toimia koulupudokkuuteen liittyvien haasteiden kanssa.

No tämmöistä nepsyosaamista on aika paljon, että sitä löytyy ja totta kai kaikilla yksilöinä on valmiuksia. Mun mielestä tärkeätä, on se että ymmärtää sen, että tässä tehdään yhdessä töitä nuorten hyväksi. Ja se semmoinen yhtenäisyys näissä asioissa. Ettei ole sellaista, että esimerkiksi joku ohjaaja antaa pitää nuoren puhelinta tunnin enemmän kuin joku toinen, että on selkeä raamit. (H6)

En mä tiedä miten me voidaan kehittää tai muuttaa toimintaa. Mä koen kuitenkin, että meidän työryhmä on aika muuttuva tilanteiden mukaan, me pyritään kehittämään. Ei onnistuta aina ollenkaan, epäonnistutaan monta kertaa, mutta välillä onnistutaan ja siitä saa myös motivaatiot taas kehittää lisää. (H2)

No mä ehkä koen niin, että se riippuu hyvin paljon tiimistä, että se ei ole pelkkä yksilön asia, että toimitaan. Totta kai toimitaan yksilöinä siinä tiimissä. (H6)

Omaohjaajan on tärkeää ymmärtää oman työnsä merkitys monin tavoin nuoren kanssa toimiessaan (Kuvio 8). Omaohjaaja on nuoren tukena, osoittaa kiinnostuneisuuttaan nuoren mielenkiinnon kohteita kohtaan, opettaa tunnetaitoja oman esimerkinsä kautta ja on omalla toiminnallaan ja asenteillaan esimerkkinä nuorelle.

Kuvio 8. Omaohjaajan rooli.

6.4 Intoa ja tukea koulunkäyntiin

Haastatteluissa oikeanlainen asennoituminen koulunkäyntiä kohtaan nähtiin vaikeaksi niin nuorille itselleen kuin aikuisellekin. Aikuisen oikeanlainen kannustava ja innostunut asennoituminen koulunkäyntiä kohtaan nähdään tärkeäksi, sillä nuoret peilaavat aikuisten asenteita ja tunteita. Yhtä lailla kuin aikuisen positiivinen asenne voi innostaa nuorta opiskelemaan, voi epäkannustava palaute ja negatiivinen asenne syödä nuoren koulumotivaatiota. Myös muiden lasten ja nuorten asenteet voivat tarttua nuoreen, mikä voi osaltaan tukahduttaa tai innostaa asennoitumista koulua kohtaan. Nuoren viemistä kouluun väkisin ei nähdä hyödyllisenä, sillä pakottaminen aiheuttaa nuorella kapinoivan vastareaktion, mikä syö entisestään motivaatiota koulua kohtaan. Heikon koulumotivaation omaavan nuoren kanssa toimiessa myös työntekijän kärsivällisyys nähdään tärkeänä. Työntekijän ja nuoren on tärkeää vaalia onnistumisia ja pitää vaatimukset opiskelua kohtaan sopivina suhteessa nuoren kykyihin ja voimavaroihin.

Jos sitä koulussa olevaa opettajaa tai aikuista ei itseä kiinnosta ja hän on työstä väsynyt ja kyllästynyt, niin kyllä nuori sen huomaa, jonka jälkeen häntä ei varmaan itseäkään paljon kiinnosta. (H6)

Joo, kyllähän huono asenne helposti tarttuu. Jos yhdellä päivä keskeytyy, aiheuttaa se koko ryhmässä jonkunnäköistä liikehdintää. Nyt vähemmän näkynyt sitä, mutta viime vuonna, kun yksi lähti koulusta kesken pois, niin sieltä hyvin nopeasti tulee pari muutakin, että on sillä merkitystä sillä ryhmädynamiikalla nimenomaan. (H8)

Tässä mun mielestä korostuu se työntekijöiden kärsivällisyys ja se, että huomataan ne pienet edistysaskeleet, ettei turhauduta ja vaadita liikaa siltä, osataan nauttia näistä pienistä jutuista. Joillekin se, että olit 3 minuuttia tänään koulussa ilman hermostumista on iso edistysaskel, ja jotkut taas menee vähän isommin. (H3)

Lastensuojelutyöntekijät nostivat haastatteluissa esille, että nuorten kanssa on tärkeää aloittaa jatko-opintoihin valmistautuminen hyvissä ajoin. On aikuisen tehtävä ennakoida nuoren edessä olevia tilanteita ja varautua näihin proaktiivisesti. Nuoren kanssa on hyvä ottaa puheeksi jatko-opinnot ja tulevaisuuden suunnitelmat toistuvasti ja antaa nuorelle mahdollisuus pohtia omaa elämäänsä eteenpäin. Keskustelu jatko-opinnoista on tärkeää, jotta nuorelle itselle on selvää minkä vuoksi opiskelee ja mitä opinnoillaan tavoittelee.

Se (koulupudokkuutta ennaltaehkäisevä) työ lähtee täältä jo. Pitäisi lähteä jo hyvin varhaisesta vaiheesta ajateltuna. Mä ajattelin sen, että meidän aikuisten tehtävä ei ole elää siinä hetkessä missä nämä lapset elää, vaan meidän tehtävä on jo ajatella sinne pidemmälle. (H7)

Me pyritään keskustelemaan hyvissä ajoin meidän nuorten kanssa. Myös yhtäkkiä pätkehtää joku tällainen puheenaihe mistä lähtee kirjoittamaan tämä keskustelu. Mutta sitten myös on niitä, että meille saattaa sijoittua lapsi, jolla on viittä vaille peruskoulu valmiina. Niin siinä vaiheessa sitten ”no mitäs me nyt tehdään” ja aika, aika usein meillä onkin ratkaisuna sitten se Tuva, että kun me ei tiedetä, että mikä motivaatio sillä on siihen opiskeluun, tai sitten kesken lukuvuotta, niin ei aina myöskään pääse hakemaan kaikkiin ammattiopintoihin mihinkä ehkä haluaisi. (H5)

Se on niin yksilökohtaista ja nuori kohtaista. Sehän on ihan siitä, että kartoitetaan sen nuoren niin kun omia ajatuksia ja tarpeita. Lähinnä sitä nuorta kuunnellen ja yhdessä etsien sitä ammattipuolta. (H2)

Osa nuorista ei vielä tiedä mitä haluaa opiskella, minkä vuoksi jatko-opintoihin siirtymä voi ahdistaa ja tuntua omaan elämäntilanteeseensa liian pysyvältä ratkaisulta. Nuoria myös jännitti ajatus siitä, että he päätyvät valitsemaan väärän alan. Haastateltavat painottavat, että nuorta on tällöin tärkeää rohkaista tutustumaan erilaisiin vaihtoehtoihin ja muistuttaa, että alaa on mahdollista vaihtaa myöhemmin. Nuoren kanssa voi olla tärkeää käydä myös tutustumassa eri opintolinjoihin ja ammattialoihin tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan. Myös tutkintoon valmistava koulutus TUVA on nähty hyvänä jatko-opintopaikkana, sillä se mahdollistaa eri ammattialoihin tutustumisen teoriaopintojen ja elämönhallintataitojen opetteluohella. TUVA:ssa ja ammatillisessa erityisoppilaitos Luovissa nuoren ei tarvitse huolehtia liian nopeasta etenemisvauhdista, vaan nuori saa edetä opinnoissaan rauhallisesti ja saa hyvää tukea henkilökunnalta. Opiskella voi halutessaan useampaankin ammattiin ja opiskelu on mahdollista vielä täysi-ikäistymisen jälkeenkin. Alaa vaihtaessa suoritettavat opinnot eivät mene hukkaan, vaan niitä voidaan hyväksi lukea myös toisen alan opinnoissa.

Se on ylihyvä, kun nykyään painotetaan, että ei sun tarvitse tietää oikeesti. (H4)

Oon itse sitä mieltä, että nuorten pitää kovin aikaisin valita se mitä ne haluaa tehdä isona. Ajattelin, että siihen olisi hyvä saada väljyyttä. Ei 15-vuotias voi tietää mitä se haluaa tehdä koko loppuelämän, tai ei se viisitoistavuotias välttämättä edes tiedä mikä sitä oikeasti kiinnostaa. Mä jotenkin toivoisin, että niistä jatko-opinnoista ja siitä tulevaisuuden työpaikasta ja kaikista niistä aikuisuuteen

liittyvistä jutuista ei alettaisi puhua niin varhaisessa vaiheessa, että lapsi saisi olla lapsi pidempään ja nuori saisi olla nuori. Tokihan niistä on hyvä puhua ja käydä keskustelua, mutta mun mielestä meillä on yhteiskunnassa vähän turhan paineistettu tuo järjestelmä, että "nyt sun täytyy päättää, että minne sä menet ja mitä sä teet?" (H6)

Siinä tulee jo tavallaan sitä rutiinia siihen koulunkäyntiin, että se koulu on oikeasti muualla. Sekin on jo hyvä taito opetella ja sitten kuinka luovissa ja tuvassa on kumminkin sitä henkilökuntaa vielä todella hyvin saatavilla, että tavallaan sieltä lähtee taas pienin portaittain, kuten oman nuoren kanssa on lähdetty, niin sillä on helppo edetä silloin. Kun Tuvassa ja luovissa ei tarvitse hypätä isoja askeleita, vaan pystyy ottaa niitä pieniä, joista tulee sitten isoja kokonaisuuksia, niin mä koen sen siinä kautta kauhean hyvänä vieläkin. (H1)

Haastateltavat myöntävät osan nuorista jännittävän kovasti jatko-opintoihin siirtymiseen liittyviä muutoksia. Ohjaajan nähtiin tärkeäksi tarjota nuorelle tukea ja käydä läpi mitä muutokset konkreettisesti tarkoittavat. Tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, että nuori kävi yhdessä ohjaajan kanssa tutustumassa uuteen kouluun ja tutustui etukäteen koulumatkan eri vaiheisiin linja-autokyydillä. Haastateltavat kuvailevat, että etenkin nepsy-nuoret voivat nähdä isot ryhmäkoot jännittävinä ja haastavina ympäristöinä opiskella, näiden aiheuttaman hälinän ja keskittymisen haasteiden vuoksi. Haastateltavissa lastensuojeluyksiköissä lähestulkoon jokainen nuori on käynyt lastensuojelulaitoksessa ollessaan peruskoulua pienen ryhmäkoon kotikoulussa juuri keskittymisen haasteiden vuoksi. Tämän vuoksi haastateltavat näkivät tärkeäksi, että nuoret voivat käydä tutustumassa tavanomaisiin koululuokkiin jo peruskoulu-aikana, jotta jatko-opintoihin siirtyessä luokan koko ei tule yllätyksenä. Vaikka TUVAssa ryhmäkoot ovat tavanomaisia ammattikoulun tai lukion ryhmäkokoja pienempiä, nähdään, että ne voivat näyttäytyä pieneen ryhmäkokoon tottuneelle nuorelle suurina.

No ihan varmasti ensimmäiset koulupäivätkin jännittää, niin sitten saatetaan tehdä niin, että mennään linkalla yhdessä koulureittiä tai no, että kuinka me kuljetaan ja mihän sä jäät pois ja tuota, että missä sitten nouset, kun sä tulet takaisin ja mihinkä sä sitten jäät. Ja tosiaan että ne tietää sen koulureitin. (H5)

Mä ehkä näen, että se poistaa myös sitä pelkoa lähteä yksin, koska se on kumminkin myös sitä, että me ollaan menty bussilla ja taksilla lähdetään tästä, ja sitten mennään bussilla ja sitten vaikka siitä junalla. Niin on ylitetty jo se kynnyks, että sä oot lähtenyt täältä yksin kouluun ja hoitanut itsenäisesti ne koulumatkat, niin nehän on jo tosi isoja saavutuksia, mitkä valmentaa siihen, että kun hän täyttää 18, niin hän siltikin pystyy mennä yksin kouluun, kun on jo oppinut siihen, että hän pärjää ja hän tietää, että "mähän osaan tän". (H1)

Meidän teinit on peruskoulussa tässä samassa talossa niin meillähän on sitä, että ne käy tekemässä valinnaisia isossa koulussa, että saa silleen vähän isompaan luokkaa ja semmoiseen tutustuu. Siellä niitä kускаillaan ja yritetään vähän saada niitä pois tästä pienestä piiristä. Niin sitten on helpompi mennä sinne isoihin kuvioihin. (H4)

Haastateltavat toivat esille, että jatko-opinnot olisivat tärkeää mukauttaa sisällöllisesti ja ajallisesti nuoren tarpeisiin sopiviksi. Jokaisen nuoren kanssa on hyvä kartoittaa koulunkäynnin osalta tämän osaamisen ja jaksamisen taso, jotta opinnot osataan sovittaa tälle sopiviksi. Nuoren on hyvä olla sanoittamassa omia näkemyksiään omista voimavaroista, mutta myös aikuisilla nähdään olevan suuri rooli nuoren vahvuuksien ja heikkouksien, kuin myös voimavarojen tunnistamisessa. Joidenkin nuorten kohdalla opintojen ja tehtävien pilkkominen pienempiin osiin nähdään tärkeäksi keinoksi nuoren opinnoissa jaksamisen kannalta. Toisella sujuva kouluviikko voi tarkoittaa muutamaa koulutehtävää viikossa, kun toiselta voidaan odottaa paljon kokonaisvaltaisempaa osallistumista ja tavanomaisempaa tekemisen tasoa.

Kyllähän se pienestä pitää lähteä. Tai siis se riippuu. Jotkut jaksaa olla koulussa koko koulupäivän. Ja joillakin se on oikeasti ihan silleen, että menet tekemään muutamat tehtävät ja siitä se lähtee. Ja sitten se jostain yhtäkkiä huomaa että se onnistuu ja sitten se saa ehkä enemmän sitä motivaatiota ja tekeekin yhtäkkiä enemmän, ja sitten voidaan vaatiakin vähän enemmän. (H4)

Olenaisimpana nähtiin, että jatko-opinnot olisivat kokonaiskuormitukseltaan sellaisia, että nuori jaksaa sitoutua opiskeluun, eikä niinkään se, että koulussa vietetään aikaa mahdollisimman paljon. Haastatteluissa nähtiin tärkeäksi, että nuori saa onnistumisen kokemuksia ja pystyvyyden tunnetta, jotta motivaatio opiskelua kohtaan on kokonaisvaltaisempaa. Opiskelun voi esimerkiksi aloittaa aineista ja tehtävistä, joissa nuori tietää ennestään olevansa hyvä ja jonka kokee itselleen mielekkääksi. Jos esimerkiksi koulupäivät ovat liian kuormittavia tai pitkiä nuori väsyä ja opiskelumotivaatio heikkenee. Jos nuoren jatko-opintopaikka on toisella paikkakunnalla ja koulumatka on pitkä, nähdään tarpeelliseksi, että nuoren koulupäivää mukautetaan lyhyemmiksi. Jatko-opintojen mukauttamisen kärjessä on yhteistyö ja sujuva kommunikaatio nuoren jatko-opintopaikan kanssa

Joo, ajattelen nyt kelle tahansa kotonakin asuvalle nuorelle, että siirrytään. Yhtäkkiä sulle on vaikka 8 tunnin koulupäivä plus kulkemiset vielä täältä esimerkiksi kaupunkiin, niin se päivä on todella pitkä. Ja sitten väsyttään jo siihen. Saatikka sitten tällaiselle meidän lapsille, joilla voi olla se päivä ollut 3 tuntia, kun ei pysty

enempää. Se siirtymä pitäisi jotenkin mun mielestä valmistella paremmin, eikä niin, että sitten vaan heitetään sinne opintoihin ja ”koita pärjätä”. (H7)

Haastateltavista moni oli sitä mieltä, että nykyinen koulutusjärjestelmä ja yhteiskuntamalli suosii tietynlaisia ihmistyypppejä ja ei vastaa sellaisenaan niihin tarpeisiin, joita erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret vaativat, voidakseen pärjätä koulussa ja yhteiskunnassa. Haastateltavat painottavat etenkin neuropsykiatristen haasteiden kanssa kamppailevien nuorten olevan vaikeaa sopeutua tavalliseen koululuokkaan ja toimia odotuksia vastaavalla tavalla. Monet haastateltavat ovat havainneet useista nuorista näiden olevan hyvin lahjakkaita erilaisissa oppiaineissa ja omaavan monenlaisia kykyjä, mutta heidän kykynsä ja lahjansa, eivät pääse loistamaan tämänhetkisessä koulumaailmassa, jossa luokkakoot ovat isoja, koulupäivät ovat pitkiä, arviointi on kriittistä ja opiskelu on päivästä toiseen samanlaista.

Yhteiskunta vaatii tosi paljon jo pieniltä lapsilta. Ymmärrän sellaisen koulupu-dokkuuden jo ala-asteella, koska se voi olla joillekin liikaa. Kun meilläkin on vaikeista oloista ja nepsy (neuropsykiatriset haasteet) tausta ja voi olla kaikkea muutakin, niin eihän ne, jos ajatellaan, että hyvässä perheessä ilman nepsy oireilua voi olla jo haastavaa se perussuorittaminen, niin sitten tämmöiselle sehän on ihan hirveästi. Mielestäni on kauhean kivakin, että täällä opetetaan, että pienetkin onnistumiset riittävät. Sinun ei tarvitse edetä kuten muut, vaan sinä voit mennä ja sinä olet hyvä siinä. - - Ja voin sanoa, että meille normaali luokka ei ole meidän nuorten normaali. Meille normaali ryhmäkoko on heille suuri. Se hälinä ja se kaikki, kuinka on hankalaa keskittyä. Ajattelen nyt vaikka omaani. (H1)

Haastateltavat 7 ja 8 kävivät keskustelua nuorten opintojen joustavuudesta. Haastateltava 7 esitti lastensuojelulaitoksen kotikoulun eduksi kyvyn tunnistaa nuoren taipumuksia, johon haastateltava 8 huomautti ammattikoulun heikosta kyvystä mukautua nuoren tarpeisiin.

Kotikoulussa toimii hyvin, että lapset ovat tuttuja ja aikuiset rupeaa olemaan jo tuttuja, että opitaan tunnistamaan myös siitä lapsesta, että missä kohtaa mun pitää aikuisena toimia jotenkin toisin tai lapsella menee pata jumiin. Että sellainen joustavuus siihen opiskeluun. (H7)

Joka ei tokikaan palvele enää sitten, kun mennään ammatillisiin opintoihin. Siinä on se tosi iso kuilu siinä kohtaa, kun lähdetään sitten vaikka sinne. Ja se ympäristö ei enää muokkaudukaan sen mukaan. (H8)

Kuvio 9. Intoa ja tukea koulunkäyntiin.

Kuviossa 9 on koonti luvun tärkeistä seikoista. Edellä käy ilmi, että koulunkäynnin haasteita läpi käyvien nuorten kanssa on otettava huomioon monia yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia asioita. Aikuisella on vastuu tarjota nuoren jatko-opintoihin riittävä tuki ja varmistaa, että nuori ei jää yksin jatko-opintojensa kanssa. Nuoren koulunkäyntiä tukeakseen voi tehdä jo paljon, mutta vielä on asioita, jotka kaipaavat huomiota, jotta tarjolla oleva tuki olisi parasta mahdollista.

6.5 Nuoren motivointi

Nuoren motivaatioon vaikuttaa pitkälti nuoren omat ajatukset omasta elämäntilanteesta ja kyvystä vaikuttaa siihen sekä haaveet ja uskomukset siitä voiko niitä saavuttaa. Aineistoista käy ilmi, että motivaation herättely nuorissa on toisinaan hyvin haastavaa, mutta keinoja motivaation herättämiselle kuitenkin löytyi useita.

Ajatellaan, että nuoruus on se ainoa elämänvaihe, että nyt eletään ja rymytään ja sitten on kaikki ohitse. Mutta mitä sitten unohdetaan, että niitä unelmiakin

pitäisi ollakin koko ajan elämän varrella. Jos ei ole unelmia tai haaveita niin sitten mitä motivaatiota on? (H5)

Motivaation tulisi olla sisäsyntyistä eli nuoresta itsestä lähtevää, jotta se olisi pitkäkestoista. Osaltaan motivaation syntyyn voidaan vaikuttaa nuorta aktivoimalla. Esimerkiksi mahdollistamalla nuorelle erilaiset harrastukset ja tekemällä lajikokeiluja nuoren kanssa, voi nuori löytää itselleen uuden mielekkään harrastuksen, joka synnyttää nuoressa sisäistä motivaatiota.

No meillä on tuossa sellainen lajikokeiluilta, niin sieltä eräs nuori on nyt löytänyt oman harrastuksensa. Elikkä siinäkin aktiivisuus on luonut motivaatiota ja siinä se varmasti menee sellaista kehää, että aktiivisuus - motivaatiota ja motivaatio-aktiivisuutta. (H5)

Unelmatyöskentelyä tulisi lisätä nuorten kanssa toimiessa. Nuoren kanssa on voitava puhua haaveista ja unelmista. Moni ohjaaja pitää unelmatyöskentelyyn löytyviä työkaluja riittävinä, kunhan vain ohjaajalta itseltään löytyy halua ja aikaa unelmatyöskentelyn tekemiseen nuoren kanssa. Unelmatyöskentelyssä on hyvä pitää mukana realismia ja puhua nuoren kanssa siitä mikä on mahdollista ja mitä unelmien toteutumisen eteen tarvitsee konkreettisesti tehdä. Joskus on hyvä kannustaa unelmoimaan suurempia, ja joskus taas on hyvä paloitella unelmia helpommin saavutettaviksi.

Ja siis sehän on ihan perusperiaate, tällöinen unelma kartta. Mistä sinä haaveilet, mistä unelmoit? Katsotaan jo vähän eteenpäin, vaikka se ei olekaan suoraan se koulu heti siinä, mutta sitä kautta, että mistä lähdetään tavoittelemaan. (H2)

Nuoren herättely keskustelun merkeissä ja faktoista puhuminen voi synnyttää nuorella motivaatiota. Koulua välttelevälle nuorelle on hyvä tehdä selväksi faktat siitä mitä seuraa koulun keskeyttämisestä ja opintojen edistämättä jättämisestä, huomioiden niin sosiaaliset, taloudelliset kuin itsenäistymisen seikat. Nuoren kanssa keskustellessa on hyvä huomioida myös yksilölliset tekijät eli mitä nämä asiat tarkoittavat hänen kohdallaan ja mitkä faktat ovat juuri tämän nuoren mielestä oleellisia. Jos nuoren sijoituksen syynä on ollut koulunkäynnin haasteet, voi isona motivoivana tekijänä olla tieto siitä, että mikäli koulu saadaan sujumaan, on kotiutuminen mahdollista. Kuitenkin monen nuoren kohdalla haasteet eivät rajoitu vain koulunkäyntiin, jonka vuoksi kotiutumista voidaan harvoin käyttää yksinomaan motivaation välineenä.

Nuoren lähestyessä täysi-ikäisyyttä nuorella tulee jossain vaiheessa havahtuminen omaan elämäntilanteeseensa, mikä herättää tässä kiinnostusta itsenäistymistä kohtaan, halua ottaa vastaan apua ja viedä asioita eteenpäin. Tällöin ohjaajien on oltava tarkkana, jotta voi antaa nuorelle kaiken sen avun ja tuen mitä hän tässä kohtaa tarvitsee ja on valmis ottamaan vastaan. Parhaimmillaan nuorella voi syntyä tässä vaiheessa myös halu opiskella tulevaisuuden ammattiin, jolloin on ensisijaisen tärkeää pohtia yhdessä nuoren ja mahdollisen jälkihuollon kanssa, miten opiskelu saadaan järjestymään niin, että opinnot jatkuvat sujuvasti myös itsenäistymisen jälkeen.

Ja se tulee viimeistään siinä kuukautta ennen, kun täyttää 18. Tai kyllä se nyt vähän jo aiemmin, mutta tulee viimeistään paniikki sitten "Ai niin mitäs? Mitäs te oisitte vielä voinut auttaa mua tässä?" (H4)

Koska jokainen nuori ajattelee, että "no tomorrow", sillä mitä mä tänään teen ei ole merkitystä huomiseksi päivälle, että sinne tulevaisuuteen ei nuoren elämässä, ei hänen kehitystasossaan, eikä muussa pystytä ajatella mitä se vaikuttaa sinne asti. Meidän pitää tiedostaa se. Jossain kohtaa sisäinen motivaatio syntyy. Saattaa olla sellainen tietynlainen herkkyys kausi, monesti saattaa tulla esimerkiksi seitsemäntoistavuotiaana, että yhtäkkiä tajuaa, että "hei, ei vitsi, mä teenkin näitä asioita itselleni", niin siinä kohtaa pitää olla tosi tarkkana aikuisten. (H8)

Nuorten motivoinnissa voidaan hyödyntää aiemmin tekstissä mainitsemaamme palkitsemista, joka luo nuorissa motivaatiota. Useissa tapauksissa pienten palkintojen ns. porkkanoiden saaminen on auttanut synnyttämään hetkellisen motivaation sellaisissa tilanteissa, joissa nuori on ollut muuten vaikea saada lähtemään kouluun tai saada nuori aktivoitua yhteiseen toimintaan. Porkkanoiden käyttäminen ei välttämättä kuitenkaan luo nuorella pitkäkestoista motivaatiota, vaikkakin voi jättää tälle positiivisen muistijäljen muutoin epämieluisasta toiminnasta.

Sitten on pystytty miettimään näitä palkinnot niin yksilöllisesti, että jos joku ei välitä jätksillä käymisestä, niin sitten mietitään yhdessä sen nuoren kanssa, että mikä olisi semmoinen asia, joka motivoisi ja sitten sieltä yleensä tulee se mikä motivoisi. Sitten se nuorikin saa olla siinä suunnittelussa mukana niin sitten se pystyy sitoutumaan siihen. (H3)

Voihan sitä kannustaa esimerkiksi niin, että luvataan vaikka enemmän peliaikaa, jos x ja x asiat onnistuu koulussa ja palkita siitä, koska palkitseminen aika

usein on suurempi vaikutte, kuin se, että annetaan jonkun näköistä raippaa jostain asiasta, mihin ne meillä ei ole edes mahdollisuuksia. (H8)

Onnistumisen kokemukset luovat nuorelle palkitsevan hyvänolon tunteen, mikä motivoi nuorta tavoittelemaan kyseistä tunnetta uudelleen. On tärkeää pilkkoa tavoitteet ja tehtävät aluksi riittävän pieniin osiin, jotta onnistumisen kokemukset ovat helpommin saavutettavissa. Vaatimustasoa voidaan hiljalleen lisätä yksilölle sopivalla tavalla. Onnistumisten ja säännöllisen tekemisen kautta muodostuu myös rutiinit, joiden merkityksestä kirjoitimmekin tulosten alkupuolella.

Kyllähän se ihan kaikilla oli asia mikä tahansa, jos on joku pieni porkkana ja se on tarpeeksi pieni osiin pilkottu aluksi, että saat taas sen onnistumisen tunteen, sitten voidaan vähän kasvattaa sitä ja sitten sieltä tulee taas se onnistumisen tunne, niin sitten on koko ajan voi lisätä sitä vaatimustasoa, mutta niin että se on tarpeeksi matala siihen aluksi. Sitten se lähtee se rutiini tulee sieltä ja se mielihyvä että mä onnistuin joo. (H1)

Tässä mun mielestä korostuu se työntekijöiden kärsivällisyys ja se, että huomataan ne pienet edistysaskeleet, ettei turhauduta ja vaadita liikaa siltä, osataan nauttia näistä pienistä jutuista. Joillekin se, että olit 3 minuuttia tänään koulussa ilman hermostumista, on iso edistysaskel ja jotkut taas menee vähän isommin. (H3)

Rohkaiseminen on tehokas ja ilmainen motivoinnin keino. Kaikilla myös nuorilla on vahvuuksia ja heikkouksia, ja ohjaajan on tärkeää tunnistaa ne ja rohkaista niissä. Erityisesti heikkouksissa nuori tarvitsee rohkaisua ja vahvistusta, uskaltaakseen yrittää myös asioita, jotka ovat uusia ja joissa ei ole ihan niin hyvä. Myös virheiden sattuessa rohkaisu on tärkeä työkalu, jolla ehkäistään epäonnistumisen pelkoa. On hyväksyttävää epäonnistua ja ongelmiin saa hakea apua. Rohkaisussa korostuu nuoren tuntemisen tärkeys, kun ohjaaja tuntee nuoren, hän tietää mikä nuorta rohkaisee ja osaa välttää liiallisen paineen luomisen suoriutumisen suhteen. Ohjaajan on tärkeää tunnistaa nuoren voimavarat ja pitää huoli, ettei aiheuta nuorelle liiallista painetta suoriutumisesta ja kuormittaa tätä liiaksi. Rohkaistessa nuorta on tärkeää miettiä millä tavoin sen sanoittaa. Rohkaisemisen on oltava aitoa ja välitöntä, ei teennäistä tai väkinäistä.

Että täytyy löytää niitä ja se että oikeasti iloitaan niistä, että jos nuori on vaikka "ääh, joku vitonen", "jee läpi, pullakahvit". (H1)

Toki se on myös kompastuskivi, välillä. Elikkä se, että nuori kuormittaa itse itsensä yli, sillä että pitää koko ajan yrittää esittää reipasta, yrittää olla vähän parempi kuin muut, yrittää näyttää, että on vähintään yhtä hyvä. Ja siinä tullaan taas vähän siihen, että miten löydetään sieltä ne sopivat motivaatiokeinot niin, että se ei mene sitten taas yli, että sä jäät jumiin johonkin, että mun pitäisi saada nyt tää, että mä saan tuon mun tavoitteen ja sekin on semmoinen taitolaji sitten, että löytää sen tasapainon sen nuoren kanssa. Ettei omalla kannustamisellaan luo semmoista ylikuormittumista. (H2)

Juu kyllä. On se tärkeitä totta kai, että kyllähän siitäkin sen eron huomaa, että jos ohimennen vaan sanoo, että no hyvin tehty. Mutta sitten jos oikeasti asettuu hetkeksi siihen nuoren äärelle, katsoo nuorta silmiin ja oikeasti ja vilpittömästi hänelle tuo esiin sen hyvän, niin kyllä se varmasti nuoren motivaatioon vaikuttaa. (H6)

Ohjaajan ja nuoren välinen vuorovaikutus on avainasemassa nuoren motivaation synnyttämisessä. Palkitseminen ei yleensä luo pitkäkestoista motivaatiota, motivaation ollessa ulkoista, sen sijaan rohkaiseminen on tehokas ja ilmainen motivoinnin keino. Sisäsyntyistä motivaatiota synnyttää rohkaisemisen lisäksi nuoren omat onnistumisen kokemukset. Saadaksesen onnistumisen kokemuksia, nuorelle on tärkeää asettaa sellaisia haasteita ja tavoitteita, jotka ovat saavutettavissa tämän yksilöllisellä osaamistasolla. Nuoren kanssa tulevaisuudesta keskustellessa on hyvä nostaa esille elämän realiteetit ja antaa nuorelle myös tilaa ja työkaluja unelmoida. Nuoren tulevaisuusorientoituneen ajattelun herääminen saa aikaan myös sisäsyntyistä motivaatiota nuoren halutessa saavuttaa jotain. Ohjaajan on tärkeää olla läsnä ja hereillä nuoren elämäntilanteiden muutoksissa ja tarjota oikea-aikaista ja riittävää tukea. Etenkin nuoren herkkyyksillä, kuten täysi-ikäistymisen lähestyessä, nuorelle on tehtävä selväksi, että ohjaaja on halukas ja kyvykäs auttamaan.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli perehtyä koulupudokkuuteen lastensuojelulaitoksessa ja hankkia uutta tietoa siitä millä tavoin lastensuojelulaitoksessa koulupudokasta voidaan aktiivoida arjessa ja motivoida jatko-opintojen pariin.

Aktiivinen arki on ollut lastensuojelulaitoksessa helpompaa, kun nuorten elämänrytmi on säännöllistä ja siihen kuuluu rutiineja. Haastateltavat näkivät rutiinien parantavan nuorten yleistä jaksamista ja tekemistä ja sen myös uskottiin parantavan nuorten asennoitumista opiskelua kohtaan. Säännöllisistä ruoka-ajoista, nukkumaanmenoajoista ja viikkoaskareista rakentui nuoren arkea tukeva arkirytmi. Rutiinien havaittiin myös auttavan varmistamaan nuorten tarpeiden täytyminen ja turvaamaan lastensuojelulain edellyttämä hyvä hoito ja kasvatus (417/2007). Vastavuoroisesti haastateltavat havaitsivat huonojen rutiinien tai rutiinien puutteen haastaneen nuorten aktivointia ja kouluun lähtemistä.

Lastensuojelulaitoksessa on ollut havaittavissa syrjäytymistä ja syrjäytyneitä pyritään aktivoimaan tarjoamalla heille erilaisia harrastusmahdollisuuksia. Haastateltavien kuvaukset nuorten aktiivisuuden haasteista vastasivat Mehiläisen (i.a.) syrjäytyneitä kuvaavaa tekstiä tavanomaisen elämän ulkopuolelle jäämisestä sosiaalisissa suhteissa ja tapahtumissa. Osaa nuorista on ollut haastavaa saada tekemisiin jopa muiden laitoksen sisällä olevien nuorten ja ohjaajien kanssa, ja tätäkin vaikeampaa on ollut ulkopuoliseen harrastustoimintaan mukaan lähteminen ja laitoksen ulkopuolisten ihmissuhteiden luominen. Haastateltavat selostivat, että nuorten aktivoinnissa on hyödynnetty palkitsemista, jolla nuorta on pyritty kannustamaan kokeilemaan uusia toimintoja. On ollut kertaluontoista palkitsemista sekä palkitsemisjärjestelmiä. Palkitseminen on toiminut hyvin yksilöllisesti. Joidenkin nuorten kohdalla palkitseminen on toiminut pidempiäkin aikoja, kun toisilla innostus on päätynyt ensimmäisiin kokeiluihin. Haastateltavat toivat esille, että palkitsemisen heikkoutena on ollut, että se on tuonut vain hetkellistä motivaatiota, eikä ole ylläpitänyt kiinnostusta toimintaa kohtaan.

Asiakaslähtöisen ja yksilöä huomioivan toiminnan tulisi olla lastensuojelutyön keskiössä. Haastateltavat kuvailivat lastensuojelulaitoksen toimintaa niin, että, vaikka laitoksessa on ollut yhteiset toimintatavat ja käytännöt kuinka eri tilanteissa toimitaan, on nuorten kanssa

toimittu aina yksilöllisesti asiakas ja tilanne huomioiden. Myös laki edellyttää kiinnittämään erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin (Lastensuojelulaki 417/2007; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Myös Allianssi (2022, s. 7) huomauttaa, että nuorten tarpeet ja mielenkiinnonkohteet sekä elämäntilanteet vaihtelevat, eikä nuorisoa voida pitää homogeenisenä ryhmänä. Asiakaslähtöisen toiminnan lähtökohtana on ollut haastateltavien mukaan nuoren ja ohjaajan välinen luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Tällaisen luottamussuhteen rakentumisessa nuoren ja aikuisen väliset henkilökemiat nähtiin merkittäväksi tekijäksi. Mikäli nuori ja aikuinen eivät jakaneet yhteisiä mielenkiinnonkohteita tai yhteistä kommunikaatiotapaa, ei myöskään omaohjaajuus suhteesta tullut mitään. Vaikka toiminta on ollut lähtökohtaisesti asiakaslähtöistä, ovat haastateltavat nähneet ohjaajilla tärkeän rooli nuorten haastamisessa myös sellaiseen toimintaan, joka ei nuorista asiakkaista itsestään ole vaikuttanut mielenkiintoiselta tai johon heillä ei ole ollut välitöntä motivaatiota. Luotettavan omaohjaajan kanssa nuoren on ollut helpompi kokeilla myös sellaista toimintaa ja tekemistä, joka on ollut jännittävää tai jopa epämieluisia. Haastateltavat myöntävät, että lajikoikeudet ovat saattaneet tuntua turhauttavilta, jos nuori ei ole innostunut lajista ja on päinvastoin turhautunut, mutta kokeilut ovat kuitenkin mahdollistaneet uusien harrastuksien löytymisen ja ovat kasvattaneet luonnetta nuoren oppiessa sietämään epämukavuutta.

Nuoret kaipaavat opintoihinsa oikea-aikaista ja oikeanlaista tukea etenkin opintojen nivelvaiheessa (Holappa, 2023; Aaltonen, 2019). Jatko-opintojen koulupudokkuuteen johtaa opintoihin osallistumisen haasteet, heikko koulusuoriutuminen, asioiden sisäistämisen vaikeudet, kyvyttömyys hallita opintoja, motivaation puutos, menetetty mielenkiinto opintoja kohtaan sekä omien kykyjen aliarviointi (Orgresta ym., 2021; Rumberger, 2011, s. 48). Haastateltavat nostivat esille, että moni erityistä tukea tarvitseva nuori on kokenut, että jatko-opinnoissa saatavilla ollut tuki ei ole ollut riittävää, mikä on näyttäytynyt väsymyksenä ja turhautumisena opintoja kohtaan. Haastateltavat painottivat, että nuoren opintoihin tulisi olla tarjolla mahdollisimman yksilöllistä ja laadukasta tukea, mikä erityistä tukea tarvitsevan nuoren kohdalla voi tarkoittaa opiskelupäivien ja tehtävien pilkkomista osiin, kevennettyä työmäärää tai pienempiä ryhmäkokoja. Olennaisimpana nähtiin, että jatko-opinnot olisivat kokonaisuormitukseltaan sellaisia, että nuori jaksaisi sitoutua opiskeluun, eikä niinkään se, että koulussa vietetään aikaa mahdollisimman paljon. Paras tuki nuoren jatko-opintoihin on saatu lastensuojelulaitoksen ja jatko-opintopaikan kommunikoidessa keskenään nuoren opintojen tilanteesta, mahdollisesta opintojen mukauttamisen tarpeesta ja reaaliaikaisesta

opintojen seurannasta. Kuitenkin haastateltavien kokemukset korostivat sitä, että lastensuojelulaitoksen asiakkaana olevan nuoren tavanomaisissa jatko-opintopaikoissa, lähinnä ammattikouluissa, opintoihin saatavilla oleva tuki ei ole ollut riittävää kaikille erityistä tukea tarvitsevalle nuorille.

Haastatteluiden perusteella TUVA on koettu hyväksi ensimmäiseksi jatko-opintopaikaksi ja se onkin ollut luonnollinen siirtymä monelle haastatteluun osallistuneen lastensuojelulaitoksen nuorelle, joka on tarvinnut myös perusopintoihinsa erityistä tukea. Tutkintoon valmistava koulutus TUVA ei kuitenkaan ole varsinainen toisen asteen koulutus, vaan se valmistaa sellaiseen mahdollistaen opiskeluun liittyvien taitoja opetteluun ympäristössä, jossa opintoihin liittyvää tukea on hyvin saatavilla (OPH, i.a.).

Omaohjaajalta edellytetään suunnitelmallisuutta ja tulevaisuus orientoituneisuutta, jotta nuoren kanssa tehtävä työ on rakentavaa ja nuoren koulunkäyntiä tukevaa. Nuoret tarvitsevat ja kaipaavat tuekseen luotettavaa ja saavutettavaa aikuista ohjaajaa, joka kuuntelee, ymmärtää ja tarjoaa tukea (Erkko & Hannukkala, 2013, s. 49; Holappa, 2023). Koulupudokkuuteen johtaa kyynisyys opintoja kohtaan, opinnoissa viihtymisen haasteet ja väärät alavalinnat sekä koulupoissaolot, jotka johtuvat mm. masennuksesta ja koulu uupumuksesta (Tahkola, s. 19–24, 2018; Haapakorva ym. 2017, s. 45–46; Holappa, 2023). Koulupoissaoloihin liittyi myös kiusaamista, vaikeuksia kotona ja oppimisen vaikeutta. Haastateltavat pitivät tärkeänä omaohjaajan tehtävänä nuoren tuntemisen ja jo aiemmin mainitun luottamussuhteen rakentumisen, jotta nuori kykenee puhumaan avoimesti asioistaan ohjaajalle. Tämän nähdään edellyttävän omaohjaajuudelta säännöllisyyttä ja suunnitelmallisuutta. Ohjaajien ja nuorten väliset säännölliset keskustelut ovat auttaneet ohjaajia myös rakentamaan ymmärrystä nuorten voimavaroista ja koulusuoriutumisen kokemuksista.

Nuoren opiskelumotivaation kannalta on tärkeää keskustella tämän kanssa alavalinnoista ja jatko-opintomahdollisuuksista riittävän varhaisessa vaiheessa, sillä koulupudokkuuden aiheuttajina havaitaan väärä alavalinta (Haapakorva ym. 2017, s. 45–46), koulumotivaation puute (Holappa, 2023) ja kyynisyyden tunteet opintoja kohtaan (Tahkola 2018). Ohjaajan tärkeäksi tehtäväksi on nähty orientoitua tulevaan ja ottaa nuoren kanssa puheeksi tulevaisuuden suunnitelmat, vaikka nuori ei itse näistä ole osannut tai halunnut puhua.

Haastateltavat yhtyivät Haapakorvan ym. (2017, s. 45–46) osoittamaan väärän alavalinnan vaikutuksesta jatko-opintojen keskeyttämiseen, tehtyään saman havainnon nuorten puolesta. Nuoret kantavat huolta mahdollisuudesta tehdä väärän alavalinnan. Väärään alavalintaan liittyvää pelkoa haluttiin olla hälventämässä tuomalla nuorille esiin, että alaa on mahdollista vaihtaa, mikäli ensimmäinen ala ei tunnukaan omalta sekä tehdä selväksi että opiskella voi halutessaan vielä aikuisenakin. Haastateltavat painottivat nuorten kanssa tehtävän unelmatyöskentelyn merkitystä, jonka avulla nuorta on rohkaistu miettimään missä he näkevät itsensä tulevaisuudessa ja millaisia konkreettisia toimia unelmien eteen olisi tehtävä. Toisaalta haastatteluissa tähdennettiin, että nuoren tulevaisuuden haaveisiin tulee suhtautua realistisesti, jotta ne ovat saavutettavissa. Kun keskustelusuhde ja opinnoista puhuminen on aloitettu jo liittyviä epäkohtia, tuentarpeita ja haasteita ohjaajalle myös jatkossa.

Ohjaajan ja nuoren välisellä avoimella vuorovaikutussuhteella on nähty merkitsevä yhteys nuoren koulussa viihtymiselle ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisylle. Rumbergerin (2011, s. 48) mukaan nuorena menetetty mielenkiinto koulua ja oppimista kohtaan sekä huonon minäkuvan muodostuminen ja omien kykyjen aliarviointi monen muun syyn ohella voivat johtaa koulupudokkuuteen varhain, on jatko-opinnoissa haasteita kohtaavan nuoren helpompi tuoda esille opintoihin. Haastatteluista kävi ilmi, että nuoren on helpompi asennoitua koulunkäyntiin hyvin, jos nuorelle itselleen on realisoitunut, miten hän hyötyy opiskelusta. Myös aikuisen innostava esimerkki ja etenkin nuoren kyvyt huomioivat rohkaisevat sanat on havaittu hyviksi motivaationlähteiksi. Aikuisen positiivisen asenteen nähtiin myös vaikuttavan positiivisella tavalla nuorten asenteisiin opiskelua kohtaan.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli alun perin vain selvittää millä tavoin lastensuojelun koulupudokkaita voidaan aktivoida lastensuojeluarjessa ja motivoida opintoihin hakemisessa, mutta työ kehittyikin lopulta ennaltaehkäisevämpään suuntaan ja lopulta tutkimus tarkasteleekin aihepiiriä sen valossa, kuinka koulupudokkuudelta voidaan lastensuojelulaitoksessa välttyä ja miten potentiaalista nuorta koulupudokasta voidaan jo etukäteen tukea lastensuojelun arjessa. Tutkimuksemme osui mielestämme hyvään ajankohtaan oppivelvollisuuden lakiuudistuksen ja koulutusrakenteiden muutosten myötä. Myös etenkin tyttöjen koulu-uupumus on ollut viime vuosina kasvussa, samoin myös lastensuojelusijoitusten määrä (Jämsen, 2022; THL, 2023a). Myös nykytiedon valossa koulupudokkuus ja mielenterveysongelmat, kuten masennusoireilu ja koulu-uupumus linkittyvät toisiinsa (Moksnes ym., 2016; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro ym., 2009 Tahkolan 2018, s.7 mukaan).

Aineistoa ja johtopäätöksiä tehdessämme huomasimme tutkimuskysymyksemme motivoinnista olleen liian spesifi ja motivoida sanan tilalle sopii paremmin sana ”tukea”. Tutkimuskysymys on siis mielestämme parempi muodossa ”Millä tavoin koulupudokasta voidaan tukea jatko-opintojen pariin/parissa lastensuojelulaitoksessa?”. Teemahaastatteluissa toistui kysymys motivoinnin keinoista, mutta vastauksena saimme toistuvasti erilaisia vastauksia tukikeinoista, jotka eivät rajautuneet vain motivaation lähteisiin, vaan antoivat konkreettisia ohjeita ja vinkkejä lastensuojelunuorten koulunkäynnin tukemiseen ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisyyn. Näimme erittäin hyvänä asiana, että saimme tietoomme erilaisia tukikeinoja, eikä vain tapoja, joilla koittaa herättää motivaatiota. Kuten mainitsimmekin motivointi sanan toistuneen teemahaastattelurungossa useasti, ei se haitannut muiden tukikeinojen esille tuomista ja saimmekin lopulta todella kattavan aineiston monine vinkkeineen siitä mikä koulupudokkaiden motivoinnin lisäksi auttaa koulupudokkaita pysymään opinnoissa ja ylläpitämään olemassa olevaa motivaatiota.

Itse litterointi oli hyvin työläs prosessi, sillä muokkaamatonta litteroitua aineistoa oli yli 130 sivua ennen kuin tekstistä poistettiin ylimääräiset täytesanat ja haastattelijoiden ylimääräiset kommentit. Tämän jälkeen aineistoa jäi yhä jäljelle 103 sivua (Arial 12, riviväli 1,08). Tutkimuksen analyysitekstin tuotos ja punaisen langan löytyminen läpi tekstin onnistui luontevasti, kun aikaa syövä litterointi ja valtavan aineiston läpikäynti tekstiä teemoittaen oli saatu

tehtyä. Aineiston analysoinnissa ja teemoittelussa helpotti kovasti se, että teimme sitä parityönä, mikä mahdollisti aineiston nopeamman ja kattavamman käsittelyn, kun molemmat tutkivat aineistoa eri perspektiiveistä.

Lastensuojelulaitosten työntekijöillä on paljon arvokasta tietoa jaettavanaan. Suosittelemme alan ammattilaisten verkostoituvan keskenään, jotta hiljaista tietoa saadaan jaettua ja nostettua esille ilmiöitä, joista ei puhuta riittävästi. Oli ilo tehdä haastatteluja useammassa eri lastensuojelulaitoksessa ja kuulla eri lastensuojeluyksiköiden toisaalta niin osin samanlaisista ja osin erilaisista toimintatavoista, hyvin samanlaisten haasteiden kanssa toimiessa. Haastateltavat toivat julki paljon toisiaan täydentäviä ajatuksia yksilöiden eriävät näkemyksistä huolimatta ja toisaalta juuri niiden vuoksi. Asia, joka nähtiin toisessa lastensuojelulaitoksessa suureksi ongelmaksi, olikin toisessa laitoksessa ratkaistu jo edukseen. Esimerkiksi toisen laitoksen sisällä nuoria oli passiivisuuden ja motivaation puutteessa yritetty käskyttämällä ja velvoittamalla saada aktivoitua, ilman tuloksia, kun toisessa laitoksessa vastaavassa tilanteessa olleita nuoria osallistettiin arjen päätöksentekoon ja haastettiin palkinnoin, saaden aikaan aktiivisuutta. Oli virkistävää vaihtelua saada viimeisessä haastattelussa haastatella lastensuojelulaitoksen yksikönjohtajaa ja toimitusjohtajaa, joiden asiakkaana ei juuri nyt ollut sijoitettuna ketään yli 15-vuotiasta, mutta joilla oli ennestään kokemusta kyseisestä asiakaskunnasta. He osasivat kuvailla peruskoulussa ilmeneviä koulunkäynnin haasteita hyvin laaja-alaisesti ja jakoivat ajatuksiaan jatko-opintojen koulupudokkuuden ennaltaehkäisystä heidän laitoksessaan. Saimme haastattelujen lopuksi olla jakamassa muista haastatteluista ja tutkimuksen teorioista esille nousseita ohjeita ja vinkkejä ja rohkaista haastateltavia kokeilemaan rohkeasti uudenlaisia toimintamenetelmiä omassa työssään.

Haastattelujen lopuksi tajusimme, että kaikissa haastatteluihin osallistuneissa lastensuojelulaitoksissa asiakaskunnassa oli monia nepsy- eli neuropsykiatrisia piirteitä omaavia nuoria. Jälkikäteen ajateltuna olisimme voineet kirjoittaa opinnäytetyössämme nepsy-piirteistä.

Haastateltavien kokemuksissa toistui näkemys siitä, että lastensuojelulaitoksen asiakkaana oleva koulunkäynnin haasteita läpi käynyt nuori ei saa jatko-opintoihinsa riittävää tukea, pois lukien tutkintoon valmistava koulutus. Kysymykseksi jääkin minne tällaisen erityistä tukea tarvitsevan nuoren on määrä mennä vuoden kestävän TUVA -opintojakson päätyttyä tai millä tavoin tälle järjestetään riittävä tuki ammatillisiin tai lukio-opintoihin?

Erityistä tukea tarvitsevalle nuorelle jatko-opintopaikkaa hakiessa on hyvä myös ottaa huomioon oppilaitoksessa tarjolla olevan tuen määrä. Esimerkiksi erityisammattioppilaitos Luovissa on saatavilla paremmin tukea kuin tavanomaisessa oppilaitoksessa. Tutkimuksessa nousi esille yhtenä tärkeänä pointtina se, että jatko-opintopaikkojen tulisi saada lisätietoutta erityislasten tukemisesta. Nuorten opiskelujen yksilöllisessä mukauttamisessa voitaisiin esimerkiksi hyödyntää etäopiskelun mahdollisuuksia, mikäli koulupäivät ovat muutoin pitkiä ja nuorella on riittävät kyvyt itsenäiseen opiskeluun. On myös tärkeää huomioida nuoren yksilöllinen polku ja kartoittaa henkilökohtaiset motiivit ja tulevaisuuden tavoitteet. Ohjaajan on tärkeää olla valmis tukemaan nuorta tulevaisuuden polun suunnittelussa ja näyttämässä suuntaa mihin kulkea. Nuoret tarvitsevat usein perusteluita toiminnalleen” miksi pitää tehdä ja mitä hyödyn tästä”? minkä vuoksi nuoren yksilöllinen tunteminen on tärkeää, koska pystytään paremmin hahmottamaan tilanne ja perustelemaan asioita. Ohjaajan ja nuoren välinen vuorovaikutus on avainasemassa. Sisäsyntyinen motivaatio nähdään pitkäkestoisempänä ja tuottavampana. Palkitseminen taas nähdään hyvänä lyhytkestoisessa motivoinnissa ja aktivoinnissa. Teoria tukee/perustelee nuoren tuen tarvetta.

Nuorten opinnoissaan kohtaamat suoriutumisen paineet ja haasteet selviytyä niistä vaikuttavat olevan vauhdilla kasvava haaste. Näemmekin, että opinnoissa jaksamisen kannalta tärkein seikka olisi, että nuorella itsellään on tunne siitä, että hänellä on opinnot hallussa ja niistä on mahdollista suoriutua. Keskustelut nuoren kanssa voivat auttaa ohjaajaa huomaamaan ajoissa, jos nuorella on haasteita koulumotivaation kanssa tai jopa koulun keskeyttämiseen liittyviä ajatuksia.

Opinnäytetyömme on sosiaalialan korkeakoulututkintomme Sosionomi (AMK) lopputyö, joka osaltaan kuvastaa sosiaalialan osaamistamme. Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto (SOAMK, 2023) listaa Sosionomin kompetenssit seuraavasti: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen.

Sosiaalialan eettinen osaaminen näkyy opinnäytetyössämme hyvän tieteellisen käytännön (HTK) ja Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisten ohjeiden noudattamisessa pitäen huolta haastateltavien anonymiteetistä ja tutkimustietojen luottamuksellisuudesta sekä

riittävästä tutkimusluvista ja suostumuksista tutkimuksen tekemiselle. Asiakastyön osaamisemme näkyy käytännössä omassa asiakaskunnan tuntemisessamme, ja perehtymisessä asiakaskuntaan, koulupudokkuuden ilmiöön ja lastensuojelun asiakastyöhön. Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen tulee tutkimuksessa näkyviin lakien hyödyntämisessä sekä nivelvaiheen tukitoimiin tutustumisessa. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen näkyy tutkimuksessamme erityisesti kriittisenä puheenvuorona erityistä tukea tarvitsevien nuorten koulunkäynnin riittämättömistä tuen tarpeista sekä kokonaisuudessaan tutkimuksen tulosoudessa ja johtopäätöksissä, joissa tuodaan esille ohjaajien nostamia kehityskohtia lastensuojelulaitosten toimintatavoissa ja eritoten omaohjaajudessa. Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaamisemme tulee esille opinnäytetyömme ajankohtaisessa aiheessa lastensuojelun koulupudokkuudesta sekä olemassa olevaa tiedon vahvistamisessa ilmiöstä. Tutkimustyömme tuo uutta tietoa lastensuojelun koulupudokkaiden aktivoimisesta ja tukemisesta jatko-opinnoissa ja koulunkäynnissä yleensä. Työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaamisemme käy työssämme ilmi haastatteluiden organisoinnissa, yhteydenpidossa lastensuojelulaitoksiin, aikataulusuunnittelussa, tutkijoiden keskinäisessä yhteistyössä sekä opinnäytetyöprosessissa ilmenneiden haasteiden ongelmanratkaisussa.

Koemme, että tutkimuksemme voi olla tuomassa uutta ja vahvistamassa vanhaa tietämystä koulupudokkuuden ilmiöstä sekä koulupudokkaan elämästä ja haasteista, tai ylipäänsä nuorten koulunkäynnin haasteista ja ilmiöistä. Uskomme, että tutkimustamme voidaan hyödyntää alan ammattilaisten toimesta ja saamamme tietoa voidaan pitää relevanttina, koska tutkimuksemme tieto on peräisin alan ammattilaisten kertomista kokemuksista. On kuitenkin huomionarvoista muistaa, että haastateltavia oli vain kahdeksan kolmesta eri lastensuojelulaitoksesta, jonka vuoksi aineistoa ei voida pitää yleispätevänä ja koko aluetta tai lastensuojelualaa edustavana. Mielestämme lastensuojelun koulupudokkuudesta olisi hyödyllistä tehdä lisää tutkimuksia. Määrälliset jatkotutkimuksen voivat olla täydentämässä tietämystä ilmiön yleisyydestä esimerkiksi selvittämällä mitkä ovat yleisimmät koulupudokkuuden syyt juuri lastensuojelulaitoksen koulupudokkaiden keskuudessa ja onko niissä eroja erityyppisten lastensuojelulaitosten välillä. Laadullisissa jatkotutkimuksissa voisi olla aiheen kuulla lastensuojelulaitoksista jo itsenäistyneiden nuorten näkemyksiä opiskelujen tuen tarpeista ja tukemisen tavoista. Uskommekin, että lisätutkimuksilla saataisiin moneen paikkaan eikä vain sosiaalialalla/lastensuojelulaitoksissa työskenteleville hyödynnettävää lisätietoa. Toivomme, että tämä tutkimus voi osaltaan auttaa kasvatus- ja sosiaalialan ammatissa toimivaa

lukijaa kasvattamaan ymmärrystään ja osaamistaan koulupudokkaan kanssa työskentelystä ja tuottaa lisää tietopohjaa esimerkiksi moniammatillisiin työryhmiin, jotka työskentelevät yhteisen asian puolesta, tässä yhteydessä nuoren tulevaisuuden puolesta.

Näemme kaiken kaikkiaan lastensuojelun koulupudokkuutta ja sen ennaltaehkäisyä käsittelevät jatkotutkimukset ja kehittämistyöt todella tervetulleina, koska loppujen lopuksi nuorissa on yhteiskuntamme toivo ja tulevaisuus.

LÄHTEET

- Aaltio, I., & Puusa, A. (2011). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Kirjassa A. Puusa & P. Juuti. (toim.): *Menetelmäviidakon raivaajat*.
- Aaltonen, K., Pajunen, R., & Töyry, M. (5.6.2019). Ennen kuin on liian myöhäistä — mikä avuksi koulupudokkuuteen? *Talentia-lehti*. <https://www.talentia.fi/talentia-lehti/ennen-kuin-on-liian-myohaista-mika-avuksi-koulupudokkuuteen/>
- Ahola, S., & Galli, L. (2010). Nuorten koulupudokkaiden ja heidän ohjaajiensa syrjäytymispuheen ulottuvuudet. Teoksessa: A. Anttila, K. Kuussaari, & T. Puhakka. (toim.) *Ohipuhuttu nuoruus. Nuorten elinolot –vuosikirja*. (s.132–143). Yliopistopaino.
- Ahola, S., Galli, L., & Ikonen, S. (2009). *Koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisy Varsinais-Suomessa*. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, Ruse. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-3812-4>
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.
- Allianssi. (2022). *Mitä kuuluu nuorille – tieto- ja ratkaisupaketti nuorten hyvinvoinnin tilasta*. Suomen nuorisovaltuuskunta Allianssi ry. <https://allianssi.kuvat.fi/kuvat/Julkaisu/Mit%C3%A4+kuuluu+nuorille+%E2%80%93+tieto-+ja+ratkaisupaketti+nuorten+hyvinvoinnin+tilasta.pdf>
- Arene. (2019) *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. <https://arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Arnkil, E., Kylmäoja, A-C., & Niemi, H. (2021). Koulupudokkuus nuorten kokemana – ”Kaikki mun luokkalaiset valmistu viime keväänä”. (AMK-opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu). <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021112321367>
- Erkko, A., & Hannukkala, M. (2013). *Mielenterveys voimaksi: Käsikirja nuorisotyön ammattilaisille* (2. uud. p.). Suomen mielenterveysseura.
- Eskola, J., & Vastamäki, J. (2010). Teemahaastattelun opit ja opetukset. Kirjasta Aaltola & Valli (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*.
- Haapakorva, P., Ristikari, T., & Kiilakoski, T. (2017): Toisen asteen opintojen keskeyttämissen taustatekijöitä. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) *Opin polut ja pientareet: Nuorisobarometri 2017*. Verkkojulkaisu (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799–9227, nro 129. <https://tietoanuorista.fi/julkaisut/nuorisobarometri-2017/>

- Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 173/2020
- Harrikari, T. (2019). *Lastensuojelun historia: Tutkielma oikeussäätelystä, kulttuurisista kerrostumista ja hallinnan murroksista*. Vastapaino.
- Hiilamo, H., Sariaslan, A., & Aaltonen, M. (2022) Miten ehkäistä nuorten syrjäytymistä? *Yhteiskuntapolitiikka* 87 (4). (s. 440–446).
- Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M., & Ristikari, T. (2017) Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskelmasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (6). (s. 663–675).
- Holappa, M. (30.8.2023). Erityisopettaja kertoo, miten nuori ”katoaa” koulusta: suurin tausta-syy on motivaation puute. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009813982.html>
- Juhila, K. (2021). Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/>
- Jämsen, E. (23.11.2022). Kadulla on tyttöjä, jotka oireilevat väkivallalla ja keräävät itselleen nimeä: asiantuntijat kertovat, miksi olemme nyt vedenjakajalla. *Yle*. <https://yle.fi/a/74-20005254>
- Kallinen, T., & Kinnunen, Taina. (i.a.) Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>
- Kantola, A. (29.8.2023). Nuoria ”katoaa” Helsingin kouluista yhä enemmän - Osa nuorista on niin paljon poissa koulusta, etteivät he saa peruskoulua suoritettua. *Helsingin sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009806044.html>
- Koivisto, M. (10.9.2020). Selvitys: Suomen yläkouluissa on vähintään 4 000 oppilasta, joilla on paljon poissaoloja – ongelma pahentunut viime vuosina. Yläkoulujen henkilöstölle tehdyn kyselyn mukaan oppilaiden poissaolojen keskeisimmät syyt liittyvät psyykkisiin ongelmiin. *Yle*. https://yle.fi/a/3-11534185?utm_medium=social&utm_source=copy-link-share
- Kuntaliitto. (2017). *Kuntaliiton lastensuojelun kuntakysely*. [Kuntaliiton lastensuojelukysely: Lastensuojelun tilanne vaikeutunut | Kuntaliitto.fi](https://www.kuntaliitto.fi/lastensuojelun-tilanne-vaikeutunut)
- Kuussaari, K., Pietikäinen, M., & Puhakka, T. (2010). Nuoret ja aikuiset tilastojen ja kyselytutkimusten valossa. Teoksessa: A. Anttila, K. Kuussaari, & T. Puhakka. (toim.) *Ohipuhuttu nuoruus. Nuorten elinolot – vuosikirja*. (s. 16–15). Yliopistopaino.

- Kärppä, M. (2012). *Työkalupakki koulupudokkaiden kanssa työskenteleville*. [AMK-opin- näytetyö, Turun ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012121819848>
- Laakso, R. (2019). *"Ne näki musta": Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset*. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos, 2019.
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lento, J. (2021). *Etsivän nuorisotyön ja lastensuojelun avohuollon yhteistyö koulupudokkaiden tukemisessa*. [Pro Gradu-tutkielma. Itä-Suomen yliopisto]. eRepo <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20210544>
- Microsoft Office. (i.a.). Kuvapankkikuvat.
- Myrskylä, P. (2011). Nuoria opiskelun ja työmarkkinoiden ulkopuolella. Tilastokeskus. *Talous & yhteiskunta* 1/2011.
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>
- Ogresta, J., Rezo, I., Kožljan, P., Paré, M., & Ajduković, M. (2021). Why do we drop out? Typology of dropping out of high school. *Youth & society*, 53 (6), (s. 934–954). <https://doi.org/10.1177/0044118X20918435>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (i.a.-a). *Kysymyksiä ja vastauksia oppivelvollisuudesta*. <https://okm.fi/kysymyksiä-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (i.a.-b). *Oppivelvollisuuden laajentaminen*. <https://okm.fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen>
- Opetushallitus (OPH). (i.a.-a). *Opiskeluhoolto*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto>
- Opetushallitus (OPH). (i.a.-b). *Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskelijan-hyvinvointi-ja-tuki-ammatillisessa-koulutuksessa>
- Opetushallitus (OPH). (i.a.-c). *Oppimisen tuki ja erityisopetus lukiossa*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-tuki-ja-erityisopetus-lukiossa>

- Opetushallitus (OPH). (i.a.-d). *Mitä on tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA)?* <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-tutkintokoulutukseen-valmentava-koulutus-tuva>
- Paavola, R. (18.3.2024). Kiireellisen lastensuojelun yksikkö Kokkolassa tuli tarpeeseen: paikka on ollut pääosin täynnä. *Yle*. https://yle.fi/a/74-20079424?utm_medium=social&utm_source=copy-link-share
- Puusa, A., & Kuittinen, K. (2011). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus- ja arviointikysymyksistä. Kirjassa A. Puusa, & P. Juuti. (toim.): *Menetelmäviidakon raivaajat*.
- Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, Aino., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Merikukka, M., Hautakoski, A., Pekkarinen, E., & Gissler, M. (2016). *Suomi nuorten kasvuympäristönä - 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista*. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2016. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-712-1>
- Rumberger, R. W. (2011). *Dropping Out: Why Students Drop Out of High School and What Can Be Done About It*. Harvard University Press. <https://libts.seamk.fi/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=410628&site=ehost-live&scope=site>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *Analyysi ja tulkinta*. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteiden tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (i.a.) *Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen*. <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyiden-ehkaisy>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto (SOAMK)*. (23.4.2023). <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>
- Tahkola, L. (2018) *Koulu-uupumuksen, masennusoireilun sekä ongelmakäyttäytymisen yhteys koulun keskeyttämiseen liittyviin ajatuksiin toisen asteen opinnoissa*. [Pro Gradu - tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201808153834>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). (16.5.2023). *Lastensuojelu 2022: Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Tilastoraportti 24/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051544509>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). (21.9.2023). *Nuorten syrjäytymisen ehkäisy*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy>

- Tilastokeskus. (17.3.2022). *Keskeyttäminen lisääntyi toisella asteella etenkin ammatillisessa koulutuksessa ja väheni korkea-asteella 2020.* https://www.stat.fi/til/kkesk/2020/kkesk_2020_2022-03-17_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. (28.3.2024a) *Osuudet peruskoulun 9. luokan päättäneiden välittömästä hakemisesta ja sijoittumisesta jatko-opintoihin muuttujina: oppilaitoksen sijaintialue, vuosi ja tiedot.* <https://pxdata.stat.fi:443/PxWeb/sq/6a966e31-0f49-4ac4-ab56-156d6cbdd767>
- Tilastokeskus. (28.3.2024b). *Lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, ammatti-
korkeakoulutuksessa ja yliopistokoulutuksessa keskeyttäminen muuttujina: vuosi ja tiedot.* <https://pxdata.stat.fi:443/PxWeb/sq/1525c835-581c-439d-9cbe-697594dca222>
- Torro, J. (2022). *Peruskoulun päättäneiden koulupudokkuus ja sen ennaltaehkäisy sekä kuntoutuksen ohjaajan rooli: kuvaileva kirjallisuuskatsaus.* (AMK-opinnäytetyö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu). <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202204266051>
- Tuomi, J. k., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (6. uud. laitos.). Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023* (PDF). <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>
- United Nations (UN). (i.a.) Youth. Haettu 26.10.2023, <https://www.un.org/en/global-issues/youth>
- Vilka, H. (2021). *Tutki ja kehitä* (5., päivitetty painos.). PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Tutkimuslupalomake

Liite 3. Tutkimustiedote ja haastateltavan suostumuslomake

Liite 4. Tutkimuksen tietosuojaseloste

Liite 1. Teemahaastattelurunko

1. Millä tavoin koulupudokasta voidaan aktivoida lastensuojelulaitoksessa?
2. Millä tavoin koulupudokasta voidaan motivoida jatko-opintojen pariin lastensuojelulaitoksessa?

Syrjäytyminen

Koulutuksen kautta nuori saa yhteiskuntaelämän edellyttämät kansalaistaidot, edellytykset työelämään ja kokee osallisuutta yhteiskunnassa, jonka vuoksi koulu aika on nuoren elämän tärkeimpiä vaiheita. (Ahola & Galli, 2010)

Mitä syrjäytyminen tarkoittaa sinulle?

Miten syrjäytyminen näkyy työssäsi?

Millaisia keinoja ja valmiuksia sinulla on ehkäistä koulupudokkaan syrjäytymistä työssäsi? Ohjata palvelujen äärelle/ toimia itse syrjäytymistä ennaltaehkäisevästi?

Miten nuoria aktivoidaan lastensuojelulaitoksessa?

Mitä lapset ja nuoret tykkäävät tehdä?

Millaisia kokemuksia sinulla on nuorten aktivoinnista? Millaisia haasteita nuorten aktivointiin lastensuojelulaitoksissa liittyy? Mikä on mielestäsi hyvä tapa aktivoida nuoria?

Mitkä ovat olemassa olevat aktivoinnin keinot lastensuojelulaitoksessa kohdalla? Miten toimintaa voisi kehittää?

Millä tavoin koulupudokasta motivoidaan opiskelemaan?

Mikä mielestäsi motivoi lapsia tai nuoria? Kuinka näitä mielestäsi voisi hyödyntää koulunkäyntiin?

Mikä mielestäsi tukahduttaa motivaatiota? Mikä mielestäsi tukahduttaa lapsen tai nuoren halun käydä koulua? Näetkö jonkun motivaatiota tukahduttavan tekijän nousevan ylitse muiden?

Mitkä tekijät mielestäsi vaikuttavat nuorten opiskelumotivaatioon? Mitkä ovat mielestäsi parhaita motiivoinnin keinoja?

Millaista osaamista ja valmiutta lastensuojelulaitoksista löytyy niissä ilmenevään koulupudokkuuteen? Millaisena koet omat valmiudet ja osaamisesi puuttua tähän ilmiöön?

Millaisia keinoja koulupudokkaan motivointiin lastensuojelussa mielestäsi on? Mitä tehdään, kun lapsi jää jatko-opintojen ulkopuolelle? Toteutuuko nämä keinot? Koetko nämä keinot toimiviksi?

Millä tavoin lasta tuetaan jatko-opintoihin siirtymisessä?

Miten toimintatapoja voisi kehittää nykyisestä?

Minkälaista yhteistyötä lastensuojelulaitos tekee perusopetuksen kanssa? Entä jatko-opintopaikkojen kanssa?

Liite 2. Tutkimuslupalomake**Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijan opinnäytetyön tutkimuslupa****Tutkimuslupaa hakevien opiskelijoiden tiedot**

Opiskelijan nimi:	Jiri Malmberg- Yhteyshenkilö	Oskari Hakanen
Opiskelijanumero:	numerosarja	numerosarja
Puhelin:	045-00000000	040-0000000
Sähköposti:	jiri.malmberg@seamk.fi	oskari.hakanen@seamk.fi
Tutkinto-ohjelma:	Sosionomi	Sosionomi

Opinnäytetyön tiedot

Opinnäytetyön nimi	Kun koulunkäynti ei kiinnosta – lastensuojelulaitosten koulupudokkaiden motivointi ja aktivoiminen
Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimusongelma	Opinnäytetyön tavoitteena on etsiä lastensuojelulaitosten (jatko-opintojen) koulupudokkaiden arjen aktivoimisen keinoja ja opiskelun motivoimisen keinoja sekä mahdollisesti selvittää koulupudokkuuden ennaltaehkäisyn mahdollisuuksia
Opinnäytetyön tavoite valmistumisaika	Joulukuu 2023
Pääasiallinen tutkimustapa	Haastattelu – Puolistrukturoitu teemahaastattelu
Tutkittavien tiedottaminen ja hankinta	Esihenkilö on kertonut tutkittaville mahdollisuudesta osallistua tutkimukseen. Tutkimuksesta on tehty tiedote, jossa on kerrottu tutkimuksen aiheesta ja tavoitteesta.
Tietosuoja	Organisaation ja haastateltavien työntekijöiden tietoja ei julkaista opinnäytetyössä työntekijöiden ja organisaation yksityisyyden ja maineen turvaamiseksi. Henkilötietoja ei kerätä, pois lukien seuraavat epäsuoriksi luokiteltavat tunnistetiedot: työkokemus alalta vuosina, tehtävänimike ja asiakaskunta. Tietosuojaseloste löytyy liitteestä.
Tutkimuksen toteutuksen vapaaehtoisuus	Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkimus toteutetaan haastattelun muodossa työajalla.

Opinnäytetyön ohjaajan tiedot

<i>Opinnäytetyön ohjaaja</i>	<i>Mirva Siltakorpi, Lehtori</i>	<i>SeAMK Sosionomi ja geronomi</i>
<i>Yhteystiedot</i>	mirva.siltakorpi@seamk.fi	p.0400000000

Liitteet: Opinnäytetyön suunnitelma, tietosuojaseloste ja tutkittavan informointilomake, tutkimustiedote ja haastateltavan suostumuslomake

Tutkimusluvan myöntäminen

<i>Tutkimuspaikka</i>	<i>Lastensuojelun laitoshoido</i>
<i>Yksikkö:</i>	Esimerkki yksikkö
<i>Esihenkilön nimi ja asema</i>	Esi Merkki, johtaja
<i>Yhteystiedot</i>	p.040 123456789
<i>Päivämäärä ja paikka</i>	1.9.2023
<i>Tutkimusluvan myöntäminen</i>	Myönnän tutkimusluvan työntekijöiden haastatteluun tätä tutkimusta varten.
<i>Allekirjoitus</i>	

Jiri Malmberg

Oskari Hakanen

Liite 3. Tutkimustiedote ja haastateltavan suostumuslomake.

Jatko-opintojen koulupudokkaat lastensuojelussa Opinnäytetyö tutkimus

TIEDOTE
4.10.2023

Hei, teemme opinnäytetyötä, jossa tuomme yhteen ja tarkastelemme keinoja, joilla aktivoida ja motivoida jatko-opintojen ulkopuolelle jääneitä lastensuojelulaitoksen asiakkaita.

Tätä varten tarvitsemme haastateltavaksi sinua, joka teet työtä lastensuojelulaitoksessa 16–17-vuotiaiden parissa ja haluat jakaa omia ajatuksiasi aiheesta.

Haastattelut järjestetään työpaikallasi työaikasi puitteissa aikana, sille erikseen varatussa tilassa. Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna, jossa käymme läpi aiheeseen liittyviä teemoja (koulupudokkaan aktivoiminen, koulumotivaatio, syrjäytyminen) keskustelun muodossa. Pyrimme pitämään haastattelut mahdollisimman pian, todennäköisesti lokakuun aikana.

Mikäli olet halukas osallistumaan tutkimukseen haastateltavana, ilmoitathan tästä esihenkilöllesi, jotta osaamme varata työaikoihisi sopivan ajan haastattelusi. Voit myös kysyä lisätietoa sähköpostilla tai puhelimitse.

Lämpimin terveisin

Jiri Malmberg & Oskari Hakanen

Sosionomi-opiskelijat

Seinäjoen Ammattikorkeakoulu

p.0451267665

jiri.malmberg@seamk.fi

oskari.hakanen@seamk.fi

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Haastateltavan suostumuslomake

Opinnäytetyötutkimus - Jatko-opintojen koulupudokkuudesta lastensuojelussa

Hyvä haastateltava!

Kiitos osallistumisestasi tutkimukseemme.

Haastatteluun liittyen sinun on hyvä tietää seuraavat asiat:

- Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit vetäytyä haastatteluista pois koska tahansa, ja voit keskeyttää haastattelun milloin tahansa ilmoittamatta syytä.
- Käytämme haastatteluissa teemahaastattelurunkoa, jonka olemme rakentaneet keskustelun sujuvoittamiseksi ja pyrimme luomaan vapaan ilmapiirin keskustelulle.
- Haastattelut äänitetään ja aineisto litteroidaan myöhempää analysointia varten. Äänitallenteet hävitetään tutkimuksen valmistuttua, kun on varmistuttu, että aineistoa ei enää tarvita. Tallenteita EI säilytetä jatkotutkimuksia varten.
- Aineistoa käsitellään anonyymisti ja tietoturvallisesti vain tutkimuksen tekijöiden toimesta.
- Emme kerää haastatteluissa henkilötietoja. Mikäli haastatteluissa tulee ilmi henkilötietoja, kuten työtovereiden nimiä, ei näytä käytetä opinnäytetyön aineistossa.
- Keräämäämme haastattelua aineistoa käytetään ainoastaan opinnäytetyön teossa.
- Opinnäytetyö julkaistaan sen valmistuttua Theseus -tietokannassa.
- Halutessasi lähetämme sinulle tietosuojaselosteen, jossa kerrotaan tarkemmin tietojen käsittelystä tietoturvallisesti. Tietosuojaseloste on myös lähetetty jo yksikönjohtajallenne.

Allekirjoituksella vahvistan suostumukseni haastattelun tekemiselle

Allekirjoitus ja nimenselvennös

Päivämäärä ja paikka

Tutkimuksen toteuttajat:

Jiri Malmberg, p.0450000000
jiri.malmberg@seamk.fi

Oskari Hakanen,
oskari.hakanen@seamk.fi

Liite 4. Tutkimuksen tietosuojaseloste.

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Jatko-opintojen ulkopuolelle jääneiden lastensuojelun laitoshuollon asiakkaiden aktivoiminen

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa pyrimme selvittämään lastensuojelulaitoksen asukkaiden koulupudokkuuden ennaltaehkäisyn keinoja. Tarkoituksenamme on selvittää, millä tavoin koulupudokkaita voidaan aktiivoida laitoksen arjessa ja millä tavoin näitä voidaan motivoida opintojen pariin/parissa. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta asemaanne tai oikeuksiinne työyhteisön jäsenenä.

Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on löytää lastensuojelun laitostyötä tekeville keinoja koulupudokkaiden aktivointiin. Tähän lukeutuu opintojen ulkopuolelle jääneiden, niin jatko-opintojen keskeyttäneiden kuin opiskelupaikkaa vaille jääneiden lasten aktivoiminen ja motivointi jatko-opintojen jatkamiseen tai niihin hakeutumiseen.

4. Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksesta vastaavat Seinäjoen ammattikorkeakoulun valmistuvat sosionomiopiskelijat Oskari Hakanen ja Jiri Malmberg. Tutkimuksella ei ole rahoitajaa, eikä se ole taloudellisesti sitoutunut minkään toimijan alaisuuteen. Tutkimus on osa Hakasen ja Malmbergin sosionomitutkintoa. Tietojen analysoinnista vastaa molemmat tutkijat. Tutkimuksen rekisterinpitäjinä toimivat Hakanen ja Malmberg, jotka vastaavat tutkimuksen yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimukseen voivat osallistua lastensuojelun toimijat, jotka työskentelevät tai ovat työskennelleet laitoshuollon asiakkaana olevien koulupudokkaiden kanssa. Tutkimukseen osallistuminen kestää puolesta tunnista tuntiin. Tutkimusmenetelmänä toimii teemahaastattelu ja tutkimus toteutetaan tutkitavan kanssa yhdessä sovittuna ajankohtana kertaluontoisena yksilöhaastatteluna.

6. Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Tutkimuksesta voidaan löytää menetelmiä, joita tutkittava voi hyödyntää työskentelyssään koulupudokkaiden parissa niin ennaltaehkäisevästi kuin ongelmatilanteissa.

7. Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta. Matkakustannuksia ei korvata ilman erillistä sopimusta.

8. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustuloksia käsitellään anonyymisti, joten tutkittaville ei voida tarjota yksilöllistä tietoa tutkimustuloksiin liittyen. Tutkimus on opinnäytetyö, joka tulee sen valmistuttua avoimesti saataville Theseus-tietokantaan. Osallistujien nimet tai tunnistetiedot eivät tule näkyviin tutkimusraporteissa. Tutkittavaa tiedotetaan tutkimuksen valmistumisesta hänen sitä tahtaessaan.

9. Tutkimuksen päätyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen tutkijoiden terveydentila tai muut henkilökohtaiset / yhteiskunnalliset olosuhteet tähän pakottavat.

Tutkittavaa tiedotetaan tutkimuksen valmistumisesta hänen sitä tahtaessaan. Tutkimus on vapaasti saatavilla Theseus-tietokannassa.

10. Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

11. Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Nimi: Jiri Malmberg
Puh. 04500000000
Sähköposti: jiri.malmberg@seamk.fi

Nimi: Oskari Hakanen
Puh. 0400000000
Sähköposti: oskari.hakanen@seamk.fi

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja
Titteli: Lehtori
Nimi: Mirva Siltakorpi
Korkeakoulu / yksikkö: Seinäjoen ammattikorkeakoulu SeAMK
Puh. 0400000000
Sähköposti: mirva.siltakorpi@seamk.fi

TUTKIMUKSEN TIETOSUOJASELOSTE

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

1. Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla korkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. korkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä). Opinnäytetöissä rekisterinpitäjänä on pääsääntöisesti opinnäytetyöntekijä.

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on opinnäytetyöntekijä

2. Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: Jiri Malmberg
Organisaatio: Opiskelija
Puh. 045 0000000
Sähköposti: jiri.malmberg@seamk.fi

3. Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Tutkimushaastattelun sopimista ja mahdollisia täydennyskysymyksiä varten keräämme tutkittavilta seuraavat henkilötiedot: nimi, puhelinnumero ja sähköpostiosoite. Lisäksi haastattelussa keräämme seuraavia epäsuoriksi luokiteltavia tunnistetietoja: työkokemus alalta vuosina, tehtävänimike ja asiakas-kunta.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietojanne vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Henkilötiedolla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia tietoja, jotka voidaan tunnistaa häntä, hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa asuvia koskeviksi. Henkilötiedon määritelmään kuuluvat sellaiset henkilötiedot, joiden avulla henkilö voidaan tunnistaa suoraan, mutta myös sellaiset tiedot, joiden avulla henkilö voidaan tunnistaa välillisesti tai epäsuorasti.

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Kerättävät henkilötiedot on minimoitava, niitä ei saa kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi.

4. Tutkimuksessa kerätään henkilötietojanne myös seuraavista lähteistä

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

5. Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Keräämme henkilötietojanne Webropol verkkolomakkeella, jonka tietoihin tutkijoilla on pääsy verkkokäyttöliittymän kautta käyttäjätunnus + salasana yhdistelmällä.

Tutkimushaastatteluissa emme ota ylös henkilötietoja, vaan kysymme tutkitavilta seuraavat epäsuorat tunnistetiedot: työkokemus vuosina, tehtävämike ja työpaikka. Otamme haastatteluista äänitallenteet salasanasuojatulla mobiililaitteella, josta siirrämme äänitteet viipymättä henkilökohtaiselle käyttäjätunnus + salasanasuojatulle tietokoneelle, jossa äänitiedostoja säilytetään tutkimuksen ajan. Äänitteet poistetaan mobiililaitteelta heti tietokoneelle siirron jälkeen. Tutkimuksen päätyttyä äänitiedostot poistetaan myös tietokoneelta.

Teistä tutkimuksessa kerätyt tiedot pseudonymisoidaan eli aineiston tunnistetiedot korvataan tiedolla, jota ei voida yhdistää henkilöön ilmaan erillään pidettäviä tunnistetietoja. Henkilötietonne myös säilytetään erillään tutkimustuloksista.

6. Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojanne käsitellään ainoastaan ammattinimikkeiden kautta.

7. Henkilötietojenne käsittelyperuste

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on säädetty tietosuojasetuksessa.

Henkilötietojen käsittelylle pitää aina olla tietosuojasetuksen tai tietosuojalain mukainen käsittelyperuste. Jos perustetta ei ole, henkilötietoja ei saa käsitellä. Vain käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja saa käsitellä.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena tässä tutkimuksessa on suostumus.

8. Tutkimuksen kesto aika (henkilötietojenne käsittelyaika)

Henkilötiedot tuhoetaan välittömästi sen jälkeen, kun opinnäytetyö on hyväksytty ja muutoksenhaku aika on päättynyt. Tutkimuksen päätyttyä myös äänitiedostot tuhoetaan.

9. Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä?

Tutkimuksen päätyttyä ja opinnäytetyön valmistuttua henkilötiedot ja epäsuoria tunnisteita sisältävät äänitiedostot tuhotaan.

10. Tietojen luovuttaminen tutkimusrekisteristä

Tietoja ei luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.

11. Henkilötietojenne mahdollinen siirto EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle

Tietojanne ei siirretä/siirretään EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

12. Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Yksittäisille tutkittavalle annetaan tunnus-koodi ja häntä koskevat tiedot säilytetään koodattuina tutkimusaineistossa. Aineisto analysoidaan koodattuna ja tulokset raportoidaan ryhmitasolla, jolloin yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa ilman koodiavainta. Koodiavainta, jonka avulla yksittäisen tutkittavan tiedot ja tulokset voidaan tunnistaa, säilyttävät tutkijat Malmberg ja Hakanen eikä tietoja anneta tutkimuksen ulkopuolisille henkilöille. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmitasolla eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista.

Tutkimusaineistoa ja tutkimuksen yhteydessä kerättyjä näytteitä säilytetään käyttäjätunnus + salasanasuojatussa Webropol verkkoliittymässä sekä käyttäjätunnus + salasanasuojatun tietokoneen tallennustilassa opinnäytetyön valmistumiseen ja muutoksenhakuajan loppuun saakka, kuitenkin maksimissaan 12kk ajan suostumuksen antamisesta, jonka jälkeen ne hävitetään poistamalla tiedostot verkkokansista ja tietokoneen tallennustilasta.

Aineistoa ei ole tarkoitus käyttää jatkotutkimuksissa. On kuitenkin otettava huomioon, että opinnäytetyöhön ja sen tutkimustuloksiin voidaan viitata myöhemmissä tutkimuksissa.